

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1866.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 402.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΟΥ.

ΚΕΦ. Γ'. (1)

ΗΜΕΤΕΡΟΣ ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ.

Ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης ἀναλύσεως τῶν ποικίλων ὀρισμῶν τοῦ καλοῦ δύναται ἕκαστος νὰ νοήσῃ, διατί ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων, οὕτως εἶπεν, τῆς φιλοσοφικῆς ἡμῶν πορείας συνεσθάνθημεν τὴν ἀνάγκην ὀρισμοῦ συνάδοντος καὶ πρὸς τὰς πρώτας ἐννοίας καὶ ἀρχάς, ὅσας παρεδέχθημεν ὡς βάσεις τῆς ὅλης φιλοσοφίας, καὶ πρὸς αὐτήν, εἰ δυνατόν, τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ἡ περὶ καλοῦ θεωρία πλήρης σχεδὸν ὑπάρχει ἐν τῷ πρώτῳ ἡμῶν *Δοκίμιῳ*, καὶ ταύτην μᾶλλον ἢ ἥπτον ἀνεπτύξαμεν καὶ κατὰ τὰς ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ παραδόσεις, καὶ ἐν τοῖς *Στοιχείοις*, καὶ ἐν ταῖς *Μελέταις*, καὶ εἰς ταύτην ἤδη ἐπανερχόμεθα, προτιθέμενοι ἔτι μᾶλλον ν' ἀνεπτύξωμεν καὶ διαφωτίσωμεν αὐτήν καὶ συμπληρώσωμεν, διότι τὴν περὶ καλοῦ μελέτην θεωροῦ-

μεν μίαν ἐκ τῶν πρώτων ἀναγκῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς διανοίας.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἡμετέρων ἀρχῶν κρίνομεν ἐπι-
ναγκῆς ν' ἀνακαλέσωμεν εἰς τοὺς τυχόν γινώσκοντας
αὐτάς, καὶ εἰς τοὺς μὴ γινώσκοντας νὰ ὑποδείξω-
μεν, ὅτι τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄντος εὗρομεν ὡς πρώτην
ἔννοιαν τοῦ πνεύματος, γινόμενον πρῶτον, ἐν ᾧ ἡ
ὑπαρξίς καὶ ἡ γνῶσις ταυτίζονται, διότι ἅμα εἴμεθα,
ἔχομεν διὰ τῆς συνειδήσεως ἔννοιαν τοῦ ἡμετέρου
ὄντος, καὶ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ πάντων τῶν ὄν-
των, καθ' ὅσον ὁ λόγος ἐκ τοῦ μερικοῦ καὶ ἐνδεχο-
μένου ὄντος ἐπάγεται εἰς τὴν καθολικὴν καὶ ἀναγκ-
καίαν ἔννοιαν τοῦ ὄντος, ἣν πρῶτον ἐν ἡμῖν κα-
θορᾷ, καὶ ἀμέσως συλλαμβάνει ὡς καθολικὴν καὶ
ἀναγκαίαν, καὶ ἥς ἄνευ οὐδὲν ἕτερον ὄν δύναται νὰ
συλλάβῃ. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ πάσης κατατάξεως, καὶ
τὸ τέρμα εἰς ᾧ πάσα ἀφαίρεσις καταλήγει. Ἡ ἔννοια
τοῦ ὄντος εἶναι τὸ κοινὸν στοιχεῖον, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ
καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον,
καὶ τὸ ὕψιστον τῆς νοήσεως ἀντικείμενον, αὐτὸν
τὸν Θεὸν, ἀναγνωρίζομεν. Αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη με-
ταξὺ τοῦ πλάστου καὶ τοῦ πλάσματος ἐνότης,
ἥτις δὲν ἀποκλείει τὴν διαφορὰν καὶ ποικιλίαν, καὶ
οὐδόλως συνεπάγει, ὡς παρολόγως δοξάζουσιν οἱ
πανθεῖσταί, τὴν ἀπόλυτον ταυτότητα, διότι τὸ ὄν
δύναται νὰ ἦναι καὶ σχετικὸν καὶ ἀπόλυτον, καὶ ἐν-

(1) Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἰς οὗ ἐλήφθη καὶ τὸ θέμα τῆς ἐν τῷ Ἀθηνῶν αἴφ' ἑσπεύσας παραδόσεως τοῦ κ. Βράτλα, ἀποσπασθὲν εἰς ἀνεκδότου αὐτοῦ διατριβῆς ἐπιγραφομένης « Ἱστορία καὶ ὀρισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ καλοῦ. »

δεχόμενον και ἀναγκάζον, και μερικόν και καθολικόν, και πεπερασμένον και ἄπειρον. Τὸ καθολικόν και ἀναγκάζον τῆς ἐνοίας τοῦ ὄντος και αὐτὸς ὁ λόγος ἐκ τῶν προτέρων ἐπιβάλλει, και ἡ ἐκ τῶν ὑστερῶν πείρα ἐπιμαρτυρεῖ. Ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις ἄνευ τῆς ἐνοίας ταύτης εἶναι ἀδύνατος, και ἡ θεία σοφία οὐδὲν ὑψηλότερον και πληρέστερον ἐξέφευγεν ἢ ὅτε εἶπεν 'Εγὼ εἰμι ὁ Ἄρ. (Ἐξόδ. Γ'. ιγ'). Τὸ ὄν εἶναι ψιλή ἀφαιρέσις, ἀπλή δυνατότης, ἀλλὰ τὸ πληρωμα πάσης πραγματικότητας και πάσης ὑπάρξεως. Τὸ ὄν περιλαμβάνει ὑπόστασιν, μορφήν, σχέσιν, τόπον και χρόνον. Ἄνευ τῶν στοιχείων τούτων οὐδὲν ὄν δυνατόν να συλλάβωμεν. Καὶ ταῦτα εἶναι σχετικὰ μὲν και πεπερασμένα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ και τῷ κόσμῳ, ἀπόλυτα δὲ και ἄπειρα παρὰ Θεῷ. Παρὰ δὲ ταῦτα, συννοῦται τὸ ὄν μετὰ τινων ἀρχῶν ἐπίσης καθολικῶν και ἀναγκάσιων, οἳ αἱ τῆς ταυτοῦτος, τῆς αἰτιότητας και τῆς τελειότητος, διότι οὔτε ὄν μὴ ὄν ἐν ταῦτῳ δύναται να ὑπάρξῃ, οὔτε ὄν ἄνευ αἰτίου ἐντός ἢ ἐκτός ἐκυτοῦ, οὔτε ὄν ἄνευ σκοποῦ και τέλους και πρὸς ὄν ὄρου τῆς ὑπάρξεώς του. Αἱ τρεῖς αὗται ἀρχαί, αἵτινες εἶναι τὸ ὄν οὔ, τὸ καθ' ὃ και τὸ πρὸς ὃ τῶν ὄντων, συνιστῶσι τὴν τάξιν τοῦ λόγου ἢ τὸν νόμον τοῦ ὄντος, στοιχεῖον και τοῦτο πρῶτον, ἔμφυτον, καθολικόν και ἀναγκάσιον, προὑπάρχον ἐν τῷ πνεύματι και βυθμίζον μετὰ τοῦ πρώτου πᾶσαν νοητικὴν ἐνεργειαν και ἐξωτερικὴν πράξιν. Ἐκ τῆς ἐνοίας τοῦ ὄντος και τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ συνίσταται ὁ λόγος, ὑποκειμενικῶς μὲν ὑπάρχων ὡς νόμος τοῦ πνεύματος, ἀντικειμενικῶς δὲ, ὡς νόμος τοῦ κόσμου, και ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ὄντι, ὡς θεῖος λόγος ὁμοούσιος μὲ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἀπείρου. Ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγος νοεῖ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τοῦ κοινοῦ τούτου στοιχείου, διότι και ὁ κόσμος εἶναι ὄντα και νόμοι, και δι' αὐτοῦ ἀναγνωρίζει τὸ πρῶτον και ἐπομένως ἄπειρον τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ κόσμου αἴτιον, ἐν ᾧ ὁ θεῖος λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο και βυθμίζονται και διοικουῦνται. Καὶ οὕτως ἡ φιλοσοφικὴ ἀλήθεια μὲ αὐτὴν τὴν θρησκευτικὴν ταυτίζεται, και ὁ Χριστιανισμὸς ἀναφαίνεται οὐ μόνον ὡς ἠθικὴ ἀναγκάσις τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ και ὡς ὑπερθεύμαστος νοητικὴ αὐτοῦ τελειοποίησις, καθὼς εἶναι και κοινωνικὴ και ἱστορικὴ αὐτοῦ πρόδοσις, ἄγουσα εἰς τὸν ἀνώτατον ὄρον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τελειότητος. Διὰ τοιαύτης θεωρίας τοῦ λόγου πᾶσα ἡ τῆς ψυχῆς θεωρία συστηματοποιεῖται και ἐνοποιεῖται, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχολογίᾳ ἀποδεικνύεται, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς καταφαίνεται και ἡ ἐνότις τῶν νοητικῶν δυνάμεων, και αἱ πρὸς ἀλλήλας σχέσεις, και ἡ κοινὴ αὐτῶν ὑποταγὴ εἰς ἓνα και τὸν αὐτὸν νόμον, δι' οὗ ἡ ἐνεργεια αὐτῶν κανονίζεται και συμπληροῦται. Καὶ

ἡ λογικὴ ἐπίσης προκύπτει ὡς ἀπόβροικ τῆς ψυχολογίας, διότι τὸ ἀληθές, ὅπερ διὰ τῆς λογικῆς ζητούμεν ἢ ἀποδεικνύμεν, δὲν εἶναι εἰμὴ αὐτὸ τὸ ὄν νοούμενον κατὰ τὴν φύσιν και τὸν νόμον αὐτοῦ, και οὔτε ἡ εὔρεσις τοῦ ἀληθοῦς οὔτε ἡ ἀπόδειξις αὐτοῦ γίνεταί ἄνευ τῆς ἐνοίας και τῶν ἀρχῶν αἱ χορηγεῖ ὁ λόγος, και ἐφαρμόζει διὰ τῆς ἰδίης μεθόδου εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἢ ἐξωτερικὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς. Ἐξαιτίας και ἡ πρὸς πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ παντοῦ ἐξωτερικὴ ἐνεργεια, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἀτόμου, εἴτε ὑπὸ τῆς κοινωνίας, εἴτε ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ὑποβάλλεται και αὐτὴ εἰς αὐτὸν τὸν νόμον ὄν ὁ λόγος ἀποκαλύπτει, και οὕτως πάντες τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας οἱ κλάδοι παρίστανται ὡς λογικὰ πορίσματα τῆς θεωρητικῆς, και ἀμφοτέρω συνάπντωνται εἰς τὰ ὄψη τοῦ ἐπιστητοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ἐνότις τοῦ ἴψιστου ὄντος, ὅπερ εἶναι ὁ ἀνώτατος ὄρος τῆς νοήσεως και τῆς πράξεως, ἡ ἀρχὴ και ὁ σκοπὸς πάσης ὑπάρξεως. Παράδοξον μετὰ ταῦτα ἤθελεν εἶσθαι ἐὰν μετὰ τῆς θεωρίας τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κόσμου και τοῦ Θεοῦ και ἡ θεωρία τοῦ καλοῦ δὲν ἐμπεριείχετο εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν, ἐν ᾗ ἡ τοῦ ἀληθοῦς και ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀρ' οὗ τὸ καλόν, τὸ ἀληθές και τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἐπὶ τέλους τὰ τρία ἀλληλένδετα και μόνον ἀντικείμενα πάσης πνευματικῆς ἐνεργείας.

Ὅτε δὲ ἐκ δευτέρου ἐπελήφθημεν τῆς περὶ καλοῦ μελέτης, ἀνεγνωρίσαμεν ὅτι οὐ μόνον ἐξ ὑποκειμένου, δηλ. κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἐνοίαν τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ και ἐξ ἀντικειμένου, τοῦτέστιν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ καλοῦ, ἔπρεπε να μορφώσωμεν τὴν περὶ αὐτοῦ θεωρίαν ἐπομένως οὐ μόνον ψυχολογικῶς να ζητήσωμεν, ἢ ἀναλύσωμεν και ἐκδηλώσωμεν τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνοίας ταύτης, οἳ παρίστανται εἰς τὸ πνεῦμα, οὐ μόνον τὰ ἐν ἡμῖν ἀποτελέσματα τῆς ἀντιλήψεως τοῦ καλοῦ να παρατηρήσωμεν, ἀλλὰ και τοὺς χαρακτῆρας αὐτοῦ τοῦ καλοῦ, οἳ ὄν ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει και τῇ τέχνῃ, να διακρίνωμεν, και τὴν ἀρχὴν αὐτῶν να διαφωτίσωμεν, ὅπως ἀποφύγωμεν τὰ ἄτοπα, εἰς ἃ ἔνθεν μὲν οἱ ὕλισται και οἱ ἰδκνιστά, ἔνθεν δὲ οἱ πικνθίστα περιέπεσαν, και συμπληρώσωμεν, εἰ δυνατόν, τοὺς ἀτελεῖς τῶν πνευματιστῶν ὀρισμοὺς, ἀνάγοντες αὐτοὺς και συναρμολογούντες εἰς τινὰ ὀρισμὸν τέλειον και ὀριστικόν.

Και πρῶτον μὲν παρατηρήσαμεν ὅτι ἡ περὶ τῆς ὀ λόγος ἐνοία εἶναι γενικὴ, ἔχουσα ὄν ἐαυτῇ πολλὰ εἶδη ὑπάλληλα, διότι ὑπάρχει τὸ φυσικὸν καλόν, εἰς ὕλικὸν μὲν ἐν τῷ κόσμῳ και τῷ ἀνθρώπῳ, νοητικὸν δὲ και ἠθικὸν ἐν μόνῳ τῷ ἀνθρώπῳ ὑποδιαιρούμενον, ὑπάρχει τὸ τεχνικὸν, ὑποδιαιρούμενον και τοῦτο κατὰ τὰς διαφόρους τέχνας, τὰ εἶδη αὐτῶν και ἀντικείμενα, ὑπάρχει πρὸς τούτοις τὸ πραγματικόν, και τὸ ἰδανικόν, τὸ σχετικόν, και τὸ ἀπόλυτον, τὸ

πέπερασμένον, και τὸ ἄπειρον. Ἄρα ὁ ὀρισμὸς τοῦ καλοῦ πρέπει να ἴηαι τοιοῦτος, ὡστε να ἀρμόζῃ εἰς πάντα τὰ εἶδη ταῦτα, και εἰς τὸ γένος εἰς ὃ ὑπάρχονται, ἄλλως δὲν εἶναι ὁ ἐκ γένους και διαφορᾶς ὀρισμὸς, δὲν ἀπαιτεῖ ἡ λογικὴ, και πρὸς τοῦτο πρέπει να συνίσταται ἐκ τῶν εἰς πάντα τὰ εἶδη ταῦτα γενικῶν χαρακτῆρων συνδυαζομένων μετὰ τῶν μερικῶν δι' ὧν εἰδοποιουῦνται. Οἱ κοινοὶ οὗτοι χαρακτῆρες εἶναι πολλοὶ ἢ εἰς μόνον; και ἐὰν εἶναι εἰς, εἰς τί ὀφίσταται; Ἐνταῦθα δύο, ὡς εἶπομεν, δυνατόν να μεταχειρισθῶμεν μεθόδους, τὴν μὲν ὑποκειμενικὴν και ψυχολογικὴν, ἀναλύοντες και θεσπιούντες διὰ τῆς ἐσωτερικῆς παρατηρήσεως τὰ ἐν ἡμῖν ἀποτελέσματα τοῦ καλοῦ, και ἐνομαζόντες καλόν τὸ αἴτιον τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων, και ταύτην ὁ Κάντιος και ὁ Ἰουφροᾶς μετεχειρίσθησαν τὴν δὲ ἀντικειμενικὴν και λογικὴν, διὰ τῆς ἀναλύσεως αὐτῶν τῶν ἀντικειμένων ὅσα θεωροῦνται καλὰ, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεων, και ταύτην οἱ πανθεισταὶ και τινες τῶν πνευματιστῶν ἠκολούθησαν. Ἄλλ' εἴτε τὴν πρώτην εἴτε τὴν δευτέραν τῶν μεθόδων τούτων ἀποδεχθῶμεν, ἀδύνατον να μὴ ἀναγνωρίσωμεν ἀμέσως, ὅτι πάντα τὰ καλὰ, ὅσα και οἰαδήποτε ὑποθέσωμεν, εἶναι ὄντα ἢ στοιχεῖα ὄντων, εἴτε ἐν τῇ φύσει ὑπάρχοντα εἴτε ὑπὸ τῆς τέχνης ποιοημένα. Ἄρα τὸ καλόν εἶναι χαρακτῆρ τοῦ ὄντος. Τί δὲ εἶναι τὸ ὄν, και πότε ἐνομαζόμεν αὐτὸ καλόν; Τὸ ὄν εἶναι ὑπόστασις, μορφή και σχέσις ἐν τόπῳ και χρόνῳ, ὑποτασσόμενα εἰς τινὰ τάξιν, ἣτις ἐν μὲν τῷ πνεύματι εἶναι ἡ συνένωσις τῶν τριῶν καθολικῶν και ἀναγκάσιων ἀρχῶν, ὡν ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ εἶναι αὐτὴ ἡ τάξις, αὐτὸς ὁ νόμος τῆς φύσεως. Καὶ τὴν ἐνοίαν και τὸν νόμον τοῦ ὄντος ἔχομεν ἐν τῷ λόγῳ, και διὰ τοῦ λόγου, καθ' ὃ εἶπομεν, ἀναγνωρίζομεν και ἀνακαλύπτομεν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ ὑπόστασις, ἡ μορφή, ἡ σχέσις, ὁ τόπος, ὁ χρόνος, εἶναι τρόπον τινὰ ἡ ὕλη, ἣτις δυνάμει τῆς τάξεως και πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς διατυπῶται ὑπὸ τοῦ εἶδους. Ἄρα τὸ καλόν πρέπει να ἴηαι χαρακτῆρ ὄλων τῶν στοιχείων τοῦ ὄντος ὑποτασσόμενων εἰς τὴν καθολικὴν τάξιν τῶν ὄντων. Ἡ τάξις, ἣτις ἀποκαλύπτει τὴν φύσιν, τὸ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην *τί ἦν εἶναι*, ἢ κατὰ τοὺς σχολαστικοὺς τὴν *quidditatem* τῶν ὄντων, και πρὸς τούτοις ἐνδεικνύει τὸ αἴτιον και τὸ τέλος αὐτῶν, εἶναι δι' αὐτὸ τοῦτο συνδυασμὸς αἰτίων, μέσων και τελῶν, ἐν ᾧ ὡς μέσον χρησιμεύει αὐτὴ ἡ φύσις τῶν ὄντων, αὐτὴ ἡ οὐσία αὐτῶν, δηλ. και ἡ ὑπόστασις, και ἡ μορφή, και ἡ σχέσις, και ὁ τόπος, και ὁ χρόνος, καθ' ὅσον ταῦτα εἶναι συστατικὰ στοιχεῖα τῶν ὄντων. Ἄρα πάντα τὰ ὄντα εἶναι μέσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς τάξεως. Αἱ ποιότητες, αἱ ιδιότητες, αἱ δυ-

νάμεις, ὅσαι τὰ συστατικὰ τῶν ὄντων στοιχεῖα ποικιλοῦσι, και αὐτὰ ταῦτα τὰ στοιχεῖα, πάντα ὁμοῦ συνιστῶσι τὴν διάφορον ἐκάστου ὄντοτητα, και ἐν ταύτῃ ἐπομένως πρέπει να ὑπάρχῃ τὸ καλόν. Πότε δὲ ὑπάρχει; Προφανῶς ὅταν ὑπερέχῃ, ὅταν ἴηαι ἀνωτέρω τοῦ κοινοῦ μέτρου, ὅταν δηλ. πληρέστερον ἐκτελῇ τὸ τέλος και τὸν πρὸς ὄν ὄρον τῶν ὄντων. Ἄρα δὲν ἠπατήθημεν ὅτε ὤρισσαμεν τὸ καλόν, ὑπεροχὴν ὄντοτητας, και ἀπομένει τώρα να ἐπαληθεύσωμεν και ἀναπτύξωμεν τὸν ὀρισμὸν τούτον, να ἴδωμεν δηλ. ἐὰν ἀρμόζῃ εἰς πάντα τὰ εἶδη τοῦ καλοῦ, και ποῖα τις ἡ φύσις τῆς ὑπεροχῆς ταύτης, ποῖοι οἱ ὄροι τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς και ἐνεργείας, πότε δηλ. τὰ συστατικὰ τοῦ ὄντος στοιχεῖα εἶναι ὑπέροχα, και πῶς γίνονται τοιαῦτα, διότι πάντα ταῦτα δὲν δύναται να ἐκφράσῃ ὁ ὀρισμὸς, και τοῖς ἐν αὐτῷ περιεχόμενα και ἐξ αὐτοῦ λογικῶς ἀποβέοντα. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται λεπτομερὴς ἀνάλυσις αὐτῶν τῶν στοιχείων αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις νομίζομεν ὅτι και ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ προκείμενος ὀρισμὸς ἀρμόζει εἰς πάντα τὰ εἶδη τοῦ καλοῦ ὅσα πρὸ μικροῦ ὑπεδείξαμεν. Καὶ τὸ μὲν φυσικὸν καλόν εἶναι ὑπεροχὴ ὄντοτητας ὑπάρχουσα ἐν τῇ φύσει, εἴτε ἐν τῇ ὕλῃ, εἴτε ἐν τῷ πνεύματι, ἐν τοῖς νοεοῖς και ἠθικοῖς, ἐν τῷ κόσμῳ και τῷ ἀνθρώπῳ, καθ' ὅλα τὰ στοιχεῖα και τὰς φάσεις τῆς ἐνεργείας αὐτῶν τὸ δὲ ἐν τῇ τέχνῃ εἶναι ἐπίσης ὑπεροχὴ ὄντοτητας ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ποιοημένη διὰ τῶν ποικίλων προϊόντων τῆς φαντασίας και τῆς ἐμπνεύσεως. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτὴ διακρίνει τὰ καλλιτεχνικὰ ἀπὸ τῶν βαναύσων ἔργων, και ταύτην καθορῶμεν ἐν πᾶσι τοῖς γεννήμασι τῆς καλλιτεχνίας, διότι ἐν πᾶσιν εὐρίσκομεν αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὄντος, ἀλλὰ κατὰ τινὰ ἀνώτερον, ὑπέροχον και τελειότερον συνδυασμὸν. Καὶ ὅτε μὲν ἡ ὑπεροχὴ αὐτὴ πραγματικῶς ὑπάρχει ἐν τοῖς οὔσι, και διακρίνομεν αὐτὴν και ἀναγνωρίζομεν, τότε τὸ καλόν εἶναι πραγματικόν, ὅτε δὲ εἶναι μόνον τύπος τελειότητος συλλαμβανόμενος ὑπὸ τοῦ λόγου και ζωογονούμενος ὑπὸ τῆς φαντασίας, τότε τὸ καλόν εἶναι ἰδανικόν. Ἐξαιτίας, ὅτε ἡ ὑπεροχὴ αὐτὴ θεωρεῖται σχετικῶς πρὸς τινὰ ἐν ἡμῖν ἰδέας και ἐνοίας, και ἀρχὰς και περιστάσεις τόπου και χρόνου, ἔχομεν τὸ σχετικὸν καλόν, ὅτε δὲ θεωρεῖται ἀνεξαρτήτως πάσης μερικῆς περιστάσεως τόπου και χρόνου, καθ' ἑαυτὴν, καθολικῶς και ἀναγκάσιως, τότε νοοῦμεν τὸ ἀπόλυτον καλόν. Καὶ ὡσαύτως, ὅτε εὐρίσκομεν τὸ καλόν εἰς τὰ ἔργα τῆς φύσεως και τῆς τέχνης, ἅτινα πανταχόθεν παρατοῦνται, μορφώνομεν τὴν ἐνοίαν τοῦ πεπερασμένου καλοῦ, ὅτε δὲ θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς προσὸν τοῦ ἴψιστου ὄντος, συλλαμβάνομεν τὴν ἐνοίαν τοῦ ἀπείρου καλοῦ. Ἐὰν δὲ παρὰ τὰ εἶδη ταῦτα και ἕτερα ὑπέρχον ἢ ἡδυνάμεθα να φαντασθῶμεν, και ταῦτα ἤθε-

λον υπάγεσθαι εἰς τὸν ἀνωτέρω ὄρισμόν, διότι ἡ ἔννοια τοῦ καλοῦ εἶναι ἀχώριστος τῆς ἐννοίας τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὄντος. Εἰς τί δὲ ἀνάγεται ἡ ὑπεροχὴ αὕτη, εἰς τί ὑφίσταται, καὶ ποιοὶ οἱ συνιστῶντες αὐτὴν χαρακτηρῆς, ταῦτα θέλουσι προκῦπει ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὄρισμοῦ, διότι ἐν αὐτῷ περιέχονται.

Ἐὰν τὸ καλὸν εἶναι ὑπεροχὴ ὀντότητος, ἐπεὶ ὅτι ὅσα στοιχεῖα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ὄντι, ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῷ καλῷ, καὶ ἐν τούτῳ ὑπάρχουσι κατὰ τινὰ ὑπεροχὸν τρόπον, ὅστις δὲν περατῆρεται εἰς τὰ κοινὰ καὶ μὴ καλὰ ὄντα. ἔχει ἄρα καὶ τὸ καλὸν ὑπόστασιν, μορφήν, σχέσιν, τόπον, χρόνον, καὶ τάξιν, εἰς ἣν πάντα ταῦτα ὑποτάσσονται, καὶ ἣν ἐκπληροῦσιν. Ἀλλὰ πότε τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι στοιχεῖα καλλοῦ;

Ἡ ὑπόστασις εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἐνότης τῶν ὄντων, ἡ ταυτότης τῆς ἰδίας αὐτῶν φύσεως, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν. Τοὺς τρεῖς τούτους χαρακτηρῆς, τῆς ἐνότητος, ταυτότητος, καὶ ἐνεργείας, φέρει πᾶσα ὑπόστασις. Καὶ εἰς μὲν τὰ ὕλικά ὄντα ἡ ἐνεργεῖα γίνεται κατ' ἀνάγκην, εἰς δὲ τὰ πνευματικὰ εἶναι ἐλευθέρως καὶ ὀνομάζεται αὐτενεργεῖα. Ἐκ τῆς ὑποστάσεως ἀποβρέουσι τὰ προσόντα, ἡ ἐξωτερικὴ μορφή, οἱ παντοῖοι χαρακτηρῆς οἱ συνιστῶντες τὴν ἀτομικότητα ἐκάστου ὄντος· ἄρα ἡ ὑπόστασις εἶναι ἡ πηγή, τὸ αἷτιον, ὁ λόγος τῶν φαινομένων, καὶ ὁ γινώσκων τὸν λόγον τῶν φαινομένων γινώσκει τὴν ἀλήθειαν τῶν ὄντων. Καὶ ἡ ὑπόστασις αὕτη εἶναι ὑπεροχὸς ὅτε εἶναι ὑπόστασις ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην κατὰ τοὺς χαρακτηρῆς τῆς ἐνότητος, ταυτότητος καὶ ἐνεργείας, καὶ ἐπομένως ἀλήθεια ἀνωτέρω τῶν ἄλλων. Ἄρα ὑψηλὴ τις ἀλήθεια εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ καλοῦ, τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ὑπόστασιν, πρῶτον στοιχεῖον τοῦ ὄντος. Ἀληθεύει τοῦτο εἰς τὰ καλὰ τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης; Ἀναντιρρήτως ἀληθεύει. Ἡ φύσις περατῆρεται κατὰ πρῶτον ὡς συνένωσις ὕλικῶν μορίων, ἅτινα οὕτως φαίνονται οὕτως μὴ. Πότε δὲ διακρίνομεν ἐν αὐτοῖς τὸν τύπον τῆς καλλοῦ; ὅτε ἀνακαλύπτουμεν τοὺς θαυμασίους νόμους τῆς συμφύσεως, τῆς ἑλξεως, τῆς θερμότητος, ὅτε δηλ. καθορίζουμεν ἐν τῇ φύσει μεγάλην ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, νόμον ἀπλούστατον καὶ γενικώτατον, δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μέσου πρᾶγοντος ἀναρίθμητα καὶ ποικιλώτατα ἀποτελέσματα, καὶ τὰ πάντα ὑποτάσσοντες εἰς μίαν ἔννοιαν καὶ μίαν βουλήν, ὅτε ἀπὸ τῆς συμφύσεως καὶ τῆς ἑλξεως τῶν γίνων σωμάτων ἀνυψούμεθα εἰς τὴν θεωρίαν τῶν οὐρανίων, καὶ θαυμάζουμεν τὴν μεγάλην μηχανικὴν τοῦ στερεώματος διοικοῦσαν δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νόμου σώματα ὑπερμεγέθους ὕψους, εἰς ἀκαταλόγι-

στοιχεῖα ἀποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων, καὶ διακροῦντα ἐπὶ χρόνον ἐκφρεύοντα τοὺς ἀνθρωπίνους ὑπολογισμούς. Καὶ ὅσῳ προεχόμενον εἰς τὴν γνώσιν τῶν νόμων τούτων, τόσῳ μάλλον ἐκπληττόμεθα ὑπὸ τῆς καλλοῦ; αὐτῶν, καὶ τὸ καλὸν λαμβάνει ἐπὶ τέλους, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ, τὸν χαρακτηρῆρα τοῦ ὑψηλοῦ. Ὅτε δὲ ἐπιστῶμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐνέργειαν ὕλην, εἰς τὴν ἐνότητα καὶ ἐνεργεῖαν τῶν ποικίλων τῆς φύσεως ὀργανισμῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, τὴν καλλοῦ; αὐτῶν κατανοοῦμεν εἰσδύοντες εἰς τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς, καὶ ἀνεξεκρήτως τῆς ἐκ τῆς ὕλης μορφῆς ἐντυπώσεως καὶ ἐπέκεινα αὐτῆς, διορίζουμεν αὐτὴν τὴν ἐστίν τῆς ζωῆς φωτιζομένην ὑπὸ ἀνωτέρας ἀληθείας, ἣν ὁ ὀργανισμὸς ἀποκαλύπτει καὶ πραγματοποιεῖ διὰ τῆς ὕλης. Ἐν δὲ τῷ πνεύματι πάλιν τὴν ἀλήθειαν ἀναγνωρίζουμεν ὡς πρῶτον τοῦ κάλλους στοιχεῖον. Ἡ πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀκριβῆς τῶν νοητικῶν δυνάμεων ἀντιστοιχίς, ἡ ἐσωτερικὴ τούτων ἀρμονία, ἐξ ἧς ποικίλαι σχέσεις ἀμοιβαιότητος ἀποβρέουσι, ἡ ταχύτης τῆς ἀντιλήψεως, ἡ δύναμις τῆς ἀφαιρέσεως, ἡ ὀρθότης τῆς κρίσεως, τὸ γόνιμον τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τοῦ συλλογισμοῦ, αἱ καθολικαὶ ἐκεῖνα ἀρχαὶ αἱ θέτει ὁ ἐπιστημονικὸς νοῦς ὡς ἀπεργαλίτους νόμους τῶν ὄντων, ἡ δημιουργικὴ δύναμις τῆς φαντασίας ἢ πρὸς ἰδανικὴν τελειότητα ἀναπλάττουσα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ταῦτα εἶναι τὰ στοιχεῖα τοῦ νοεροῦ κάλλους, ὃ ὑπερέχει τοῦ ὕλικου, ὅσον ἡ ἔννοια ὑπερέχει τῆς ὕλης, καὶ ἡ ἰδέα τῆς πραγματικότητος, διότι ἐν τῷ πνεύματι καθαρῶτερα εἶναι ἡ ἀλήθεια ἢ ἐν τῇ ὕλῃ. Ἐπὶ ἀνώτερον τοῦ νοεροῦ κάλλους εἶναι τὸ ἠθικόν, διότι ἐν αὐτῷ ἡ καθαρὰ τῶν νοερῶν ἀλήθεια ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας πραγματοποιεῖται. Καὶ τούτου πρῶτον στοιχεῖον εἶναι ἐπίσης ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀλήθεια τῆς ἠθικῆς φύσεως, τῶν πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν Θεὸν σχέσεων ἡμῶν, τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ προορισμοῦ, τοῦ νόμου τῆς πράξεως, ἡ γνώσις καὶ ἀγάπη τοῦ νόμου τούτου καὶ τῆς θείας αὐτοῦ πηγῆς, ἡ διὰ πάσης προσπαθείας καὶ θυσίας καὶ πικρῶν ἀγῶνων ἐκπλήρωσις αὐτοῦ, ἐνὶ λόγῳ, ἡ ἀλήθεια καὶ μόνη ἡ ἀλήθεια κατὰ τὴν πρᾶξιν, τοῦτο εἶναι τὸ κύριον στοιχεῖον καὶ ὁ πρῶτος ὅρος πάσης ἠθικῆς καλλοῦ. Ἐκ τούτου πηγάζει ἡ ὠριότης τοῦ ἠθικοῦ χαρακτηρῆρος, ὁ τέλειος τύπος τοῦ ἠθικοῦ καλοῦ, ὁ χαρακτηρῆρ τοῦ ἥρωος, τοῦ ἀγίου, τοῦ μάρτυρος. Καὶ καλὴ μὲν εἶναι οἰκῶς ποτε πράξις σύμφωνος πρὸς τὸν νόμον, καλὴν τὸ ἀμοιβαίον σέβας τῆς ἐλευθερίας, τὸ ἀπονέμειν ἐκάστῳ τὸ ἴδιον ἢ τὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ καλλίων ἡ ἀγάπη ἢ συμπληροῦσα τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἡ πρὸς τοὺς φίλους οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγάπη, καὶ καλλίστη ἡ

θεὶς ἀγάπη, ἡ εἰς τὸν Θεὸν ἀνάγουσα πάντα τὰ αἰσθητά τῆς καρδίας, καὶ πάντα συναρμολοῦσα ἐν τῷ θεῷ ἐκεῖνον ἔρωτι, ὅστις εἶναι ἡ διὰ τὸν Θεὸν καὶ ἐν τῷ Θεῷ ζωὴ τῆς καρδίας, διότι πάντα τὰ αἰσθητά ταῦτα εἶναι διάφοροι βαθμοὶ δι' ὧν ἀναβαίνουμεν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀλήθειαν, καὶ ταύτην ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον κατέχομεν καὶ μετ' αὐτῆς συννοοῦμεθα.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ ἐν τῇ φύσει καλοῦ, εἴτε ὕλικου, εἴτε νοεροῦ, εἴτε ἠθικοῦ.

Ἡ δὲ τοῦ ἐν τῇ τέχνῃ δὲν εἶναι διάφορος αὐτῆς. Τίς δύναται ν' ἀρνηθῆ ὅτι ὑπόστασις παντὸς καλλιτεχνήματος εἶναι πάντοτε ἰδέα τις, ἣν ἐκφράζει διὰ ποικίλων μέσων καὶ τρόπων, καὶ ὅτι κατὰ λόγον τοῦ ὕψους τῆς ἀληθείας αὐτῆς, αὐξάνει καὶ τὸ κάλλος τοῦ ἔργου; Ἐξετάσατε πάντα τὰ καλλιτεχνήματα, πάσης τέχνης, παντὸς λαοῦ, παντὸς τόπου καὶ χρόνου, καὶ προσπαθήσατε νὰ εἰσδύσητε εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ἔργων τούτων, εἰς τὴν ὑποκεκρυμμένην ἀρχὴν τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν καλλοῦ, καὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε θέλετε εὐρῆ ἀλήθειαν θρησκευτικὴν ἢ πολιτικὴν ἢ ἱστορικὴν, θεῖαν ἢ ἀνθρωπίνην, τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ τοῦ δημοσίου βίου, ἀλήθειαν ἣτις διαλάμπει καὶ ἀπαστρέπτει ἐκ τοῦ λίθου, ἐκ τοῦ χρώματος, ἐκ τοῦ ἤχου, ἐκ τοῦ λόγου, καὶ θερμαίνει καὶ ζωογονεῖ τὴν ὕλην, καὶ διαπλάττει αὐτήν, καὶ ὡς ἐσωτερικὴ σφραγὶς δι' αὐτῆς ἐκτυπύεται. Τοῦτο βεβαίως ἠνόουν ὅσοι ἀπέδωκαν εἰς τὸν Πλάτωνα τὸν γνωστὸν ἐκεῖνον ὄρισμόν, ὅτι τὸ καλὸν εἶναι ἡ λάμψις τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ὅσοι τὸ καλὸν ἀνήγαγον εἰς αὐτὸ τὸ ἀληθές. Ψεῦδος καὶ κάλλος δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστα; ἀλήθεια καὶ καλλοῦ δὲν ἀνάγονται εἰς ἓν; Ἀλλὰ πᾶσα ἀλήθεια δὲν εἶναι καλλοῦ, ἡ τοῦλάχιστον εἶναι ἐλάχιστος βαθμὸς αὐτῆς. Μόνη ἡ ἔξοχος ἀλήθεια εἶναι στοιχεῖον καλλοῦ. Ἐπὶ ἔξοχος καὶ εἰς τὰ βάνασα καὶ τετριμμένα, ἀλλὰ γίνεται ἀρχὴ κάλλους, ὅτε ἀποκαλύπτεται ὑψηλὸν καὶ καθαρὸν καὶ φωτοβόλον εἰς τὸ ὄμμα τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τῆς τέχνης ἐν διαφανεῖ μορφῇ ἐνσαρκούται. Καλὸς εἶναι ὁ χριστιανικὸς ναὸς, διότι ἐκφράζει τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, καὶ οἱ ναοὶ τῆς ἀρχαιότητος, διότι ἐκφράζουσι διὰ μοναδικῆς ἐντελείας τὸν ἰδανικὸν τύπον τῆς ἀνθρωπομόρφου λατρείας καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας· καὶ τί ἀληθέστερον τῶν ἑλληνικῶν ἀγαμάτων, ἐν οἷς αὐτὸς ὁ κατ' ἀνωτάτην ἀλήθειαν τύπος τῆς θείας ἢ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οἷον συνέλαβον οἱ ἀρχαῖοι, ἐκδηλοῦται; καὶ καλὴ εἶναι ἡ εἰκὼν, ὅταν ὑπὸ τῆς ἀληθείας διαφωτίζεται, οὐχὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς καὶ τετριμμένης, ἣν φέρει ἡ πραγματικότης καὶ ἐπιναλαμβάνει ἡ φωτογραφία, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης τοῦ ἰδανικοῦ ἀληθείας, ἣτις εἶ-

ναι ἀληθεστέρως καὶ αὐτῆς τῆς πραγματικῆς· καὶ τὸ μουσικὸν κάλλος εἶναι ἡ ὑφίστη τοῦ αἰσθηματος ἀλήθεια· καὶ τὸ ποιητικόν, εἴτε διὰ τῶν ἐννοιῶν, εἴτε διὰ τῶν εἰκόνων, εἴτε διὰ τῶν παθῶν, δὲν εἶναι εἰμὴ ἡ καθαρῶτερα ἐκφρασις τῆς ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑψηλοτέρας ἀληθείας. Καὶ μολονότι εἰσέτι δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν πόσον γόνιμος εἶναι ἡ θεωρία αὕτη, διότι οὔτε τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ καλοῦ τὴν ἀνάπτυξιν ἔχομεν, οὔτε τὰς μεταξὺ τῶν στοιχείων τούτων σχέσεις, καὶ πρὸ πάντων, τὰς μεταξὺ τῆς ὑποστάσεως τοῦ καλοῦ καὶ τῆς τάξεως εἰς ἣν ὑποβάλλεται, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ἰδανικόν τῆς τέχνης ταυτίζονται, οὐχ ἥττον ἐκ μόνης τῆς θεωρίας ταύτης δυνάμεθα οὐκ ὀλίγα καλλογικὰ φαινόμενα καὶ ζητήματα νὰ νοήσωμεν καὶ νὰ λύσωμεν· διὰ τὴν λ. χ. ἐν τῷ πνεύματι τοῦ καλλιτέχνου ἡ φαντασία εἶναι ἀχώριστος τοῦ λόγου, διὰ τὴν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν τὰ καλὰ ἔργα τῆς τέχνης ἐξ ἴσου ἱκανοποιοῦσι, διὰ τὴν καλλιτεχνία ἐπεῖται εἰς τὴν ἱστορικὴν γένεσιν τῶν ἰδεῶν, καὶ ταύτας ἐκφράζει σαφέστερον παντὸς ἄλλου κοινωνικοῦ στοιχείου, διὰ τὴν φύσιν αὐτῆς εἶναι ἡ πρόοδος καὶ ἡ τελειοποίησις, ὅπερ τινὲς τῶν καλλολόγων οὐχ ἥττον ἀρνοῦνται, διὰ τὴν τὸ καλὸν ἔχον ὑπόστασιν τὸ ἀληθές, δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ σχετίζεται, καὶ τὸ ἀγαθὸν παράγει, καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ἐμποιεῖ, καὶ διὰ τὴν τέλος ἡ καλλιτεχνία ἔχει ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν στοιχείων θέσιν ὑφίστην, οἷον καὶ ὁ καλλιτέχνης ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ταῦτα πάντα διὰ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τοῦ ὄρισμοῦ, διὰ τῆς ἰδιαιτέρας τῶν τεχνῶν θεωρίας καὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως πληρέστερον διασφίζονται, ἀλλὰ πάντων τούτων ὁ λόγος ὑπάρχει ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ θεωρίᾳ.

Ποῖον εἶναι ἐν τοσοῦτῳ τὸ δεύτερον στοιχεῖον τοῦ καλοῦ, καὶ πῶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δεύτερον στοιχεῖον τοῦ ὄντος;

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον τοῦ ὄντος εἶναι ἡ μορφή, καὶ ὅπως δὴποτε θεωρηθῆ αὕτη, δὲν εἶναι εἰμὴ ἐξωτερικεύσεις, δὴλωσις καὶ φανέρωσις τῆς ὑποστάσεως, ἄρα εἶναι ἐκφρασις αὐτῆς. Τῶν ὑποστάσεων δὲν ἀντιλαμβάνομεθα ἀμέσως. Τὴν ἡμετέραν ὑπόστασιν γινώσκουμεν διὰ τῆς συνειδήσεως, καὶ τὴν ἐν τοῖς οὔσι βεβαιούμεν διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν φαινόμενα ἀνευ ὑποκειμένου, ἐν ᾧ φαίνονται, καὶ ὅπερ ἀποκαλύπτουσι, καὶ κατὰ τοσοῦτον γινώσκουμεν τὴν φύσιν τῆς ὑποστάσεως, καθ' ὅσον γινώσκουμεν τὴν φύσιν τῶν φαινομένων, καὶ διὰ τούτων καὶ ἐκ τούτων νοοῦμεν αὐτήν. Ὅτι δὲ εἶναι ἡ ἐν γένει μορφή ἐν τῷ ἐν γένει ὄντι, εἶναι

ἐν τῷ καλῷ ἢ ἐκφρασις, ἀλλὰ καθὼς πᾶσα ὑπόστασις δὲν εἶναι στοιχεῖον καλλονῆς, παρομοίως οὐδὲ πᾶσα ἐκφρασις. Πρέπει νὰ ἴηται καὶ αὕτη ὑπέροχος, ἐκφρασις κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν καὶ λειτουργίαν ἀνωτέρα τῶν ἄλλων, δηλ. πλήρης κατὰ τὴν ἔκτασιν, ζωηρὰ κατὰ τὸν βαθμὸν, καὶ ἐνεργὴς κατὰ τὴν σαφήνειαν τῶν ὑπ' αὐτῆς δηλουμένων. Ὅτε ἔχει τὰ προσόντα ταῦτα, τότε εἶναι ἐντελής καὶ εὐπρεπὴς ἐκφρασις τῆς ὑποστάσεως, εἰς μόνην αὐτὴν ἀρμόζουσα, καὶ τότε εἶναι στοιχεῖον καλλονῆς. Ἀνεξαρτήτως δὲ τῆς ὑποστάσεως, καὶ αὐτὴ μόνη ἢ ἐκφρασις ἔχει ἰδίαν καλλονὴν, καὶ διὰ τοῦτο τιμῶνται ἐνίοτε ἔργα τοῦ νοῦς μηδὲ μιν ἔχοντα ὑπόστασιν, ἀλλὰ διακλῆμνοντα διὰ τῆς καλλονῆς τῆς ἐκφράσεως, οἷα συγγράμματα τινὰ τοῦ Η' αἰῶνος τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας. Συνήθως δὲ ἡ λαμπρότης τῆς ἐκφράσεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τῆς ὑποστάσεως. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ὑλικῶν ὄντων καλλίονα εἶναι τὰ ἐκφραστικώτερα, καὶ τὰ ἐνόργανα ὑπὲρ τὰ ἀνόργανα, τὰ ζῶα ὑπὲρ τὰ φυτὰ, καὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὑπὲρ τὰ ἄλλα, διότι πλουσιωτέραν καὶ ποικιλωτέραν καὶ εὐγενεστέραν ἔχουσιν ἐκφρασίαν καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἢ ἐκφρασις τοῦ πνεύματος, τοῦτέστι τῆς νοημοσύνης καὶ ἀγαθότητος, ὑπερέχει τῆς τοῦ σώματος, καὶ καλλύνει καὶ αὐτὴ τὴν ἀσχημασίην. Ἀκαλλῆς ἦτο τὸ πρόσωπον τοῦ Σωκράτους, ἀλλ' ἐφωτίζετο ὑπὸ τοῦ φέγγους τῆς ἐσωτερικῆς ἀρετῆς, ὡς Σειληνὸς περικλείων κάλλιστον ἀνδριάντα. Διὰ τοῦτο ἡ εἰκαστικὴ τέχνη τὸ ἐκφραστικὸν δίδωκε πανταχοῦ, καὶ τὴν φύσιν καὶ τὰ ζῶα προσπαθεῖσθαι τὸ δυνατὸν ἐκφραστικώτερα νὰ παραστήσῃ, καὶ πρὸς τοῦτο, ὅσα μᾶλλον δύναται, εἰς τὸ πνευματικὸν κάλλος προσεγγίζει αὐτὰ διὰ τῆς ἰδανικύσεως. Νόμος δὲ οὐσιωδέστατος τῆς καλλιτεχνίας εἶναι ἡ ἐκφρασις, καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ ἐνέργειαν αὐτῆς μετρεῖται ἡ σχετικὴ τῶν τεχνῶν ὑπεροχὴ.

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν δύο τούτων στοιχείων νοοῦμεν ἀμέσως τί εἶναι καὶ τὸ τρίτον, ἢ ἐν τῷ καλῷ μεταξὺ τῆς ὑψηλῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐκφράσεως αὐτῆς σχέσις, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν μεταξὺ ὑποστάσεως καὶ μορφῆς ἐν τῷ ὄντι. Καὶ αὕτη πρέπει νὰ ἴηται σχέσις ἐνδόμυχος καὶ ἀδιάρρηκτος, συνδέουσα ἐσωτερικῶς καὶ ἀναγκαίως τὴν δεῖνα ὑπόστασιν πρὸς τὴν δεῖνα μορφήν, καὶ τοσοῦτον εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦτον ἀρμόζουσα, ὥστε ἄνευ αὐτῆς οὔτε τῆς μιᾶς οὔτε τῆς ἄλλης ἢ καλλονῆς εἶναι πλήρης.

Ἀπομένει τώρα νὰ ἴδωμεν ποῖα τὰ στοιχεῖα τοῦ καλοῦ τὰ πρὸς τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον ἀντιστοιχοῦντα.

Ὁ χρόνος εἶναι στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ ὄντος, καθὼς ἐν τῶν δύο μεγάλων ἐνδεχομένων τῶν ὄντων.

Πᾶν ὅ,τι γίνεται, γίνεται ἐν χρόνῳ, ἐν τινι μοίρῳ μᾶλλον ἢ ἥττον μακρῶ τοῦ χρόνου. Ἄλλ' ὁ χρόνος δὲν εἶναι ἡ διάρκεια, εἴτε κατὰ τὰ φαινόμενα εἴτε ἀνεξαρτήτως αὐτῶν θεωρουμένη, διότι πᾶσα διάρκεια προϋποθέτει τὸν χρόνον, οὗ εἶναι μέρος, καὶ οὐδεμίαν ἐξαντλεῖ αὐτὸν, πρὸ πάσης ὑπάρξεως ὁ χρόνος ὑπῆρχεν, εἰς πᾶσαν ὑπάρξιν ἐπιζῆ, καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει, ὁ χρόνος διαμένει εἰς καὶ ἀνκαλοῖωτος καὶ ἄπειρος, καθὼς αἰωνιότης, προσὸν τοῦ ἀπείρου Θεοῦ. Καὶ πρὸς ἡμᾶς μὲν ὁ χρόνος εἶναι διαιρετός, ἐν δὲ τῇ ἀπειρίᾳ αὐτοῦ, παρὰ Θεῷ, εἶναι εἰς καὶ ἀδιαιρέτος, διότι ἡ διαδοχὴ, τὸ πρῖν καὶ τὸ μετὰ, τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, ἢ μᾶλλον ἢ ἥττον θραχεῖα ἢ μακρὰ διάρκεια, πάντα ταῦτα εἶναι χαρακτηριστὰ τοῦ πεπερασμένου, καὶ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸ ἄπειρον, ὅπερ δὲν ἐπιδέχεται ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ οὔτε μείωσιν, οὔτε αὐξήσιν, οὔτε διαδοχὴν, οὔτε ἀρχήν, οὔτε τέλος, οὔτε μεταβάλλεται, οὔτε τροπολογεῖται, οὔτε καθημερῶν πραγματοποιεῖται, ἀλλ' εἶον ἦτο πάντοτε, θέλει εἶναι πάντοτε. Ἄπας λοιπὸν ὁ χρόνος εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν στιγμὴ μία· ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς εἶναι διαδοχικός, ἢ μᾶλλον τὰ ἐν αὐτῷ φαινόμενα διαδέχονται ἀλλήλα, κατὰ τινὰ τάξιν προτερότητος καὶ ὑστερότητος, κατὰ τινὰ σειρὰν, ἐκ διαφόρων στιγμῶν συγκειμένην, ἐν ἣ τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν τὸ καὶ τὸ μέλλον ἀλληλεπιδέτω καὶ ἀδιασπᾶστος συνέχονται, καὶ ἀκατασχέτως διέρχονται τὴν ἡμετέραν συνείδησιν. Ὡς ἐκ τούτου τὰ ἐν χρόνῳ εἶναι πρὸς ἡμᾶς διαδοχικά καὶ διαιρετὰ, καὶ ἐν τούτοις μᾶλλον ἢ ἐν τῷ χρόνῳ ὑπάρχει διαδοχὴ καὶ διαίρεσις. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χρόνος κατὰ τὴν μεταφυσικὴν καὶ φυσικὴν αὐτοῦ ἐννοιαν, κινήτη, ὡς ἔλεγεν ὁ Πλάτων, τοῦ αἰῶνος εἰκόμ. Ἐὰν δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἐφαρμόσωμεν τὴν αὐτὴν μέθοδον ἣν καὶ εἰς τὰ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὄντος, νοοῦμεν ἀμέσως πῶς καὶ πότε καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦτο τοῦ ὄντος γίνεται ἐν τῷ καλῷ ὑπέροχον. Γίνεται τοιοῦτον, ὅτε ἀνάγεται ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὴν ἰδίαν ἐνότητα, ἐξ ἧς ἡ ἀδιαιρέτος καὶ ἄπειρος αὐτοῦ φύσις καὶ οὐσία, ὅτε δηλ. ἐνότης τις χρόνου ἐφίσταται τῆς διαδοχῆς, καὶ ταύτην εἰς ἑαυτὴν ὑποβάλλει. Τοῦτο δὲ ἄλλως δὲν δύναται νὰ γίνη εἰμὴ διὰ τινος ἐπαναλαμβάνουμένης μονάδος. Καὶ ἡ μόνος αὕτη, τὸ ἐλάχιστον μέρος τοῦ χρόνου, εἶναι ἡ στιγμή, καὶ πᾶσαι αἱ στιγμαί, καθὼς ἐλάχιστα μέρη τοῦ χρόνου, εἶναι ἴσαι πρὸς ἀλλήλας, καὶ ἐπίσης, ἐὰν ἀντὶ στιγμῶν ὑποθέσωμεν διαδοχὴν ἴσων μερῶν αὐτοῦ μᾶλλον ἢ ἥττον μακρῶν, ἔχομεν τὴν ἰσοχρονίαν, ἣτις εἶναι αὐτὸς ὁ χρόνος ὑπέροχος δηλ. ἀναγόμενος εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἐνότητα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σειρὰ αὕτη δὲν δύναται νὰ ἴηται πρὸς

ἡμᾶς ἄπειρος, ἐὰν διακώψωμεν αὐτὴν καὶ ἐπαναλάβωμεν, ὑποβάλλεται καὶ ἡ ἐπανάληψις αὕτη εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ χρόνου, ἐὰν γίνη κατὰ περιόδους ἴσας. Ἐντεῦθεν ἡ ἐν περιόδῳ ἰσοχρονία, ἣτις εἶναι ὁ καθαρὸς τύπος, ἡ ἀρχὴ καὶ βᾶσις παντὸς ῥυθμοῦ, δι' οὗ γίνεται ὁ χρόνος στοιχεῖον καλλονῆς. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ διαίρεσις, ἡ ἰσότης, ἡ σειρὰ, ἡ ἐπανάληψις, πάντα ταῦτα ἐφαρμόζονται οὐχὶ εἰς τὸν χρόνον καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' εἰς τὰ ἐν αὐτῷ φαινόμενα, διότι, καθ' ὅ εἶπομεν, ἐκ τούτων καὶ ἐν τούτοις ἡ διαδοχὴ καὶ ἡ διαίρεσις. Ὁ ῥυθμὸς οὗτος ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει, διότι πάντα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως ἀνάγονται εἰς τινὰ κίνησιν τῶν ὑλικῶν μορίων, καὶ πᾶσα κίνησις ἔχει ῥυθμὸν, διαίρεται τοῦτέστιν εἰς μέρη ἴσα πρὸς ἀλλήλα καὶ ὑπολλαπλάσια, καὶ ἐντεῦθεν ὁ μέγας ῥυθμὸς τῆς δημιουργίας, ὁ ἐν ἰσοχρονίᾳ καὶ περιόδῳ τελούμενος, ὅστις ἀπὸ τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων μέχρι τῶν στιγμιῶν παλμῶν τῆς καρδίας καὶ μέχρι αὐτῆς τῆς ἀοράτου κινήσεως ἀοράτων ἐντόμων διοικεῖ καὶ ῥυθμίζει τὴν κτίσιν, καὶ εἶναι στοιχεῖον οὐσιωδέστατον τῆς ἀφάτου αὐτῆς καλλονῆς. Ἰπάρχει ἐν τῇ τέχνῃ, ὅτε ἐν χρόνῳ ἐνεργεῖ διὰ τῆς μουσικῆς καὶ ποιήσεως, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ, διὰ τῆς κανονικῆς φύσεως, τῆς τακτικῆς διαδοχῆς, τῆς συνηχίας καὶ τῆς σχετικῆς διαρκείας τῶν τόνων, διὰ πάντων ἐν λόγῳ τῶν χρονικῶν στοιχείων τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τοῦ μέτρου, ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ, διὰ τῶν λέξεων καὶ συλλαβῶν, διὰ τοῦ χρονικοῦ ποσοῦ αὐτῶν, διὰ τοῦ τονισμοῦ, διὰ τῶν ποδῶν καὶ στίχων καὶ στροφῶν, διὰ τῆς ὁμοιοκαταληξίης, διὰ πάντων ἐπίσης τῶν χρονικῶν στοιχείων τῆς ποιήσεως, ἐξ ὧν ἡ προσωδία αὐτῆς, ὁ ῥυθμὸς καὶ τὸ μέτρον. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως οἱ ῥυθμικοὶ συνδυασμοὶ ἄπειρον ἐπιδέχονται πλοῦτον καὶ ποικίλιν, ἀλλ' ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων ἡ αὐτὴ καθολικὴ ἐννοία τοῦ ῥυθμοῦ διακλῆμνει, χρόνος δηλ. ἀναγόμενος εἰς τὴν ἰδίαν ἐνότητα καὶ διὰ τοῦτο ὑπέροχος.

Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τόπου. Ὁ τόπος ἐπίσης δὲν εἶναι ἡ ἔκτασις, διότι πᾶσα ἔκτασις προϋποθέτει αὐτὸν, καὶ οὐδεμίαν τὸν ἐξαντλεῖ, καὶ πρὸ καὶ ἐπέκεινα πάσης ἐκτάσεως ὑπάρχει, καὶ ἐὰν οὐδεμίαν ἔκτασιν ὑπῆρχεν, αὐτὸς ἦθελε πάντοτε ὑπάρχει καὶ εἰς εἶναι, καὶ ἄπειρος, καὶ τοῦ ἀπείρου Θεοῦ προσὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν σημειῖον ἐν, ὡς ὁ χρόνος στιγμὴ μία, καὶ πρὸς ἡμᾶς διαίρεται, καὶ παρέχει τὸ μικρὸν καὶ τὸ μέγα, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, τὸ δεξιόθεν καὶ τὸ ἀριστερόθεν, καὶ πάσης τῆς ἐκτάσεως τὰς διαίρεσεις καὶ ἀναλογίας καὶ διαστάσεις καὶ πρὸς ἡμᾶς ὑπάρχουσι μέρη συνεχόμενα καὶ ἐπόμενα εἰς ἀλλήλα, ἐν ᾧ πάντα ἐν ἐνὶ καὶ τῷ

αὐτῷ σημείῳ ὑπάρχουσι πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ μὲν χρόνος μίαν μόνην ἔχει διάστασιν, τὴν διαδοχὴν, ὁ δὲ τόπος, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ τρεῖς, μήκος, πλάτος καὶ βάθος, καὶ καθὼς τὴν τοῦ χρόνου διάστασιν ἐδυνάμεθα αἰσθητῶς τινὶ συμβόλῳ νὰ παραστήσωμεν δι' εὐθείας καθ' ἴσας ἀποστάσεις τεμνομένης, παρομοίως τὰς τρεῖς τοῦ τόπου διαστάσεις εἰκονίζουσι τρεῖς εὐθεῖαι πρὸς ὀρθὰς γωνίας διατεμνόμεναι. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀρχικὴ ἐνότης τοῦ τόπου ἢ ὁ τόπος εἰς τὴν ἰδίαν ἐνότητα ἦτοι εἰς σημείον ἐν ἀναγόμενος. Καὶ οὕτω γίνεται καὶ ὁ τόπος ὑπέροχος, καὶ διὰ τῶν ἰδίων διαστάσεων παρέχει ἰσοτοπίαν τινὰ πρὸς τὴν ἰσοχρονίαν ἀντίστοιχον, διαίρεσιν δηλ. τῆς ἐκτάσεως εἰς μέρη ἴσα καὶ ὅμοια καὶ ἀντίστοιχα, καὶ ἡ ἐν τοῖς ἴσοις καὶ ὅμοιοις ἀντιστοιχία πρὸς τὸ πρῶτον καὶ θεμελιώδες τῆς συμμετρίας στοιχεῖον, ἀνάλογον πρὸς τὸν ἐν τῷ χρόνῳ ῥυθμὸν. Καθὼς δὲ ἐν τῷ ῥυθμῷ ὁ χρόνος περατοῦται, καὶ ἐν ἴσας περιόδους ἐπαναλαμβάνεται, παρομοίως καὶ τὸ ἐν τόπῳ σύμμετρον περατοῦται, καὶ δὲν δύναται συμμέτρως νὰ περατωθῇ εἰμὴ δι' ἐπιφανείας ἐξ ἴσου καθ' ὅλα τὰ σημεία αὐτῆς ἀπεχούσης ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐν ᾧ αἱ διαστάσεις διατέμνονται, καὶ ἐντεῦθεν ἡ σφαῖρα, τὸ κατ' ἐξοχὴν σύμμετρον τῶν σχημάτων, πάντων τελειώτατον, ὁμοιωτάτον τε αὐτῷ ἑαυτῷ, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, αὐτὸς ὁ τύπος τῆς θεῆς δημιουργίας. Εἶναι λοιπὸν καὶ ἡ συμμετρία ὑπεροχὴ τοῦ τόπου, ὡς ὁ ῥυθμὸς ὑπεροχὴ τοῦ χρόνου, καὶ καθὼς ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ τέχνῃ ῥυθμὸς, ὡσαύτως ὑπάρχει καὶ συμμετρία. Καὶ ἐν μὲν τῇ φύσει πάντα εἶναι σύμμετρα, ἀπὸ τοῦ σχήματος καὶ τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων μέχρι τῆς ῥανίδος ἣτις ἀκριαίως γεννᾶται καὶ διαλύεται, ἐν τῇ ἀνοργάνῳ καὶ τῇ ἐνοργάνῳ συστάσει τῶν ὄντων, καὶ ἐνθα ἡ συμμετρία ἐκδηλότερον καταφαίνεται, ἐκεῖ λαμπρότερα καὶ ἡ καλλονῆ, ἐν δὲ τῇ καλλιτεχνίᾳ διὰ τῶν ἐν τόπῳ ἐργαζομένων τεχνῶν ἢ συμμετρία ἐπίσης ἐν πᾶσι καὶ κατὰ πάντα ἐπικρατεῖ καὶ εἶναι στοιχεῖον κάλλους οὐσιωδέστατον. Ἄπειροι ἐπίσης καὶ ἐνταῦθα οἱ συμμετρικοὶ συνδυασμοὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς γραφικῆς, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς τύπος, ὁ καθαρὸς τύπος τῆς συμμετρίας, ὡς κύριος καὶ ἐσωτερικὸς νόμος αὐτῶν, ὑλοποιεῖται καὶ ἐξωτερικεύεται.

Ἐὰν δὲ τώρα συνενώσωμεν τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα τοῦ καλοῦ, τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν συμμετρίαν, βλέπομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐνδόμυχον αὐτῶν φύσιν ἀνάγονται εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, καθ' ὅσον εἰς ἀμφοτέρω μίαν τις ἐνότης ὑπάρχει μετὰ τινος ποικιλίας συνδυαζομένη, ταύτην γεννῶσα καὶ ἐξ ἑαυτῆς ἐξάγουσα, συνέχουσα ἐν ἑαυτῇ καὶ δι' ἑαυτῆς συγκρατοῦσα πάντα τὰ μέρη τῶν καλῶν ἔργων τῆς φύσεως ἢ τῆς

τέχνης, και διά πάντων διήκουσα και εκδηλουμένη, ως νόμος ανώτατος της συστάσεως αυτών. Έντεθεν αι πολλαι και ενδόταται μεταξυ ρυθμού και συμμετρίας σχέσεις, και η εις αλληλα των στοιχείων αυτών μετάβασις, και το κατά τε την φύσιν των πραγμάτων και την χρῆσιν των λέξεων, δια των πολλών των δύο τούτων ὄρων συνθέτων και παραγωγών, επίκειον αυτών, ιδίως εν τη ημετέρῃ διαλέκτῳ. Ὅθεν και μέτρον εν τη ποιήσει, και ρυθμός εν τη ἀρχιτεκτονικῇ λέγεται, και εὐρυθμος ἀνδριάς, και ἑμμετρος λόγος, και σύμμετρον πόνημα, και ἐπιμετρον, και ἀρρυθμον και τὰ τοιαῦτα. Ἐκ τούτου και τινων καλολόγων ὁ ὄρισμός, καθ' ὃν τὸ καλὸν ἀποκλειστικῶς εκ τῆς ἐνότητος και ποικιλίας και τῆς εκ τούτων ἀρμονίας συνίσταται, και η πρώτη και γενικωτάτη και ἀληθής της ἀρμονίας σημασία. Τῶντι η ἀρμονία εἶναι ἡ πλειόνων πρὸς ἓν και πρὸς αλληλα σύμπνοια, και η σύμπνοια αὕτη δὲν κατορθοῦται, εἰμὴ ὅτε η αὕτη ἐνότης, ἣτις εἶναι ἡ ἀρχὴ και ὁ πρὸς ὃν ὄρος των ὄντων, ζωογονεῖ και ἐν ἑκαστον και πάντα τὰ μέρη αυτών, διατυπούσα και κάμπτουσα αὐτὰ εις ἐκπλήρωσιν τοῦ κοινοῦ αυτών σκοποῦ. Ἐντεθεν τέλος και μυστηριώδεις τινες σχέσεις, ἀλλ' οὐχ ἦττον πραγματικαί και ἀναντιρρήτοι, μεταξυ τοῦ ἐν τη τέχνῃ και τη φύσει καλοῦ και των μαθηματικῶν νόμων, αἵτινες προβάλλουσι σπουδαῖον ζήτημα εις τὰς σκέψεις των καλολόγων.

Ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἑκφρασιν, τὴν σχέσιν, τὸν ρυθμὸν και τὴν συμμετρίαν, ἅτινα εἶναι αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὄντος εις τὸν τύπον τοῦ καλοῦ ἀναβιβάζομενα, ὑπάρχει και ἕτερον, περὶ οὗ ἡδη ἐλαλήσαμεν. Τὸ ὄν, παρὰ τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἔχει και νόμον εις ὃν ὑποτάσσεται, τὰξιν ἢ ἐκπληροῖ, πρὸς ἣν εἶναι μέσον, και δυνάμει τῆς ὁποίας εἶναι ὅ, τι εἶναι, και ἔχει αἷτιον ἐξ οὗ προήχθη, και τέλος εις ὃ ἀφορᾷ, και ὃ προὐρίσται νὰ πραγματοποιήσῃ. Ἡ ἔννοια τῆς τάξεως εἶναι ἀχώριστος τῆς ἔννοιας τοῦ ὄντος. Ἡ τάξις αὕτη εἶναι τὸ σύνολον των καθολικῶν και ἀναγκαῖων ἀρχῶν τοῦ λόγου, και τὴν τάξιν ταύτην, ἢ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐντελῶς ἐκπληροῦσι τὰ ὄντα τοῦ κόσμου, συλλαμβάνει δια τοῦ λόγου ἢ φαντασία τελειοτέραν, και ἐπὶ τὸ τελειότερον ἐκφράζει ἢ καλλιτεχνία, ἐν ταύτῃ δὲ κεῖται τὸ ἰδανικόν, ὑπερ ἀλλοχοῦ ὠρίσασμεν, ἐντέλειαν τῆς τάξεως τοῦ λόγου (Φιλοσ. Μελέτ. σελ. 136 κλ.) Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὑψιστον στοιχεῖον τοῦ καλοῦ, πρὸς ὃ τείνουσι και ὅπερ ἐκτελοῦσι πάντα τὰ ἄλλα, και εἶναι και τοῦτο ὑπεροχὴ στοιχείου ἀδιασπάστως συνδεδεμένου πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ ὄντος, διότι εἶναι τὸ πλήρωμα και ὁ νόμος αυτών. Πάντα τὰ ἄλλα εἶναι πρὸς τοῦτο μέσα μᾶλλον ἢ ἦττον ἐντελῶς ἐκπληροῦντα αὐτό. Ἐκαστον ὄν, δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι

εἶναι, ἔχει τὸ ἰδανικόν του, ὅπερ δὲν ἐκτελεῖ πάντοτε, ἀλλὰ δι' αὐτῆς τῆς συστάσεως και ἐνεργείας αὐτοῦ ἐξαγγέλλει, και πρὸς ὃ τείνει ἐξ ἀνάγκης, και ὅτε ὑπερ τὰ ἄλλα ἐκπληρεῖ αὐτό, διακρίνεται των ἄλλων, ὑπερέχει των ἄλλων, και τὸν τύπον τοῦ καλοῦ περιβάλλεται· τότε και ἡ ὑπόστασις, και ἡ μορφή, και ἡ σχέσις, και ὁ χρόνος, και ὁ τόπος εἶναι ἐν αὐτῷ ὑπέροχα, και πάντα καθὼς εκ μιᾶς ἀρχῆς ἀποβρέουσι, εις ἓν αἰνέουσι σκοπὸν, και συνδυάζονται, και συναρμόζονται, και παρέχουσι τὸν τύπον, τὴν ιδέα, τὸ εἶδος τοῦ γένους εις ὃ ἀνήκουσι τελειότερον ἢ εις τὰ ἄλλα· θεία και αὕτη ἀρμονία, ἢ ὁ εὐαίσθητος παρατηρητῆς ἀμέσως συναισθάνεται, και ὑφ' ἧς συγκινεῖται, ἀλλ' ἦς τὸ μυστήριον μόνος ἀνακλύπτει ὁ φιλοσοφικὸς λόγος. Κατὰ τοῦτο εἶναι τὸ ἰδανικόν ἀνωτάτη ἀλήθεια, ἔννοια και ιδέα ὅλων θεία, τύπος αἰώνιος, ἀναλλοίωτος, ἐντελής πάσης καλλονῆς, αὐτὸ τὸ καλὸν καθ' ἑαυτὸ, τὸ ἀπόλυτον και αἰθῖον κάλλος, ὃ προησθάνετο ὁ Πλάτων, και ὑφ' οὗ ἐνθουσιάζονται ἐμπνεόμενοι οἱ καλλιτέχνη. Ἐκ τούτου και τινες τοῦ καλοῦ ὄρισμοί, καθ' οὓς τὸ καλὸν εἶναι ποτὲ μὲν αὐτὸ τοῦτο τὸ τέλειον και αἰώνιον καλόν, ποτὲ δὲ τὸ ἰδανικόν ὑπὸ τοῦ πραγματικοῦ ἐκφραζόμενον. Καὶ τῶντι τὸ ἰδανικόν, καθὸ ἀνωτάτη ἀλήθεια, με αὕτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ καλοῦ ταυτίζεται, διότι και αὕτη εἶναι, ὡς ἀπεδείξαμεν, ἡ ἀλήθεια τοῦ ὄντος, κατ' ἀνώτερον βαθμὸν ἐν τῷ καλῷ ὑπάρχουσα και δι' αὐτοῦ ἐκφραζομένη· και ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δὲν μάχεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, και τὸ τέλος των ὄντων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀρχὴν αυτών, και ἀμφοτέρα τὸν λόγον τοῦ εἶναι αυτών συνιστῶσιν, ἔπεται ὅτι τὸ ἰδανικόν δύναται νὰ θεωρηθῇ και ὡς ὑπόστασις τοῦ καλοῦ, διότι εἶναι τὸ οὐ ἕνεκα, πρὸς ὃ συνάδει τὸ ὑφ' οὗ, αὕτη ἡ ἀρχὴ και πηγὴ των ἐν τοῖς οὐσι δυνάμεων και διοτήτων. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον δὲν ἀναίρει τὸν ἡμέτερον ὄρισμόν, ἀλλὰ και πληρέστερον τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἀποδεικνύει.

Ἐξετάζοντες δὲ τώρα ἐὰν και τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον ὑπάρχει ἐν τῷ καλῷ τῆς φύσεως και τῆς τέχνης, τί εὐρίσκουμεν; Ἐν μὲν τῇ ὕλικῇ φύσει, σχετικῶς πρὸς τὴν ἀτέλειαν των ἡμετέρων δυνάμεων και τὴν ἀσθένειαν τῆς ἡμετέρας κρίσεως, οὐχὶ πάντα εἶναι καλὰ, τὴν δὲ ἀπόλυτον καλλονὴν τῆς φύσεως μόνος ὁ ἀπόλυτος λόγος δύναται νὰ κατανοήσῃ, και τοῦτο εἶναι τὸ θεμελιώδες τοῦ πανθεϊσμοῦ ἔλλειμμα, και ὁ ἀδικαιολόγητος αὐτοῦ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ ἡμετέρα διάνοια ἐξισοῦται πρὸς τὸ ἀπόλυτον, και ἡ διαλεκτικὴ τοῦ ἡμετέρου πνεύματος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν διαλεκτικὴν τῆς φύσεως, και ὅτι ἐπομένως ἢ ἐν ἡμῖν λογικὴ ἐξαγωγή των ἐννοιῶν πρέπει ν' ἀντιστοιχῇ καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ παραγωγὴν

των ὄντων. Οὐχὶ πάντα καλὰ ἐν τῇ φύσει, ἀλλ' ὅπου τὸ καλόν, ἐκεῖ και τὸ ἰδανικόν, ἐκεῖ και ἡ δύναμις και ἡ τάξις καθ' ὑπέροχτον βαθμὸν, ὡς λέγει ὁ Δευέκιος, ὁ εις τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, ὡς εἶδομεν, ἀναγαγὼν τὸ καλόν· εἴτε δὲ δια τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναλύσεως, εἴτε δια τοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου ἀναλύσωμεν τὰ ὄντα τῆς φύσεως, εἴτε δια τοῦ αἰσθήματος, εἴτε δια τῆς νοήσεως ἀντιληφθῶμεν αὐτῶν, εὐρίσκουμεν ὅτι πάντα κατατάσσονται εις τινὰς μεγάλας κατηγορίας, κατὰ τὴν γενικὴν και τὴν ἰδίαν ἐκάστου φύσιν, εις γένη και εἶδη ὑπαγόμενα, και πάντα τὸν τύπον τοῦ γένους και τοῦ εἶδους μετὰ των ἀτομικῶν αυτών ιδιοτήτων φέρουσιν ἐγκαταραγμένον εις τὰ συστατικὰ αυτών στοιχεῖα, και τοῦτον πραγματοποιοῦσιν, οὐχὶ δὲ πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν. Παραβάλλοντες ὑπὸ τὴν ὄψιν ταύτην τὰ ὄντα πρὸς αλληλα, πειθόμεθα ὅτι κοινοὶ μὲν ὑπάρχουσιν ἐπὶ πάντων τύποι και κοινὰ παραδείγματα ἢ ιδέαι, οὐχὶ δὲ πάντα εἶναι ἐξ ἴσου πλήρη των τύπων και παραδειγμάτων τούτων ὁμοιωμῆτα. Καὶ βαθμὸν μέντινα και οὕτως εἰπεῖν ἀκτῖνα ἰδανικοῦ διορθώμεν εις πάντα, ὀλίγα δὲ ὑπὸ τοῦ πλήρους φωτὸς αὐτοῦ καταυγάζονται. Οὐχ ἦττον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τὸν τύπον τοῦ ἰδανικοῦ ἐξάγει εκ τοῦ πραγματικοῦ, και τοῦτον ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον ἀγωνίζεται νὰ καταστήσῃ ὄρατὸν δια των ἰδίων ἔργων, και τοῦτον συλλαμβάνει τελειότατον, και κατ' αὐτὸν μεταβάλλει και συνδυάζει τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Ἐν δὲ τῇ νοεῖᾳ και ἠθικῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἰδανικόν περιβάλλεται ἐτι διαφανεστέρην μορφήν, διότι ὅσῳ ὑψηλότερα εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς πραγματικότητος, τόσῳ μᾶλλον συγγενῆ εἶναι πρὸς αὐτὸ, και φαινότερον δι' αὐτῶν ἀποκαλύπτεται. Τὸ ἰδανικόν τοῦ πνεύματος εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἰδανικοῦ τῆς ὕλης, διότι ἐν τῷ πνεύματι ἢ ἔννοια ἐδρεύει ὡς ἐν ἰδίῳ στοιχείῳ, και τὸ πνεῦμα ἔχει συνείδησιν αὐτῆς, ἐν ᾧ ἡ ὕλη ἐκφράζει αὕτην ἀνευ συνείδησεως, δια τοῦτο τὸ πνεῦμα νοεῖ τὸ ἄπειρον και τὸ ἀπόλυτον, τὴν καθαρὰν και αἰώνιαν ἀλήθειαν και τὸ ἄπειρον ὄν. Καὶ τὸ ἰδανικόν τοῦ νοῦς γίνεται δια τοῦ αἰσθήματος ἰδανικόν τῆς καρδίας, και δια τῆς ἐλευθερίας, ἰδανικόν και πρὸς ὃν ὄρος τῆς πράξεως, και πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἀντιστοιχεῖ ἡ μεγαλόνοια, πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ἡ τελεία ἀρετὴ, και τοῦτο δια τῆς ἐξασκήσεως και ρυθμίσεως τῆς ἐν ἡμῖν ἐλευθερίας εἶναι πρὸς πάντα ἀνθρώπον ἐφικτόν, και ἐν ᾧ λίαν ἀνίσως διανέμει ὁ θεὸς τὰ δῶρα τῆς μεγαλονοίας, τὸ ἰδανικόν τῆς ἀρετῆς θέτει ὡς ἄθλον παντὸς ἀνθρώπου, ἔστω και τοῦ ἐλαχίστου. Ἐντεθεν τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος ἀντίστοιχον πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ νοῦς και ἀνώτερον αὐτοῦ, διότι εἶναι ἔργον ἡμέ-

τερον και γέννημα τῆς ἡμετέρας θελήσεως. Ἐντεθεν και ἕτεροι φάσεις τοῦ ἠθικοῦ ἰδανικοῦ, καθ' ὅσον ἢ ἐνεργεια αὐτοῦ ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς κοινωνίας και τῆς ἱστορίας, και δια τῆς ἐνεργείας ταύτης πραγματοποιεῖται ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ἣτις εκ τοῦ ἀπείρου ἐξεληθούσα, προκίνας εις τὸ ἄπειρον, θαμνηδὸν πραγματοποιοῦσα τὸ ἰδανικόν ἢ τὸν νόμον τῆς ἱστορίας. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἔκτασις και ἡ ἐνεργεια τοῦ ἰδανικοῦ ἐν τῇ φύσει, οὐχὶ δὲ μικροτέρα εἶναι ἐν τῇ τέχνῃ. Ἄνευ ἰδανικοῦ καλλιτεχνία δὲν ὑπάρχει, και ἡ ποίησις τοῦ καλοῦ κατέρχεται εις τὴν ὑποδεστέραν βαθμίδα των βαναύσων τεχνῶν, και γίνεται μεταγραφὴ και μίμησις τῆς φύσεως, ἐν ᾧ και φύσις και τέχνη εκ τοῦ αὐτοῦ προτύπου ἀρῶνται ἐκάστη τὴν ἰδίαν τελειότητα· και δια τοῦτο ἡ τέχνη, ὅτε εἶναι ἀξία τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς, παρίσταται καθαρὰ και γαληνιαῖα, ὡς τὸ ἰδανικόν εις ὃ ἀτενίζει, και ὅπερ ἀντανεκλᾷ, διότι ἐν τῇ χώρῃ τοῦ ἰδανικοῦ οὔτε πάθη, οὔτε ταραχαί, οὔτε συγκρούσεις, οὔτε διαφθοραί, οὐδεμία των ἀνθρωπίνων ἀθλιότητων· εκ τούτου ἡ ἐμπνευσις και ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ καλλιτέχνου, διότι θεία τῶντι εἶναι ἡ πηγὴ τῆς καλλιτεχνίας και οὐρανια ἡ ἐξ αὐτῆς ἡδονή, και εκ τούτου ἐπὶ τέλους και ἡ ἠθικὴ ἐνεργεια τοῦ καλοῦ και ἡ μεταξυ ὀρησκείας και καλλιτεχνίας ἐνδόμυχος σχέσις και τὸ ὕψος τῆς κοινωνικῆς και ἱστορικῆς των τεχνῶν ἀποστολῆς. Πάντα ταῦτα εὐρυτέραν ἀπαιτοῦσι πραγματεῖαν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἴσως ἀρκούσιν εις διαφώτισιν τοῦ ἡμετέρου ὄρισμοῦ, περὶ οὗ ἀρκούντως διελάβομεν. Ἄλλως, ἀνευ των ἀναπτύξεων τούτων ἀδύνατον ἦτο νὰ νοήσωμεν τί ἐστὶ τὸ καλόν, και αὐται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὄρισμοῦ ἐξέρχονται, και δὲν εἶναι εἰμὴ ἀποσύνθεσις των ἐν αὐτῷ στοιχείων. Ὑπέροχος ἐνότητις εἶναι τὸ καλόν, και ὑπέροχος ἐνότητις οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ, ἢ ἀλήθειαν, ἑκφρασιν, σχέσιν, ρυθμὸν, συμμετρίαν, ἰδανικόν, στοιχεῖα ἀντίστοιχα πρὸς τὰ στοιχεῖα και τὸν νόμον τοῦ ὄντος. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἐνθουσιάζομενοι τοὺς πολλοὺς και ποικίλους ὄρισμούς περὶ ὧν διελάβομεν ἀνωτέρω, θέλει εὐκόλως διακρίνει ὁ ἀναγνώστης τί ὀρθὸν και τί μὴ ἐν ἐκάστῳ αυτών, και τίνι τρόπῳ ἐν τῷ ὑφ' ἡμῶν ἀποδοθέντι πάντες συμπληροῦνται και συναρμολογοῦνται. Ἀπομένει τώρα νὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινὰ και περὶ των συγγενῶν ἐννοιῶν τοῦ ὑψηλοῦ, τοῦ χαρίεντος και τοῦ γελοίου.

Ἐν Ἀθήναις 1 Νοεμβρίου 1866.

Π. ΒΡΑΙΑΔΣ ΑΡΜΕΝΗΣ.

ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ἦτοι μαθήματα ἐφηρμοσμένης Βοτανικῆς

Διδασκόμενα

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

Μάθημα τρίτον.

Περὶ τῶν στοιχειωδῶν ὀργάνων τοῦ φυτοῦ
καὶ ἐξέτασις τοῦ καυλοῦ.

(ἴδε φυλλ. 401.)

Εἶδομεν ἕως τώρα τί πρᾶγμα εἶναι φυτὸν, καὶ ποῖα εἶναι τὰ ὄργανά του, καὶ ὅτι τὰ ὄργανα αὐτὰ ἔχουσι δύο σκοπούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἰς εἶναι πῶς νὰ τραφή τὸ φυτὸν, καὶ ὀνομάσθησαν ὄργανα θρέψεως, (καὶ τοιαῦτα εἶναι ἡ ῥίζα, ὁ καυλὸς, τὰ φύλλα), ὁ δὲ εἶναι πῶς νὰ καρποφορήσῃ καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὸ εἶδός του ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀνομάσθησαν ὄργανα παραγωγῆς (καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ μέρη τοῦ ἄνθους, ὁ κάλυξ, ἡ στεφάνη, οἱ στήμονες, καὶ ὁ ὕπερος.)

Ἀλλὰ καὶ τὰ ὄργανα τῆς θρέψεως, καὶ τὰ ὄργανα τῆς παραγωγῆς τοῦ φυτοῦ ὑποδιαιροῦνται εἰς μέρη, καὶ τὰ μέρη τῶν αὐτὰ πολλάκις εἰς ἄλλα μέρη. Ἐὰν δὲ τὰ παρατηρήσωμεν μὲ τὸ μικροσκόπιον, τὸ ὁποῖον μεγαλύνει τὰ μικρὰ πρᾶγματα πολὺ, θὰ ἴδωμεν ὅτι σύγκεινται ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ φυτοῦ ἀπὸ ἄλλα μικρὰ σώματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμποροῦμεν καὶ διὰ τὴν μικρότάτῃ των καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν των νὰ τὰ διαίρεσωμεν χωρὶς νὰ τὰ καταστρέψωμεν. Τὰ μέρη ταῦτα συνηνωμένα κατὰ χιλιάδας καὶ ἑκατομμύρια, ἀποτελοῦσιν ὅλον τὸ φυτὸν καὶ ὀνομάζονται στοιχειώδη ὄργανα.

Τὰ στοιχειώδη αὐτὰ ὄργανα εἶναι τριῶν εἰδῶν εἴτε εἶναι ὡς μικροὶ ἄσκοι ἢ φουσκὰ γεμάται ἀπὸ ἀέρα, ἢ ὑγρὰ, καὶ ὀνομάζονται κύτταρα, εἴτε εἶναι μακρὰ ὡς ἀδράκτια, λεπτὰ δηλαδὴ εἰς τὰ δύο ἄκρα των καὶ παχύτερα εἰς τὸ μέσον, καὶ ὀνομάζονται ἴνες, εἴτε εἶναι ὡς σωληνὸς μακροὶ, καὶ ὀνομάζονται ἀγγεῖα.

Ἄς ἐξετάσωμεν χωριστὰ καὶ τὰ τρία εἶδη.

Τὰ κύτταρα ὅταν εἶναι ἀραιὰ ὀμοιάζουσι, θεωρούμενα μὲ τὸ μικροσκόπιον, ὡς ἀφρὸς σαπωνίου, ἢ ὡς σωρὸς σφαιρῶν, ἢ αὐγῶν. Ὅταν ὅμως εἶναι πυκνά, ἐπειδὴ στενοχωροῦνται, γίνονται πολύπλευρα, δηλαδὴ μὲ πολλὰς πλευρὰς ἢ πρόσωπα ὥστε ὅταν κόψωμεν ἐν ὄργανον συγκείμενον ἀπὸ κύτταρα μόνον, βλέπομεν ὅτι ἔχει τὴν μορφήν τῆς κηρήθρας τοῦ μέλιτος.

Ὅταν τὰ κύτταρα συνενώνονται πολλὰ ὁμοῦ, ἀποτελοῦσι τὸν λεγόμενον κυτταρώδη ἴσθον, δηλαδὴ πανὶ ὑφασμένον καθὼς ἡ κηρήθρα τοῦ μέλιτος μὲ βαθυλώματα ἐξάγωνα· διότι κύτταρον λέγεται ἡ τρύπα τὴν ὁποῖαν κάθε μέλισσα κατασκευάζει διὰ νὰ βάλῃ τὸ μέλι τῆς.

Ὅλα τὰ τρυφερὰ μέρη τοῦ φυτοῦ, δηλαδὴ ὅλοι οἱ σκρῶδεις καρποὶ, ὅλα τὰ φύλλα, καὶ αἱ φαιώσιμοι ῥίζαι, ὅσα δὲν ἔχουσι τίποτε σκληρὸν, σύγκεινται καθ' ὅλοκληρίαν ἀπὸ κυτταρώδη ἴσθον.

Τὸ δεύτερον εἶδος τῶν στοιχειωδῶν ὀργάνων εἶπομεν ὅτι ὀνομάζονται ἴνες, καὶ ὅτι ἔχουσι σχῆμα ἀδρακτίων.

Αὗται αἱ ἴνες εἶναι πάντοτε ὀρθαὶ καὶ συμπλέκονται ἀπὸ τὰς κορυφὰς των ἢ μεμβράνη ἀπὸ τὴν ὁποῖαν σχηματίζονται εἶναι σκληροτέρα ἀπὸ ἐκείνην τῶν κυττάρων, καὶ σκληρύνεται ἀκόμη περισσότερο ὕψω γηράσκουσιν.

Αἱ ἴνες ἀποτελοῦσι τὸν ἐνὶ ἴσθον καὶ ἐκ τοῦ ἰνώδους ἴσθου σύγκειται πᾶν στερεὸν καὶ σκληρὸν μέρος τοῦ φυτοῦ· δηλ. ὅλον τὸ ξύλον, αἱ ξυλώδεις ῥίζαι, τὰ νεῦρα τῶν φύλλων, κτλ. Αἱ ἴνες συμπλέκονται, ὡς εἶπομεν, κατακόρυφος μεταξὺ των διὰ τοῦτο εἶναι εὐκόλον νὰ σχίσωμεν ἐν ξύλον ἐὰν τὸ κτυπήσωμεν μὲ πέλεκυν καθέτως, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν κορυφήν· δυσκόλως δὲ τὸ κόπτομεν ἐὰν τὸ κτυπήσωμεν ὀριζοντίως, δηλαδὴ πλαγίως. Εἰς τὴν πρώτην περίστασιν θὰ χωρίσωμεν μόνον τὰς ἴνας μεταξὺ των, τὸ ὁποῖον εἶναι εὐκόλον, εἰς τὴν δευτέραν ὅμως εὐρίσκομεν ἀντίστασιν διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰς κόψωμεν, καὶ εἶπομεν ὅτι εἶναι σκληραὶ, καὶ συνενώνονται μεταξὺ των εἰς δεμάτια πυκνά.

Τὸ τρίτον εἶδος τῶν στοιχειωδῶν ὀργάνων ὀνομάζονται, ὡς εἶπομεν, ἀγγεῖα. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι μακρὰ σωληνάρια, ἔχοντα πολλάκις τὸ μέγεθος τοῦ φυτοῦ, καὶ εἶναι διεσπαρμένα ἀνὰ δύο ἢ τρία ἐντὸς τῶν ἰνῶν τοῦ ξύλου.

Ἐν εἶδος ἀγγείων εὐρίσκεται εἰς τὸν φλοιὸν καὶ εἰς ἄλλα τρυφερὰ μέρη φυτῶν τινῶν, καὶ περιέχει ἐν ὑγρὸν χρωματισμένον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λευκὸν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται γάλα· τὰ ἀγγεῖα, λοιπὸν, τὰ ὁποῖα περιέχουσιν αὐτὸ τὸ γάλα ὀνομάζονται ἀγγεῖα γαλακτοφόρα· καὶ πολλάκις ἢ καλλιέργεια τῶν φυτῶν ἔχει κύριον σκοπὸν αὐτὸ τὸ γάλα, διότι ἀπὸ αὐτοῦ λαμβάνομεν τὸ εἰσώδημα. Τὸ ὅπιον π. χ. τὸ ὁποῖον διὰ τῆς καλλιέργειας του δίδει τόσα κέρδη εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἶναι τὸ γάλα τῆς ὑπροπόρου μήκωρος (τῆς μεγάλης παπαρούνας τοῦ ἀφιονίου), τὸ ὁποῖον διὰ πληγῶν τεχνητῶν ἐξέρχεται, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ζηράνη ὀλίγον ὁ ἥλιος, ζύεται καὶ συναίεται. Τὸ ἐλαστικὸν κόμμι, ἢ κοινῶς λεγόμενη γόμμη ἐλαστικά, εἶναι καὶ αὐτὴ τὸ γάλα μᾶς

συκῆς, ἥτις ὀνομάζεται ἐλαστικὴ συκὴ. (ficus elastica), καὶ ἐνὸς ἄλλου φυτοῦ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται σιφωνία ἐλαστικὴ (siphonia elastica). Αὐτὸ τὸ γάλα συναίεται εἰς ἐπίτηδες πηλίνα δοχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, ἀφ' οὗ πῆξῃ, ἐξάγεται, καὶ παραδίδεται εἰς τὸ ἐμπόριον. Τὰ ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα εἶναι διεσπαρμένα μέσα εἰς τὸ ξύλον εἶναι διαφόρων εἰδῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τοῦ μαθήματός μου δὲν εἶναι ἡ ἀνατομία τοῦ φυτοῦ, ἀφίνω τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ στοιχειώδη ὄργανα τοῦ φυτοῦ, τὰ ὁποῖα σύγκεινται ἀπὸ μεμβράνας λεπτοτάτας, ἀπὸ τὰς ὁποῖας διέρχονται εὐκόλως ὅλα τὰ ὑγρὰ τὰ ὁποῖα ἀπορροφᾷ τὸ φυτὸν διὰ τῶν ῥιζῶν του, καὶ ἀναβαίνουσιν ἀπὸ τὴν βᾶσιν τοῦ φυτοῦ ἕως εἰς τὴν κορυφήν.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα χωριστὰ ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ φυτοῦ, διὰ νὰ ἴδωμεν πῶς εἶναι κατασκευασμένα, καὶ ἂς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν καυλὸν, ὅστις φέρει ὅλα αὐτὰ τὰ ὄργανα.

Ὅταν ἐν σπέρμα δικοτυλήδου φυτοῦ βλαστήσῃ, δηλαδὴ φυερώσῃ, ἡ μὲν φύτρα του ἀρχίζει νὰ σχηματίζῃ τὸν καυλὸν του, ὅστις διευθύνεται πρὸς τὸν οὐρανὸν, τὸ δὲ ριζίδιον σχηματίζει τὴν ῥίζαν του, ἥτοι διευθύνεται πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς.

Ὁ καυλὸς εἰς αὐτὰ τὰ δικοτυλήδου φυτὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ τελειότερα, διαιρεῖται εἰς τρία στρώματα. Τὸ ἐν εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον καὶ σύγκειται μόνον ἀπὸ κυτταρώδη ἴσθον, καὶ λέγεται ἐντερῶν, ἢ μυελός. Τοῦτο τὸ ὄργανον ἐπιστεῦτο ἄλλοτε ὡς πολὺ σπουδαῖον, διὰ τοῦτο καὶ τοῦ ἔδωκαν τὸ ὄνομα τοῦ μυελοῦ· ἀλλὰ σήμερον ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν, καὶ δὲν χρησιμεύει παρὰ διὰ νὰ τρέφῃ τὸν βλαστὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ ἐνίοτε μάλιστα εἰς τινα φυτὰ, τὰ ὁποῖα αὐξάνουσι πολὺ ὀλίγορα, ἀπορροφᾷται καθὼς εἰς τὴν δάλιαν, καὶ τότε ἔχομεν τοὺς μεσοκόλους λεγομένους καυλοῦς, οἵτινες εἶναι εἰς τὸ μέσον κενοὶ ὡσὰν καλάμιον.

Βεβαιούμεθα δὲ ὅτι ὁ μυελὸς δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν μετὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν τῶν δένδρων, καὶ ἀπὸ τὰ κοιλώματα (ταῖς κουφάλας) τῶν γηραιῶν δένδρων, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει μόνον ὁ μυελὸς καταστράφη καθ' ὅλοκληρίαν, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τοῦ ξύλου, χωρὶς τὰ δένδρα νὰ ἀσθενήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσι διὰ τοῦτο.

Περὶ τὴν ἐντερῶν ἥτις, ὡς εἶπαμεν, ὀνομάζεται καὶ μυελός, ὑπάρχει τὸ ξύλον τὸ ὁποῖον σύγκειται ἀπὸ ἴνας καὶ ἀγγεῖα καὶ περὶ τὸ ξύλον ὁ φλοιὸς τοῦ δένδρου, ὅστις χωρίζεται ἀπὸ τὸ ξύλον μὲ ἐν στρώμα λεπτοῦ κυτταρώδους ἴσθου. Τὸ ὁποῖον στρώμα ἐπειδὴ τὴν ἀνοίξιν καὶ τὸ φθινόπωρον εἶναι γεμάτον ἀπὸ ὑγρᾶ, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ

ἀνασπᾶται εὐκόλως ὁ φλοιὸς ἀπὸ τὸ ξύλον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς αὐτὰς τὰς δύο ἐποχὰς μόνον ἐμβολιάζομεν τὰ δένδρα μας μὲ ἐπιτυχίαν.

Ὁ φλοιὸς ἔχει καὶ αὐτὸς ἄλλα τρία στρώματα. Ἐξωτερικῶς ἔχει τὸ φελλώδες στρώμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ περισσότερα φυτὰ εἶναι λεπτότατον, ἀλλ' εἰς τινα ἀναπτύσσεται πολὺ καὶ γίνεται παχύτατον, παρ. χάριν εἰς τὴν φελλοφόρον θρῦν (τὴν βελανιδιὰν τοῦ φελοῦ). Δεύτερον ἔχει ἐν στρώμα κυτταρώδους ἴσθου, καὶ ἐσωτερικώτερον ἔχει ἐν στρώμα ἰνῶν μακροτάτων καὶ ἐλαστικῶν, εἰς τὰς ὁποῖας κάθε χρόνον προστίθενται καὶ ἄλλαι, ὥστε τὸ ἐσωτερικώτερον τοῦτο μέρος τοῦ φλοιοῦ ὅταν κοπῇ κατὰ πάχος, μᾶς φαίνεται ὅτι ὀμοιάζει μὲ τὰ φύλλα ἐνὸς κλεισμένου βιβλίου, διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάσθη βίβλος. Μεταξὺ δὲ τῆς βίβλου καὶ τοῦ ξύλου ὑπάρχει ὡς διαχωριστικὸν ὄριον, καθὼς εἶπομεν, ἐν στρώμα κυτταρώδους ἴσθου.

Τοιαύτην κατασκευὴν ἔχει κατὰ πρῶτον ἔτος ὁ καυλὸς εἰς τὰ δικοτυλήδου φυτὰ τὰ ὁποῖα, ὡς εἶπομεν, εἶναι τὰ τελειότερα. Ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (ἐὰν τὸ φυτὸν εἶναι ξυλώδες καὶ ζῇ πολλὰ ἔτη) προστίθεται ἔξω τοῦ ὑπάρχοντος ξύλου ἐν νέον στρώμα ξύλου, καὶ ἔσω τῆς βίβλου τοῦ φλοιοῦ, ἐν στρώμα βίβλου· τὸ δὲ τρίτον ἔτος ἐξακολουθεῖ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἢ ἰδίᾳ προσθήκῃ τακτικῶς, ὥστε ὅταν κόψωμεν ἐν δένδρον, τὸ ὁποῖον ἔζησε πολλὰ ἔτη εὐρίσκομεν ὅτι τὸ ξύλον του σύγκειται ἀπὸ στρώματα ξύλου εὐρισκόμενα τὸ ἐν μέσα εἰς τὸ ἄλλο, καὶ διακρινόμενα εὐκόλως, διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Καὶ ἐπειδὴ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ τὰ στρώματα ἔγινεν εἰς ἕνα χρόνον, εἶναι φανερὸν ὅτι ἐὰν τὰ μετρήσωμεν δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν τὴν ἡλικίαν τοῦ δένδρου, ἢ τοῦ κλάδου χωρὶς νὰ κάμωμεν τὸ παραμικρὸν λάθος.

Τὰ δένδρα τῶν δικοτυλήδων πρὸς αὐτὸν τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμόν των ἔχουσι καὶ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα. ἔχουσι τοὺς κορμούς των παχυτέρους πρὸς τὴν βᾶσιν καὶ λεπτοτέρους πρὸς τὴν κορυφήν, ἔχουσι κλάδους πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποῖους κάθε χρόνον φύονται ἄλλοι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν δένδρων ὑπάρχουσι τὰ μεγαλύτερα δένδρα τοῦ κόσμου.

Ἡ Καστανέα τοῦ βουνοῦ τῆς Αἴτνης, εἶναι ἡ μεγαλύτερα γνωστὴ καστανέα. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν ζῶσι τὰ δένδρα τὰ ὀνομαζόμενα παρὰ τῶν κατοίκων βασθαβ, καὶ παρὰ τῶν βοτανικῶν Ἀθανασοῖαι, εἰς τιμὴν τοῦ βοτανικοῦ Ἀθανασῶνος, ὅστις πρῶτος τὰ περιέγραψε· καὶ τὰ δένδρα αὐτὰ ἔχουσι κορμούς μὲ περίμετρον 4 ὁ μέτρων καὶ περισσότερο, καὶ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ ὀμοιάζει μακρόθεν μὲ δάσος ὀλοκληρον. Εἰς τὸ κλίμα μας, καθὼς καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ἠξέμετε ὅτι γίνονται μέγιστα δένδρα αἱ κυ-

πάρισσοι, οί πλατάνοι, αί δρύς (βελανιδιαι), αί καρύαι (καρυδιαί), αί ελάται, και άλλα είδη δικοτυληδόνων.

Τώρα ας έλθωμεν εις τὰ μονοκοτυληδονα, και με δύο λέξεις ας συγκρίνωμεν τὸν οργανισμόν τοῦ καυλοῦ των με τὸν τελειότατον οργανισμόν τοῦ καυλοῦ τῶν δικοτυληδόνων. Ἐάν κόψωμεν τὸν κορμὸν ἐνὸς φοίνικος, θά ἴδωμεν πρῶτον ὅτι ἐξωτερικῶς οὗτος εἶναι ἴσου πάχους, και εις τὴν βάσιν, και εις τὴν κορυφήν. Δεύτερον ὅτι εις τὴν κορυφήν μόνον ἔχει ὀλίγα φύλλα, και ἕνα μόνον κατακόρυφον ὀφθαλμὸν, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἀνανεώνει ὅταν γηράσῃ, και τρίτον ὅτι δὲν ἔχει κλάδους, ὡς ἔχουν τὰ δικοτυληδονα. Ἐάν ὁμοίως κάμωμεν τὴν ἀνατομίαν τούτου τοῦ κορμοῦ, θά ἴδωμεν ὅτι ἔχει και άλλας σημαντικώτερας διαφοράς. Καί πρῶτον, εις τὸ κέντρον δὲν ἔχει ἐντεριώνην ἢ μυελόν. Δεύτερον, εις τὴν περιφέρειαν δὲν ἔχει φλοιὸν, ἀλλ' ἀντὶ φλοιοῦ ἔχει τὸ ἐξωτερικώτερον μέρος τοῦ ξύλου του ξηρὸν, και τὰς βάσεις τῶν καταστραφέντων φύλλων του, αἵτινες μένουσι προσκολλημέναι πολλοὺς χρόνους και ἀφ' οὗ ξηρανθῶσιν. Τρίτον ἐάν ζητήσωμεν ἐκεῖνα τὰ στρώματα τοῦ ξύλου, τὰ ὁποία κάθε χρόνον γίνονται εις τὰ δικοτυληδονα ἀνά ἕν και εἶναι τὸ ἕν μέσα εις τὸ ἄλλο δὲν θέλομεν τὰ εὔρει. Διότι αἱ ἴνες γεννῶνται ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ καυλοῦ, ἀτάκτως και αἱ νεώτεραι ὠθοῦν (σπρώχνουν) τὰς παλαιότερας πρὸς τὴν περιφέρειαν, ὡστε πηγάζει ἀπὸ αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς αὐξήσεως και ἄλλο χαρακτηριστικόν. Ἐκτὸς δηλαδὴ τοῦ ὅτι δὲν σχηματίζουσι κύκλους τακτικὸς ξύλου, τὸ παλαιότερον ξύλον εις αὐτὰ τὰ μονοκοτυληδονα δένδρα εὑρίσκεται πρὸς τὴν περιφέρειαν, και τὸ νεώτερον εις τὸ κέντρον τοῦ κορμοῦ. Ἐν ἔξω εις τὰ δικοτυληδονα τὸ παλαιότερον και σκληρότερον ξύλον εὑρίσκεται εις τὸ κέντρον τοῦ κορμοῦ, περὶ τὸν μυελόν, και τὸ νεώτερον πρὸς τὴν περιφέρειαν πλησίον τοῦ φλοιοῦ.

Αὐταὶ λοιπὸν αἱ πολλαὶ διαφοραὶ μᾶς κάμουν νὰ διακρίνωμεν εὐκολώτατα, ἐκτὸς ἐάν εἴμεθα τυφλοὶ, ἕν κομμάτιον ξύλου μονοκοτυληδόνου φυτοῦ, ἀπὸ ἕν κομμάτιον ξύλου δικοτυληδόνου.

Τὸ μεγαλύτερον μονοκοτυληδονον τὸ ὁποῖον βλαστάνει εις τὴν πατρίδα μᾶς, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον δὲν ὠριμάζει τὸν καρπὸν του, διότι εἶναι φυτὸν ξένον μεταφύτευθεν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν, εἶναι ὁ φοῖνιξ (ἡ κοινῶς λεγομένη χουρμαδία), τὸ δὲ μεγαλύτερον ἐντόπιον μονοκοτυληδονον φυτὸν εἶναι ὁ κάλαμος (τὸ κοινὸν καλάμι), μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ ἀραβόσιτος, και ἄλλα τὰ ἄλλα σιτηρά, τὰ βούρλα κτλ.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εις τὰ ἀκοτυληδονα. Αὐτὰ ἔχουσι σπανίως καυλοὺς, ἀλλ' ὅταν ἔχωσι (και τοιαῦτα εἶναι αἱ πετιρίδες (φτέραι) τῆς Βραζιλίας, και

ἄλλων θερμῶν κλιμάτων) παρουσιάζουσι ἄλλον ὀργανισμόν. Ἐξωτερικῶς μὲν οἱ κορμοὶ τούτων τῶν φυτῶν ὁμοιάζουσι μετὰ τὰ μονοκοτυληδονα, δηλαδὴ δὲν διακλαδίζονται, και αὐξάνουσι μετὰ ἕνα κατακόρυφον ὀφθαλμὸν ἕν ὁμοίως τὰ ἐξετάσωμεν ἐσωτερικῶς βλέπομεν ὅτι ἔχουσι τὸ ξύλον κατὰ δύο τρόπους, ἢ εις τὸ κέντρον τοῦ κορμοῦ ἐκεῖ ὅπου τὰ δικοτυληδονα ἔχουσι μυελόν, ἢ εις σχῆμα δακτυλιδίου εις αὐτὸ τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ, τὸ δὲ δακτυλίδιον τοῦτο εἶναι σκληρότατον και περικλαίει ἕν μέρος κυτταρώδους ἴστου ὡς ἐντεριώνην, και περικυκλοῦται ἀπὸ κυτταρώδη ἴστον ὡς ἀπὸ φλοιόν ὁμοιάζουσι προσεῖτι τὰ ἀκοτυληδονα μετὰ τὰ μονοκοτυληδονα, διὰ τὴν και αὐτὰ δὲν ἔχουσι φλοιόν, οὐδὲ ὁμοκέντρα στρώματα ξύλου, ὡστε και αὐτῶν τὴν ἡλικίαν δὲν δυνάμεθα νὰ εὔρωμεν, διότι δὲν γεννῶσι κάθε χρόνον ἕνα στρώμα ξύλου τακτικῶς καθὼς τὰ δικοτυληδονα δένδρα μᾶς.

Τὸ μεγαλύτερον ἀκοτυληδονον τῆς Εὐρώπης και τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ πετιρίς (ἡ κοινῶς λεγομένη φτέρη). Ὅλα δὲ τὰ θαλάσσια φυτὰ, και ὅλα τὰ είδη τῶν μυκήτων (μανιταριῶν), εις τοὺς ὁποίους κατατάσσεται και ἡ ἀσθένεια τῶν ἀμπέλων μᾶς, και ὅλα τὰ είδη τοῦ εὐρώτου (τῆς μούχλας) εἶναι ὅλα φυτὰ ἀκοτυληδονα.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ ὀργανισμὸς τοῦ καυλοῦ εις ὅλα τὰ φυτὰ τοῦ Κόσμου, και βλέπετε ὅτι καθὼς ἔχομεν τρεῖς τύπους σπερμάτων, ἔχομεν και τρεῖς τύπους καυλῶν.

Ὁ καυλὸς ἐπλάσθη διὰ νὰ ἀναβιβάξῃ και νὰ μεταδίδῃ τὴν τροφήν τὴν ὁποίαν ἀπορροφῶσιν ἀπὸ τὴν γῆν αἱ ῥίζαι τοῦ φυτοῦ εις τοὺς κλάδους, εις τὰ φύλλα, εις τὰ ἄνθη και εις τοὺς καρπούς ἢ τὴν τροφήν αὐτὴ ἀναβαίνει διὰ τοῦ καυλοῦ, ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως μέχρι τοῦ φθινοπώρου, και ἀποτελεῖ ἕν είδος μεγάλης κυκλοφορίας. Μόνον τὸν χειμῶνα εις τὰ ψυχρὰ κλίματα παύει ἡ κυκλοφορία αὐτὴ, ἀλλ' εις τὰ θερμὰ ἐξακολουθεῖ πάντοτε.

Τὰ ὑγρά τὰ ὁποία ἀναβαίνουν διὰ τοῦ καυλοῦ ὀνομάζονται χυμοί. Καί δὲν ἀναβαίνουσι διὰ τοῦ μυελοῦ, ὡς ἄλλοτε ἐπίστευαν, και πολλοὶ σήμερον διὰ τὴν ἀμάθειάν των πιστεύουσιν, οὐδὲ διὰ τοῦ φλοιοῦ, ὅστις εἶναι πάντοτε νεκρὸς και ὑγρὸς, ἀλλὰ ἀναβαίνουσι διὰ τοῦ ξύλου, ὅπου ὑπάρχουν τὰ σωληνάκια τὰ ὁποία ὀνομάσαμεν ἀγγεῖα.

Ἀφ' οὗ ἀναβῆ τὴν ἀνοιξὴν ὁ χυμὸς διαμοιράζεται εις τοὺς κλάδους διὰ νὰ θρέψῃ τοὺς ὀφθαλμούς, και ἀπὸ τοὺς κλάδους μεταγγίζεται εις τὰ φύλλα. Εἰς τὰ φύλλα κατεργάζεται, και λαμβάνει διὰ τοῦ ἀέρος τὰ θρεπτικά στοιχεῖα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ φυτοῦ και κατὰ τὸ φθινοπῶρον καταβαίνει. Ὅλοι γνωρίζετε ὅτι κλαδεύοντες τὰς ἀμπέλους

τας κατὰ τὴν ἀνοιξὴν βλέπετε τὸν χυμὸν νὰ τρέχῃ ἀρθρονος και νὰ ἀποτελῇ τὰ λεγόμενα δάκρυα τῆς ἀμπέλου.

Ἄλλ' ἡ κατάθραξις τοῦ κατεργασθέντος εις τὰ φύλλα χυμοῦ, ὅστις πρόκειται νὰ θρέψῃ τὸ δένδρον, δὲν γίνεται διὰ τοῦ αὐτοῦ δρόμου, δηλαδὴ διὰ τοῦ ξύλου πάλιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ στρώματος τοῦ κυτταρώδους ἴστου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ φλοιοῦ και τοῦ ξύλου διὰ τοῦτο και εις αὐτὸ τὸ μέρος σχηματίζεται τὸ νέον στρώμα τοῦ ξύλου κατ' ἔτος, τὸ ὁποῖον προξενεῖ τὴν αὐξήσιν τοῦ κορμοῦ και τῶν κλάδων.

Ὁ χυμὸς, ὁ κατεργασθεὶς διὰ τῶν φύλλων και καταβαίνων, μεταξὺ φλοιοῦ και ξύλου, φθάνει μέχρι τῶν ῥιζῶν τὰς ὁποίας ἐπίσης τρέφει, τὸ δὲ περιπέσον αὐτοῦ ἐξέρχεται, καθὼς φρονουσι τινὲς, ὡς περίττωμα ἀπὸ τὰς τελευταίας διακλαδώσεις τῆς ῥίζης.

ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΑΙ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ τοῦ ΚΑΡ. ΔΙΚΕΝΣ.)

(Ἰδε φυλλ. 401. Τίτλος.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν, ὅτε αἱ ἀδελφαὶ συννητήθησαν, ψυχρότης ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δύο. Ἡ Μαρία ἔφερε τὴν Ἑλένην ἡσυχον μὲν και πάντοτε καλὴν, ἀλλὰ ψυχρὰν και τῶντι ἡ ταλαίπωρος Ἑλένη δὲν ἐτόλμα νὰ δεῖξῃ τὴν ἀγάπην τῆς, διότι ἐφοβεῖτο μήπως συγκινηθῆ ὑπὲρ τὸ δέον, και ἤσθάνετο ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ὅλης τῆς δυνάμεώς τῆς ὅπως μείνῃ μέχρι τέλους σταθερὰ και ἀκλόνητος. Καί τὸ μὲν πρόσωπον αὐτῆς μόνον ἀκίνητον ὁμοιάζε μαρμάρων ἀγάλμα, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἔλαμπον παραδόξως. Ἀπ' ἐνκντίας τὸ ἦθος τοῦ προσώπου τῆς Μαρίας μετεβάλλετο ἀνά πάσων στιγμῶν, ἐνὸσω διηγέτο εις τὴν ἀδελφὴν τῆς ὅσα συνέβησαν τὴν προλαβοῦσαν ἐσπέραν μεταξὺ αὐτῆς και τοῦ Κ. Λάυμβορνδ.

Ὁ ἀνεμὸς ἔπνεεν ἐπι σφοδρὸς και ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει. Ἡ Ἑλένη ἠρώτησε τὴν Μαρίαν ἀν περιέμενε τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Κ. Λάυμβορνδ ὅτε δὲ αὐτὴ ἀπήνητησεν ὅτι δὲν τὴν περιέμενε ἕνεκα τοῦ κακοῦ καιροῦ, ἐκεῖνη μειδιάσασα χλευαστικῶς, ἐσκέφθη πόσον κάλλιον ἐγνώριζε τὸν Ἑρλ, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ κακὸς καιρὸς θά ἦτο μάλλον ἀφορμὴ ἢ ἐμπόδιον ὅπως ἐξέλθῃ. Ἐξηκολούθησε δὲ τὴν ὁμιλίαν ἐρωτήσασα ἀν ἡ Μαρία ἐγνώριζε ποῦ κατῴκει ὁ μνηστήρ αὐτῆς, κατὰ ποίας ὥρας συνήθως τὴν ἐπισκέπτετο, ἀν ἤρχετο ἐρικπος ἢ πεζὸς, και πλησιάσασα εις τὸ παράθυρον ὅθεν ἐφαίνετο ἡ ὁδὸς ἐκάθησεν ἐκείνη περιμένουσα.

Ἡ Μαρία ἐκάθητο περίλυπος, φοβουμένη μήπως ἡ ἀδελφὴ τῆς ἦτο ἀσθενὴς ἢ ὀργισμένη ἐναντίον τῆς. Πληθὸς δυσπρόστων ἰδεῶν ἐτάραττον τὴν μικρὰν ἐκεῖνην κεφαλήν, ἐνῶ ἔκυπτε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ ἐργοχειροῦ τῆς.

Ἡ Ἑλένη (ἧτις οὐδέποτε ἠπάτα τινὰ εἰμὴ μόνον ὅτε ἐπρόκειτο νὰ κατορθώσῃ μὲν μὲν μὲν σκοπὸν) δὲν προσεποιήθη ὅτι ἀνεγίνωσκεν ἢ ὅτι εἰργάζετο, ἀλλὰ ἐκάθητο ἄεργος, ἐξηπλωμένη ἐπὶ τοῦ μεγάλου θρανίου τὸ ὁποῖον τῆ εἶχε προσφέρει ἡ Μαρία αἰ ψυχραὶ τῆς χεῖρες ἐκείνη ἀνησυχῶς ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς λάμποντες και ἀγρυπνοὶ ἐβλεπον πρὸς τὴν ὁδόν. Ἐπὶ τέλους εἶδε τὸν Ἑρλ Λάυμβορνδ ἐρχόμενον και ἦτο μὲν μακρὰν ἀκόμη, ἐκεῖνη ὁμοίως τὸν ἀνεγνώρισε διὸ στρέψασα τὸ αὐστηρὸν πρόσωπόν τῆς πρὸς τὴν Μαρίαν εἶπε:

— Μαρία, ὁ ἀρραβωνιστικὸς σου ἔρχεται... ἐπιθυμῶ νὰ ὁμιλήσω μαζὴ του μόνη. Πήγαινε εις τὸ γραφεῖον ὀλίγας στιγμάς, ἔχει φωταῖαν. Δὲν φοβεῖσαι, προσέθηκε βλέπουσα ὅτι ἡ Μαρία δὲν ἐξήρχετο, δὲν φοβεῖσαι ὅτι θά σὲ τὸν ἀρπάξω τὸ φοβεῖσαι;

— Ἄν φοβοῦμαι! ἠρώτησε, και πλησιάσασα ἐγρονυπέτησε πρὸ τῆς Ἑλένης, ἐνηγκαλίσθη αὐτὴν και ἐστήριξεν ἱκετευτικῶς τὰ βλέμματά τῆς ἐντὸς τῶν μαζῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἀδελφῆς τῆς ἀλλ' αὐτὴ γνωρίζουσα ὅτι ὁ Κ. Λάυμβορνδ εἶχε φθάσει εις τὴν θύραν τοῦ οἴκου των και ἀπελπισθεῖσα, ἠγέρθη, ἔσυρε μᾶλλον ἢ ὠδήγησεν ἔξω τοῦ δωματίου τὴν Μαρίαν, και ὅτε τὴν ἔφερεν ἐντὸς τοῦ γραφείου ἀσφαλῶς τὴν ἠσπάρσθη, οὐχὶ τρυφερῶς ἀλλὰ ἀγρίως, και ἐξῆλθεν ἀφήσασα αὐτὴν ἀπορούσαν και σχεδὸν κλαίουσαν.

Ἡ Ἑλένη εἶχεν ἐπιστρέψει εις τὴν αἴθουσαν πρὶν εἰσελθῆ εις τὴν οἰκίαν ὁ Κ. Λάυμβορνδ περιέμενε δὲ αὐτὸν ἱσταμένη και τὸ πρόσωπον ἔχουσα ἐστραμμένον ἀπὸ τοῦ φωτός. Τὸν ἤκουσεν ἀναβαίνοντα, ἀνοίγοντα τὴν θύραν... τὸν εἶδεν εἰσερχόμενον εις τὸ δωμάτιον. Αἴφνης ἐστάθη ἀκίνητος και τὸ πρόσωπόν του ἠλλοιώθη και κατεταράχθη ἄμα ὡς εἶδεν αὐτήν. Ἀλλ' ἐκεῖνη ὠμίλησε πρῶτη χαιρετίσασα αὐτὸν ψυχρῶς, και νεύσασα νὰ καθήσῃ εις θρανίον πλησίον τοῦ ἰδικοῦ τῆς. Ὁ Ἑρλ ὑπήκουσεν εις τὸ ὑπερήφανον νεῦμα, αὐτὴ δὲ συγκατένευσε νὰ τῷ εἴπῃ:

— Εἴμαι ἡ ἀδελφὴ τῆς Μαρίας, Κ. Λάυμβορνδ. Ἰσως ἀπορεῖτε διότι με βλέπετε ἐδῶ;

— Κυρία Βίνερν... Ἑλένη Βίνερν! εἶπεν ὁ νέος ἀμπεχανῶν.

— Δὲν φέρω πλέον αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἡ θεῖα μου μετὰ τὸ εἶχε δώσει ἄλλοτε, ἀλλὰ, ἀφήσασα αὐτὴν ἀφῆκα και τὸ ὄνομά τῆς. Τώρα εἴμαι Ἑλένη Γρεῦ. Μανθάνω, ἐξηκολούθησεν ἐντόνος, ὅτε εἴσθε ὁ ἀρρα-

βωνιστικός της αδελφής μου. Ἐπειδὴ δὲ εἶμαι ἡ πρωτότοκος ἀδελφή, εἶμαι καὶ ὁ φυσικός κληδεμὼν αὐτῆς.

— Ἡ Ἑλένη Βίνερν, ἀδελφὴ τῆς Μαρίας!

— Μάλιστα. Τί εὐρίσκειτε τόσον παράδοξον εἰς τοῦτο; ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη.

— Πολλὰ, ἀπεκρίθη ὁ Ἑρλ ὑπερηφάνως. Δὲν εἶναι παράδοξον ἡ γλυκεῖα Μαρία μου... ἡ ἐρασμία Μαρία Γρέυ... νὰ ἔχη ἀδελφὴν γυναῖκα τοσοῦτον ὑπερήφανον καὶ σκληράν;

— Ναί, αὐτὸ εἶναι παράδοξον, εἶπεν ἡ Ἑλένη μειδιάσασα περιφρονητικῶς, ἀλλ' ὄχι παραδοξώτερον ἢ... Πλὴν δὲν θέλω νὰ σὰς κρατήσω περισσότερον. Ἐπεθύμουν νὰ σὰς ἴδω μόνον ὥστε νὰ ἦσθε προετοιμασμένος... διὰ νὰ μὴ δεῖξετε ἐνωπιον τῆς Μαρίας ἀπορίαν βλέπων με. Ἄγνοεῖ ἐντελῶς ὅτι συννητήθημεν ποτέ.

— Εἶσθε καλῆ, Κυρία Βίνερν, .. εἶσθε διακριτικῆ. Πλὴν νομίζω ὅτι ἡ προφύλαξις αὐτῆ ἦτον περιττή. Ἐχῶ μεγάλην δύναμιν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου.

Ἡ Ἑλένη ἐδάγκασε τὰ χεῖλη τῆς, ἐρύθημα ὀργῆς ἀνέβη εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς, καὶ ὁμοῦς εἶπε ψυχρῶς:

— Τὸ ἔκαμα μόνον χάριν τῆς Μαρίας, καὶ δὲν ἔχω τίποτε πλέον νὰ σὰς εἰπῶ.

Ἡγέρθη δὲ εὐθὺς, καὶ ὁ Κ. Λάυμβορντ τὴν ἐμμήθη ἄλλὰ, ἀντὶ νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ ἀνχωρήσῃ ὅπως ἐκείνη ἐσκόπευε, τὴν ἐσταμάτησε θέσας τὴν χεῖρα του ἐπὶ τοῦ βραχίονός τῆς καὶ ἔρριψε βλέμμα ἄγριον, μανιώδες εἰς αὐτήν. Τότε πρῶτον παρετήρησεν ἡ Ἑλένη πόσαι ρυτίδες εἶχον γίνεαι ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἀφ' οὗτου δὲν εἶχεν ἰδεῖ αὐτό. Αἰσθανομένη δὲ ὅτι ἡ καρδία τῆς δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἀνθέξῃ, ἀπέβαλε τὴν χεῖρά του (ἦτο ἀληθῶς ἀδύνατον νὰ ὑποφέρῃ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ βραχίονός τῆς, διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἔκαίε τὰ ὀστέα τῆς) καὶ ὑπερηφάνως ἀνταπέδωκε τὸ βλέμμα του. Οὗτος δὲ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀγερῶου τρόπου τῆς εἶπε μὲ φωνὴν πλήρη πάθους:

— Χρῆστω εἰς ἑαυτὸν νὰ εἰπῶ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἴτε εἰς ἄνδρα, εἴτε εἰς γυναῖκα νὰ μὲ περιφρονήσῃ, .. ὀλιγώτερον δὲ ἀπὸ πάντα ἄλλον θὰ τὸ ἐπιτρέψω εἰς σέ, Ἑλένη Βίνερν! ἡ ὑπερηφάνειά σου σὲ ἐτύφλωσεν ἀπέκρουσες τὴν ἀγάπην τοῦ μόνου ἀνδρός ὅστις σὲ ἠγάπησεν ἢ θὰ σὲ ἀγάπησῃ ποτὲ ἐπαξίως. Ἐτόλμησες νὰ μὲ συγχύσῃς μὲ τοὺς πολλοὺς, ἐτόλμησες νὰ πιστεύσῃς ὅτι ἐλάτρευσα τὴν μέλλουσαν κατάστασίν σου. Ἄν δὲν ἦσο ἐντελῶς τυφλὴ θὰ ἔβλεπες ὅτι αὐτὸ ἦτον ἀδύνατον. Θὰ σὲ εἶδιδε ποτὲ λεπτόν ἢ Κ. Βίνερν ἂν ἐνυμφεύεσο ἐμέ... Ἐνα Λάυμβορντ; Δὲν μὲ ἐμίσει; δὲν τὸ ἐγνώριζα ἐγὼ ὅτι μὲ ἐμίσει; Συγκατένευσα νὰ

σὲ ἐξηγήσω, νὰ σὲ προσφέρω τὴν ἀγάπην μου καὶ δευτέραν φοράν, διότι ἐνόμιζα ὅτι ἡ καρδία σου ἦτο μέγας θησαυρός· ἀλλ' ἠπατήθην· ἔχεις καρδίαν πλήρη σκωρίας καὶ ὑπερηφανείας. Δὲν ἀπάντησες κἂν εἰς τὸ τελευταῖόν μου γράμμα... κατεφρόνησες καὶ ἐμὲ καὶ αὐτό.

— Αὐτὸ εἶναι συκοφαντικῆ μόνον... Ἀλλ' ἐσταμάτησεν ἐνθυμηθεῖσα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ εἰπῇ ὅτι μόνον προχθὲς ἔλαβε τὸ γράμμα του. Ἐκείνος ὅμως δὲν ἐπρόσεξεν ἀλλ' ἐξηκολούθησε:

— Καὶ μὲ νομίζεις ἄστατον, ἐλαφρόν καὶ μειδιᾶς περιφρονητικῶς διὰ τὰς προηγουμένας ὑποσχέσεις μου εἰς σέ. Θὰ διατηρήσω ἱερὸν τὸ ὄνομα τῆς Μαρίας μου... δὲν θὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτῆς τόρα εἰμὴ διὰ νὰ εἰπῶ, ὅτι ὅτε μόνον εἶδα αὐτὴν ἔρημον, ἄνευ φίλου, πτωχὴν, ὅτε ἔμαθα πόσον ἀνικανὸς ἦσο νὰ ἀγαπήσῃς ἀληθῶς, μὲ εἰσηλθεν ἡ ἰδέα νὰ τὴν κάμω σύζυγόν μου.

« Ὅτε μόνον ἀνεκάλυψα ὅτι μὲ ἠγάπα, » ἔπρεπε νὰ εἰπῇ, διότι αὕτη ἦτον ἡ ἀλήθεια.

Ἡ Ἑλένη δὲν ὀμίλησεν ἴστατο ἐνώπιόν του ὀρθία· αἱ κατάλευκοι χεῖρές τῆς ἔκειντο ψυχραὶ μεταξὺ τῶν πτυχῶν τοῦ μέλανος φορέματός τῆς· οἱ μαῦροι ὀφθαλμοὶ τῆς ἐπλατύνθησαν, (ὑπὸ ὑπερηφανείας καὶ ὀργῆς ὑπέθεσεν ὁ Ἑρλ). Ἡ ἀγρία ἐπιθυμία τῆς καρδίας τῆς ἦτο νὰ ριφθῇ εἰς τοὺς πόδας του, νὰ τῷ εἰπῇ μίαν μόνον φοράν ὅτι τὸν ἠγάπα καὶ ν' ἀποθάνῃ. Πλὴν ἡ Μαρία! Διὸ ἐκρατήθη μέχρι τέλους. Οἱ λόγοι του μετὰ ταῦτα τῇ ἐφάνησαν ὡς κατάρτα.

— Ἑλένη, ἐπειδὴ εἶσαι γυνὴ, θὰ ἀγαπήσῃς καὶ σὺ μίαν ἡμέραν καὶ τότε θὰ ὑποφέρῃς... Ἄ Θεέ μου! πόσον τρομερὰ! Ἐνα μόνον ἀληθῆ ἔρωτα αἰσθάνεται ἕκαστος εἰς τὴν ζωὴν του. Τὸν ἀπέβριψες· ὅτανθὰ ὑποφέρῃς, ἐνθυμήσου με!

Ἄμα δὲ εἰπὼν ταῦτα ἐβάδισε πρὸς τὴν θύραν ἢ δὲ Ἑλένη αἰσθανομένη ὅτι, οὔτε χάριν τῆς Μαρίας ἦτο δυνατόν νὰ ἀποχωρισθῶσιν οὕτω πως, εἶπε:

— Κ. Λάυμβορντ, ὀμιλεῖτε σκληρῶς... τοῦλάχιστον χάριν τῆς Μαρίας, (ἐκείνος δὲ ἠπόρησε διὰ τὴν γλυκύτητα μεθ' ἧς ἐπρόφερον τὴν τελευταίαν ταύτην φράσιν τὰ ὑπερήφανά τῆς χεῖλη) χάριν τῆς Μαρίας πρέπει νὰ προσπαθῶμεν νὰ ἤμεθα... φίλοι. Μὲ ἐκάμετε νὰ σὰς σέβωμαι. Ἴσως μίαν ἡμέραν μὲ σεβασθῆτε καὶ σεις.

— Καὶ προσέφερον εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρά τῆς, ἀλλ' ἐκείνος δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἐγγίσῃ.

— Καὶ ἡ Μαρία; ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη βλέπουσα ὅτι ἀνεχώρει.

Μήπως εἶχε λησμονήσῃ τὴν Μαρίαν; Ἐσταμάτησε καὶ εἶπε ταχέως:

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν ἴδω τόρα. Εἰπέτε την...

ὅτι θέλετε. Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ μὲ ἴδουν τὰ ἀθῶα βλέμματά τῆς. Αἰσθάνομαι τι μαῦρον, τρομερὸν, ἄγριον ἐντὸς τῆς καρδίας μου... Ἴσως τοῦτο εἶναι μῖσος.

Ἀνεχώρησε δὲ εὐθὺς, καὶ ἐκείνη στραφεῖσα πρὸς τὸ παράθυρον παρετήρει αὐτὸν βεβαία ὡσα ὅτι δὲν θὰ ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν καὶ τῶντι δὲν ἔστρεψεν αὐτήν.

Μετὰ ταῦτα ἐσκέφθη τί ἐμελλε νὰ πράξῃ. Πλησιάζασα εἰς καθρέπτην, εἶδεν ἑαυτήν· ἡ λάμψις τοιούτων στιλπνῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐκείνου προσώπου ἐφαίνετο οὐρανό, ἐφάνη δὲ παράδοξος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν. Ἀλλὰ ἐθάρμυσε καὶ ἐπευφάνησε τὴν διαγωγὴν τῆς, εἰπούσα καθ' ἑαυτὴν ὅτι ἔπραξε τὸ χρέος τῆς, ὅτι ἐπαιξε τὴν κωμῶδιαν ἢ τὴν τραγωδίαν τῆς ἀρκετὰ καλῶς καὶ γενναίως, καὶ προσεπάθησε νὰ λάθῃ ἐτι περισσοτέρην γενναίότητα, ὅπως γίνῃ τελειωτέρα κωμῶδος εἰς τὸ μέλλον.

Τότε εἰσηλθεν ἡ Μαρία πλήρης ἀπορίας καὶ φόβου, διότι εἶχεν ἰδεῖ τὸν Κ. Λάυμβορντ ἀνχωροῦντα, καὶ ἐφοβήθη μήπως ἐφιλονείκησε μετὰ τῆς ἀδελφῆς τῆς.

— Μήπως συνέβη τί δυσάρεστον; ἠρώτησε τρέμουσα.

— Ὅχι τί σπουδαῖον, ἀπεκρίθη ἡ Ἑλένη. Ἐθυμώσαμεν ὀλίγον· ἀλλὰ μὴ φοβείσαι, ἀγαπητῆ μου, θὰ γίνωμεν κάλλιστοι φίλοι μετ' ὀλίγον. Ὁ μέλλον γαμβρός μου εἶναι ὑπερήφανος καὶ πρόσβεξε, Μαρία μου, μὴ τὸν ὀργίσῃς ποτέ. Πλὴν ἐλησμονήσασα, προσέθηκε μειδιάσασα, ὅτι ποτὲ σὺ δὲν παροργίζεις κανένα· δὲν εἶναι ἀληθές;

Καὶ ἐξηκολούθησεν ὀμιλοῦσα μετὰ τῆς ἀδελφῆς τῆς περὶ τοῦ γάμου τῆς καὶ προσεπάθησεν ἰδίως νὰ τῇ ἀποδείξῃ ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ μετ' ὀλίγον.

— Αὕτη εἶναι καὶ τοῦ Κ. Λάυμβορντ ἡ ἐπιθυμία; ἠρώτησεν ἡ Μαρία.

Ἡ Ἑλένη γελάσασα ἀπεκρίθη ὅτι βεβαίως αὕτη ἦτο. Καὶ ἡ Μαρία ἤρχισε νὰ παρηγορῆται καὶ νὰ σκέπτεται ὅτι παραλόγως εἶχε φοβηθῆ, ὅτι τὰ πάντα θὰ ἀπέληγον κακῶς, καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἡ Ἑλένη κατ' ἀρχὰς ἐλυπήθη καὶ δυσηρεστήθη διότι θὰ ἠναγκάζετο νὰ κάμῃ γαμβρόν τῆς ἕνα Λάυμβορντ, μετὰ μακρὸν ὅμως θὰ συνείθιζε τὴν ἰδέαν αὐτήν.

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἑλένη εἶπεν ὅτι θὰ ἐξέλιθ' μάτην ἡ Μαρία προσεπάθησε νὰ τῇ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ καιρὸς ἦτο τρομερός, ὅτι ἔδραχνεν, ὅτι ὁ ἄνεμος ἔπνε ψυχρότατος· ἐκείνη ὅμως ἀπεκρίθη ὅτι ὁ καιρὸς ἦτο ὁ μᾶλλον ἀρμόζων εἰς τὴν διάθεσίν τῆς. Καθῆσασα δὲ μόνον στιγμὰς τινὰς ἵνα γράψῃ ἐπιστολὴν ὑποθέσασα ὅπως ὠνόμασεν αὐτήν, ἀπεχαίρεται εὐθὺς τὴν Μαρίαν καὶ ἐξῆλθεν ὅπως φέρῃ τὰ γράμμα εἰς τὸ ταχυδρομεῖον. Τὸ ἐμπεριεχόμενον τῆς

ἐπιστολῆς ἐκείνης ἦτο τελευταία διαταγὴ πρὸς τὸν δικηγόρον ὅπως μεταφέρῃ τὴν μικρὰν τῆς περιουσίαν εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς Μαρίας. Ἀφ' οὗ δὲ ἀφῆκε τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸ ταχυδρομεῖον καὶ ἀπεμακρύνθη τοῦ χωρίου, περιεπλανήθη ἐπὶ πολλὰς ὥρας διαδίνουσα μετὰ ἀγρίων θάμνων, παλαιούσα μὲ τὸν συρίζοντα ἄνεμον, βαδίζουσα ἐντὸς τῆς λάσπης καὶ τῶν ἐλῶν καὶ διερχομένη διὰ τῶν πλέον δυσκόλων μερῶν τῶν περιχώρων. Τέλος δὲ ἀφ' οὗ περιεπάτησεν ὑπὲρ τὰς ἑννέα ἢ δέκα λεύγας καὶ ἐπῆλθε τὸ σκότος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς. Ἡ Μαρία ἔτρεξεν εἰς συνάντησίν τῆς, διότι ἡ μακρὰ ἀπουσία τῆς τὴν εἶχεν ἀνησυχῆσει, καὶ ἤρχισε νὰ τῇ ἀποτεινῇ ἐρωτησίαι· ἐκείνη δὲν ἀπάντησεν· ἐφαίνετο μάλιστα τοσοῦτον εὐθυμος ὥστε ἡ καλὴ Μαρία ἠδύνατο ἀποροῦσα μόνον διὰ τὴν ταχεῖαν αὐτὴν μεταβολὴν τῆς διαθέσεως τῆς ἀδελφῆς τῆς.

Ἡ Ἑλένη διῆλθε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην μόνη, ποτὲ μὲν εὐρίσκουσα μίαν πρόφασιν, ἄλλοτε δὲ ὑπερηφάνως ἀρνούμενη νὰ δώσῃ λόγον. Ὁ Ἑρλ Λάυμβορντ ἦτο ἐκεῖ καὶ ἠδύνατο νὰ διασκεδάσῃ τὴν Μαρίαν· ἡ Ἑλένη εἶχεν ἰδεῖ αὐτὸν ἐπὶ τῆς θύρας, ὅτε ἐπανελθούσα ἐκ τοῦ περιπάτου ἐστκμάτησεν εἰς τὸν πρόδρομον σείουσα τὴν βροχὴν ἀπὸ τοῦ ἐπανωφωρίον τῆς· ἐκείνος δὲ, ἀντὶ δὲ νὰ συναντήσῃ αὐτήν, ὡς ἤρμαζεν εἰς τὸν μέλλοντα γαμβρόν τῆς, ἴστατο ἐνώπιον τοῦ πυρὸς ἀτεινίζων αὐτὸ σκυθρωπῶς. Ὁ Κ. Λάυμβορντ, καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ πάθους τῆς προῖας, ἦλθε πρὸς τὴν Μαρίαν ὅπως ἀναπαυθῆ, διότι ἠσθάνετο πόσον ἡ γλυκύτης αὐτῆς ἦτο καταπραυντικῆ. Ποτὲ δὲν ἐφάνη πρὸς αὐτὴν τοσοῦτον ἀφωσιωμένος καὶ τρυφερός· τῇ εἶπε πρὸς τοῦτοισ ὅτι ὁ γάμος τῶν ἔπρεπε νὰ τελεσθῇ μετ' ὀλίγον, μετὰ τὰ Χριστούγεννα. « Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ νέου ἔτους, πρὶν ἐτι παρέλθῃ ἡ χιὼν ἀπὸ τοῦ κήπου μου πρέπει νὰ ἔχω τὴν Μαρίαν εἰς τὴν οἰκίαν μου διὰ νὰ τὴν χαροποιήσῃ. »

Καὶ ὅμως, ἂν καὶ τρυφερός, ἐφαίνετο τοσοῦτον περίλυπος, ὥστε ἡ ἀθῶα καὶ ἀφελὴς Μαρία ἂν καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ ἀναδεχθῇ τόσον αἰφνιδίως τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, δὲν εἶχε τὴν γενναίότητα νὰ ἀρνηθῇ· ὅθεν ἀπεφασίσθη ὅτι τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰανουαρίου θὰ ἐνυμφεύετο τὸν Ἑρλ Λάυμβορντ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Ἐντοσούτω ἡ μὲν Μαρία δὲν ἦτο εὐχαριστημένη κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο· ἡ ἀπλὴ καὶ γλυκεῖα αὐτὴ κόρη εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἀνησυχίαν, διότι εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δύο πρόσωπα ἠγάπα μόνον, ἄτινα ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ κκορθώσῃ νὰ ἀ-

γαπηθῶσι μεταξύ των ἡ δὲ Ἑλένη ἐξετέλει ἐπιτυχῶς τὰ χρέη της, διότι οὐδὲ στιγμήν ἐτόλμησε νὰ ἀφῆθῃ εἰς τὰς διαθέσεις της. Ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν ἐσχεδιάζε ποία ἐπρεπε νὰ ἦτο ἡ διαγωγή της κατὰ τὰ πιθανὰ συμβεβηκότα τῆς ἡμέρας.

Ὁ Κ. Λάυμβορντ ἦτο τόσο ὑπερήφανος καὶ ὀργισμένος ἐναντίον της, ὥστε δὲν προσεποιεῖτο κἄν νὰ φανῆ πρὸς αὐτὴν ὡς ἀδελφός· καὶ ἡ καλὴ καὶ ἀθῶα Μαρία πολλάκις ἐλύπησεν αὐτὸν, παραπονεθεῖσα ὅτι ἦτο τοσοῦτον ψυχρὸς πρὸς τὴν ἀδελφὴν της. Ἀλλ' ἡ Ἑλένη ἦτο ψυχρὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Μαρίαν, οὐδ' ἐτόλμα νὰ τῇ δείξῃ μεγάλην ἀγάπην, διότι ἂν ἄπαξ ὁ πάγος τῆς καρδίας τῆς διελύετο ἐφοβεῖτο ὅτι θὰ ἀπέκρουε πάντα χαλινόν. Ἐβλεπε μὲν ὅτι ἡ Μαρία ἦτο ἀνήσυχος καὶ δυστυχὴς (ὅσον δυστυχὴς εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι νέα ἀγαπωμένη καὶ ἀγαπῶσα), ἀλλ' ἴστατο ὑπερήφανος καὶ ἄφοβος αἰσθανομένη μόνον τὴν μεγάλην θυσίαν τὴν ὁποίαν ἔκαμνε. Δὲν ἠδύνατο νὰ καταβῆ ὥστε καὶ νὰ προσέχη καὶ εἰς τὰς μικροτέρας καὶ καθημερινὰς θυσίας της· ἔλεγε μόνον καθ' ἑαυτὴν ὅτι τὰ πάντα θὰ ἐγίνοντο καλὰ δι' αὐτοὺς, μετ' ὀλίγον θὰ ἐνουμφεύοντο· ἐκείνη δὲ θὰ ἀνεχώρει καὶ θὰ ἐλησμονεῖτο.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Ἑρλ Λάυμβορντ διέκοπτε πάντοτε τὴν Μαρίαν, ὅτε ἤρχιζε νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς Ἑλένης· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο εὐκολόν νὰ ἐξακολουθήσῃ, καὶ μετὰ μικρὸν σχεδὸν ἤρεσκετο νὰ τὴν ἀκούῃ ὁμιλοῦσαν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Μετὰ καιρὸν δὲ συνέλαβε καὶ ἀμυδρὰς ὑποψίας περὶ τῆς ἀληθείας.

Ἡ Ἑλένη ἐμελλε νὰ διέλθῃ καὶ ὑπὸ νέαν τρομερὰν δοκιμασίαν πρὶν ἀποτελειώσῃ τὴν θυσίαν της.

Μίαν ἡμέραν πρὸ τῶν Χριστουγέννων ἐκάθητο μόνη καὶ ἄεργος, βεμβάζουσα πλῆσιον τῆς ἐστίας τῆς αἰθούσης· ἡ Μαρία εἶχεν ἐξέλθει ἕπως διαμοιράσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς, τῶν ὁποίων ἦτο σταθερὰ φίλη, ἐλεῖν διὰ τὰς ἐορτάς. Πόσαι ἀναμνήσεις θλιβεραὶ καὶ χερμύουσι συνεδέοντο μετὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης διὰ τὴν Ἑλένην! Δύο ἢ τρεῖς ἐξ αὐτῶν συνέτεινον μᾶλλον εἰς τὸ νὰ μαλάξωσι μεγάλως τὴν καρδίαν της· ἠσθάνθη τότε ὅτι ἡ τελευταία πράξις τῆς τραγωδίας της εἶχε σχεδὸν τελειώσῃ, ὅτι ἡ ὑπερφυσικὴ αὐτῆς δύναμις δὲν θὰ ὑπέφερε πλέον εἰμὴ ὀλίγας ἡμέρας· ἡ καρδία της συνεκινήθη καὶ δάκρυα ἔπιπτον σιγαλὰ καὶ ἀπρακτῆρα ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς.

Αἶφνης ὁ Ἑρλ Λάυμβορντ ἐστάθη ἐνώπιόν της· ἐκείνη δὲ ἀναπήδησε κατατετραγμένη καὶ ἐξησθενημένη. Ἐν μόνον βλέμμα ἐπὶ τοῦ τεθλιμμένου προσώπου, ἐπὶ τῶν βεβρεγμένων ὀρθλαμῶν ἐπὶ τῶν τρεμουσῶν χειρῶν της ἔκαμε τὸν Ἑρλ νὰ λησμονήσῃ τὰ πάντα, ἐκτὸς τοῦ ἀρχαίου ἐρωτός του πρὸς τὴν Ἑλένην καὶ πρὶν ἀκόμη δυνῆθῃ αὐτὴ

νὰ ἀναλάβῃ τὸ ψυχρὸν ὕφος μετὰ τοῦ ὁποίου πάντοτε συνήντα αὐτὸν, ἐκείνος εἶχε λάβει τὴν χεῖρα της καὶ ἐξέχεε τὸ ὀρμητικὸν πάθος τῆς καταφυγούσης ἀγάπης καὶ τῆς ἀγρίας θλίψεώς του.

Ἡ Ἑλένη δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν ἀκούσῃ μέχρι τέλους· ἔτι μίξ μόνη στιγμήν δισταγμοῦ καὶ τὰ πάντα θὰ κατεστρέφοντο· δὲν εἶχε καιρὸν νὰ ζυγίσῃ ἡ ἐκλέξῃ τοὺς λόγους της. Ἐσκέφθη μόνον τὴν Μαρίαν καὶ ἡ ἀπάντησίς της ὑπῆρξεν πλήρης ἀγρίας ὀργῆς, σφοδρᾶς ἀγανακτήσεως. Καὶ ἐκείνος μὲν ἐταπεινώθη ταύτην τὴν φορὰν, ἐκείνη δὲ ἦτο πλήρης ὑπερηφανεῖας καὶ δυνάμεως. Ἡ τύχη της τότε ἀπεφασίσθη διὰ παντός.

Ἦτο ἀρὰ γὰρ ἡ θυσία τοσοῦτον μεγάλη; Ἀγαπῶσα τὴν Μαρίαν ὅπως τὴν ἠγάπα, δὲν ἠσθάνετο ἀρὰ γὰρ ὅτι δὲν ἐγκατέλειπεν ἐκουσίως τὴν εὐτυχίαν της; δὲν ἠσθάνετο ὅτι ἡ εὐτυχία της ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατος ἐὰν κατεστρέφετο ἡ τῆς Μαρίας; Ἄν ἡ Ἑλένη ὑπέθετεν ὅτι ἡ φύσις τῆς ἀδελφῆς της ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ λησμονήσῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ μετὰ μικρὸν ἐκ νέου, πρὸ πολλοῦ θὰ ἐκλονίζετο εἰς τὴν ἀπόφασίν της· ἀλλὰ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ Μαρία οὐδόλως ἐψεύδατο λέγουσα ὅτι « ποτὲ δὲν ἐλησμονεῖται. » ἠσθάνετο ὅτι ἦτο τόσο ἀμετάβλητος ὅσον καὶ γλυκεῖα· εἶχεν ἀναγνώσει ἐντὸς τοῦ βάθους τῶν ὠραίων ὀρθλαμῶν της ἄπειρον σταθερότητα καὶ ἀνάμνησιν.

Ναί, ἡ θυσία ἦτο μεγάλη, καταπληκτικὴ! Μόνη μετὰ τῆς καρδίας της τὴν νύκτα ἐκείνην ἡ Ἑλένη ἐθρήνησε καὶ ὑπέφερε θλίψιν φοβεράν, αἰσθανομένη εἰς ποῖαν σκληρὰν θέσιν εὐρέθη.

Ἡ αὐγὴ τῶν Χριστουγέννων ἀνέτειλε τὴν ἐπαύριον καὶ ἐφώτισε πρόσωπον ἠφανισμένον καὶ σχεδὸν ἄγριον, βλέπον αὐτὴν ἀπὸ παράθυρον περιτριγυρισμένον ὑπὸ κισσοῦ. Οἱ ὀρθλαμοὶ τῆς Ἑλένης δὲν ἐκλείσαν καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα· ζῶνται εἰκόνας, ὑπὸ τοῦ διαβόλου καθυποβαλλόμεναι, περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν νὰ γίνωσι καὶ δὲν ἐγίναν, παρουσιάζοντο εἰς τὴν φαντασίαν της· εἶδεν ἑαυτὴν ζῶσαν, ἡμέραν μεθ' ἡμέραν, βίον ὑπερήφανον εὐτυχῆ, ὡς σύζυγος τοῦ Ἑρλ Λάυμβορντ· καὶ δὲν εἶχε πλέον δύναμιν νὰ εἴπῃ εἰς τὸν σκανδαλίζοντα αὐτὴν ἄπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτῆς. Ἐφαίνετο ὅτι ὅλη ἡ δύναμις της εἶχεν ἐξαντληθῆ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκείνην δυνατὴν πληγὴν τῆς θλιβερᾶς τύχης της, καὶ ἔκειτο ἀδύνατος, κατάκοπος καὶ ὕλως ὑπεκουσὴ εἰς τὴν ἰσχὺν πονηρῶν εἰρηγήσεων. Εὐτυχῶς ὅμως οἱ μικροὶ λόγοι τῆς ἀγανακτήσεώς της εἶχον κλείσει διὰ παντός τὴν θύραν τῆς ὑπερηφάνου ἐκείνης καρδίας.

Ἡ αὐγὴ ἦτο λαμπρὰ· ὁ ἥλιος εἰσῆρχετο φαινὸς εἰς τὸ δωμάτιόν της, τὰ πτηνὰ ἐπτερυγίζον μετὰ τῶν ἐρυθρῶν καρπῶν τοῦ κισσοῦ καὶ μετὰ μι-

πρὸν ἠκούσθη ἡ Μαρία φάλλουσα χαριέν καὶ παθητικὸν ἀρχαῖον ἄσμα τῶν Χριστουγέννων, ἐνῶ περιέμενε κάτω τὴν ἀδελφὴν της. Ὅλος λοιπὸν ὁ κόσμος ἔχαρεν ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐτυχίᾳ, μόνη δὲ ἡ Ἑλένη κατεσπαράττετο ὑπὸ ἐσωτερικῆς πάλης, ἐγκαταλειθεῖσα καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ὑπερηφανεῖας της. Πλὴν ἔμενέ τι εἰσέτι τὸ ὁποῖον ἐπρεπε νὰ πράξῃ. Εἶχε λοιπὸν προβῆ τοσοῦτον μακρὰν, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ σῶρῃ ἑαυτὴν βήματά τινα ἀκόμη πρὶν καταπέσῃ ἐντελῶς καὶ ἀποθάνῃ; ἡ ἠσθάνετο ὅτι εἶχεν ἀκόμη τὴν δύναμιν νὰ ἐλκύσῃ τὸν Ἑρλ καὶ νὰ κάμῃ τὴν Μαρίαν δυστυχῆ, ἂν καὶ δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ βοηθήσῃ ἑαυτὴν; ἢ κατέστρεφεν ἀράγε τὴν τελευταίαν ὥραν ὅ,τι εἶχε κάμει μέχρι τοῦδε; Ὁχι! εἶχεν ἀρκετὴν δύναμιν ὅπως παλαίσῃ ὀλίγον ἔτι. Ἐνεδύθη ταχέως ἀλλὰ καθαρῶς, ἐβρίμψε ψυχρότατον νερὸν ἐπὶ τοῦ προσώπου της καὶ ἐσφόγγισεν αὐτὸ μετὰ τασαύτης τραχύτητος, ὥστε ἡ λεπτὴ ἐπιδερμὶς ἐκοκκίνισε πάλιν, καὶ πρὶν παρέλθῃ τὸ πρόσκαιρον ἐκεῖνο χρῶμα καὶ σβεσθῇ τὸ προσεπονημένον μειδιάμα συνήτησε τὴν Μαρίαν, εὐχέθη αὐτὴν ὅλας τὰς εὐτυχίας διὰ τὰ Χριστουγέννα, καὶ ὑπέφερον ἀταράχως τὸν χλευασμὸν ὅστις τῇ ἐγένετο, ὅτε ἡ ἀδελφὴ της τῇ ἀνταπέδωκε τὰς εὐχὰς καταφιλοῦσα αὐτὴν.

— Τώρα ἄς προγευθῶμεν, εἶπεν ἡ Ἑλένη, διότι εἶναι ἀργὰ καὶ ὁ Ἑρλ θὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον νὰ σὲ συνοδεύσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

— Ὅχι! ἢ περὶ τῆς μαζῆς; ἠρώτησεν ἡ Μαρία.

— Ὁχι! θὰ περᾶσω τὴν εὐτυχὴ αὐτὴν ἡμέραν μόνη. Δὲν εἶμαι καλὰ. Ἀπεκρίθη ἡ Ἑλένη.

— Καὶ ὅμως εἶχες τόσο ὠραῖαν ὄψιν ὅταν κατέβης! Ἄφες με νὰ καθίσω καὶ ἐγὼ μαζὴ σου, σὲ βεβαίῳ ὅτι τὸ προτιμῶ.

— Βεβαίως ὄχι· δὲν εἶναι καμμία ἀνάγκη νὰ μείνης. Δὲν ἀνεκάλυψες ἀκόμη, Μαρία μου, ὅτι προτιμῶ τὴν συντροφίαν μου καλλίτερα καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου;

Ἡ Ἑλένη ἐπέστρεψεν εἰς τὸ δωμάτιόν της πρὶν ἔλθῃ ὁ Λάυμβορντ νὰ συνοδεύσῃ τὴν Μαρίαν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ συναντήσῃ αὐτὸν ἀταράχως. Ἀλλ' ὅτε ὅλοι ἀπῆλθον, καὶ ὁ Ἑρλ καὶ ἡ Μαρία καὶ οἱ ὑπηρέται, ὅτε ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου διῆλθον διὰ τῆς ὁδοῦ ἧτις ἔφερον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἡ Ἑλένη ἠσθάνθη ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν μεγάλην ἡσυχίαν τῆς οἰκίας. Ἡ σιωπηλὴ λάμψις τοῦ ἡλίου, ἡ γαλήνη μεθ' ἧς ἔπιπτον αἱ ἀκτίνες αὐτοῦ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας, τὴν ἔφεραν εἰς παραφροσύνην. Μὴ ὑποφέρουσα νὰ μείνῃ μόνη, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εὐθὺς ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασίν της. Μανιώδης φόβος μήπως δὲν φθάσῃ ἐγκαίρως κατέλαβεν αὐτὴν· δὲν ἐσκόπευεν ὅμως νὰ ὑπάγῃ εἰς

τὴν ἐκκλησίαν ὅπου ἦσαν ὁ Ἑρλ καὶ ἡ Μαρία καὶ πολλοὶ τῶν γνωρίμων αὐτῆς, ἀλλὰ εἰς ἄλλην μικρὰν, ἀρχαίαν, ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ ὅπου πολλοὶ ὀλίγοι συνείρχοντο συνήθως. Ἐπὶ τέλους ἐφθασεν εἰς τὸ παρεκκλήσιον μετὰ κόπου, διότι ἦτο πολλὰ ἀδύνατος, καὶ μετὰ τρεμουσῆς ἀνυπομνησίας ἐπορεύθη πρὸς στασιδίον ἀρχαίου τινὸς ἀποθανόντος εὐγενοῦς, τὸ ὁποῖον ἦτο κατασκονισμένον καὶ ἐγκαταλειμμένον ὑπὸ πάντων· ἐκεῖ ἐγονυπέτησεν εἰς γωνίαν ὅπου οὐδεὶς ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν ἴδῃ. Ἐμείνε δὲ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἀκούουσα, καὶ σχεδὸν μὴ αἰσθανομένη ὅτι ἤκουε τοὺς ἱεροὺς λόγους τοὺς ὁποίους πολλάκις εἶχεν ἀκούσει ἄλλοτε, ὅτε νέξ χορδὴ ἐταράχθη ἐντὸς αὐτῆς. Ἴσως τινὲς θεωρήσωσι τοῦτο παράδοξον, ἀπίθανον· ἐγὼ ὅμως λέγω ὅτι δὲν ἦτο ὑπερφυσικόν, ἀλλὰ μυστηριώδες. Ἦτο μόνον θεῖα πρόνοια, μία ἐξ ἐκείνων περὶ ὧν πολλοὶ ὁμιλοῦσιν, ἀλλ' εἰς τὰς ὁποίας πολλὰ ὀλίγοι πιστεύουσιν· ἦτο δειγμὰ τῆς ἀπεριόριστου καλοκαγαθίας τοῦ Κυρίου, ὅστις εὐσπλαγγίσθη καρδίαν καταπληγωμένην καὶ πάσχουσαν μεγάλως. Οἱ λόγοι τῆς Μαρίας ἐπανῆλθον εἰς τὴν μνήμην τῆς Ἑλένης, ἐνουμήθη αὐτὴν εἰποῦσαν ὅτι οὐδεὶς ὑποφέρει ἐντελῶς ἂν δὲν ὑποφέρῃ μὲ καρτερίαν. Ὅτε δὲ ἀνελογίσθη ταῦτα δὲν ἐνόησε πλέον τί ἤκουεν. Ἡ λειτουργία εἶχε τελειώσῃ, οἱ ὀλίγοι ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἀπέλθει εἰς τὰς εὐτυχῆς ἐστίας των καὶ εἰς τὴν εὐθυμίαν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ὅμως ἐκείνη ἐκάθητο ἀκόμη ἐκεῖ ἀγνοοῦσα ὅτι εὐρίσκετο καὶ ἄλλος ἐντὸς τοῦ ναοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἀρχαία θύρα εἶχε κλεισθῆ. Ὅτε δὲ παρετήρησεν ὅτι εἶχε μείνει μόνη ἐχάρη μεγάλως, ἐγκατέλειπε τὴν γωνίαν της, ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἀγίαν τράπεζαν καὶ ἤνοιξε τὴν Βίβλον. Ἐντὸς αὐτῆς εὗρε λόγους μεγάλους, λαμπροὺς, παραμυθητικούς, λόγους οἵτινες ἐπλήρωσαν τὸν ἐξημμένον νοῦν της μετὰ ἀπεριγράφτου χαρᾶς, λόγους ἐνθαρρύνοντας τὴν φλεγομένην φαντασίαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἠρωϊκῆς θυσίας της.

Ὁ ἥλιος κατέβηκεν εἰς τὸν ὄριζόντα, καὶ εἰσελθὼν διὰ μικροῦ δυτικῶν παραθύρου ἐβρίψεν ἀκτίνας χρῶμα ἐχούσας ἀμειψύτου καὶ χρυσοῦ ἐπὶ τῆς ὠραίας κεφαλῆς, ἧτις ἐκυπτεν εὐλαβῶς ἐνώπιον τοῦ θουσιαστηρίου· μετ' ὀλίγον ἐκρίφθη ἐντελῶς ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀκόμη ἐκείνη ἦτο γονυπετής. Ἡ ἐκκλησία εἶχε σκοτισθῆ καὶ δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ ἀναγνώσῃ, ἀλλὰ προσήχετο πάντοτε. Ὅτε δὲ ἐγερωθεῖσα διήρχετο μετὰ τοῦ σκότους ὅπως ἀναχωρήσῃ, συνήτησε τὸν γέροντα καὶ χωλὸν κενδυλάπτῃν, ὅστις ἤρχετο κρατῶν φανὸν ὅπως κλείσῃ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τακτοποιήσῃ τὰ βιβλία, ἔργον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀμελήσει μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἕνεκα τοῦ καλοῦ του γεύματος. Ἰδὼν τὴν Ἑλένην ἧτις τὸν ἐχαίρει-

σεν εὐγενῶς, ὠπισθοχώρησε βήματά τινα καὶ ἔντρομος ἔβλεπε τὴν ἀναχωροῦσαν ὑψηλὴν νέαν, ἣτις μετὰ μικρὸν ἐγένετο ἄφαντος ἐντὸς τοῦ σκότους. Μετὰ μεγίστης δὲ ταχύτητος ἐκτελέσας τὰ χρέη του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου βεβαίως θὰ διηγήθη εἰς εὐπιστον ἀκροατήριον ἀγρίαν ἱστορίαν φαντάσματος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁμιλήσει εἰς αὐτὸν, προσθέτων ὅτι τὸ φάντασμα ἐκείνο ἦτο ἡ σκιά τῆς συζύγου ἀποθανόντος εὐγενούς καιμένου ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι εἶχεν ἀπαντήσει αὐτὸ εἰς τὴν θύραν αὐτῆς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὅτε δὲν ἐρεγγε πλέον.

Ὁ Ἐρλ καὶ ἡ Μαρία περιέμενον πρὸ πολλοῦ ἀνησυχῶς τὴν Ἑλένην· αὕτη μάλιστα παρεκίνησε τὸν μνηστῆρά της νὰ τρέξη εἰς ἀναζήτησιν τῆς ἀδελφῆς της, ἀλλ' ἐκείνος ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ λέγων ὅτι πιθανῶς θὰ ὑπῆγεν εἰς τινὰ τῶν μωρῶν ἐκδρομῶν της. Ἐνῶ δὲ περιέμενον καὶ ἡ νύξ ἐπῆρχετο, ὁ Ἐρλ Λάυμπορντ ἔκαμε μικρὰν καὶ ταπεινὴν ἐξομολόγησιν τῆς ἀδυναμίας καὶ ἀμαρτίας του. Καὶ ἡ Μαρία; Ἡ Μαρία ἐλυπήθη αὐτὸν, ἐμειδίασε καὶ ἐσυγχώρησεν αὐτὸν εὐχαριστηθεῖσα ἐντελῶς μετὰ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι τότε πλέον μόνον ἐκαίειν ἠγάπα. Ὁ Ἐρλ δὲν εἶπεν εἰς τὴν Μαρίαν ποία ἦτο ἐκείνη τὴν ὁποῖαν τοσοῦτον περιπαθῶς εἶχεν ἀγαπήσει, ἀλλ' οὔτε ἡ Μαρία ἠρώτησε· πλὴν ὁ Κ. Λάυμπορντ εἶχεν ὁμιλήσει τοσοῦτον πικρῶς καὶ σκληρῶς περὶ τῆς Ἑλένης, ὥστε ἦτο περιττὴ πᾶσα ἐξηγήσις. Οὐδεὶς ἔκτοτε ἀνέφερε τι περὶ τούτου, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἔμαθε ποτε τὴν ἀφοσίωσιν τῆς Ἑλένης.

Ὅτε τὴν ἑσπέραν ἐκαίειν ὁ νέος συνήντησε τὴν Ἑλένην, ἦτο τεταραχμένος ὡς ἐκ τῆς προηγουμένης διαγωγῆς του, ἀλλ' ἐκαίειν τὸν καθιστόχασε· διέμεινε δὲ μετὰ τῆς ἀδελφῆς της καὶ τοῦ Ἐρλ ὅλην τὴν ἑσπέραν, διότι ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ διότι ἡ καρδία της εἶχε μεγάλως καταπραυνθῆ καὶ ἐνδυναμωθῆ. Ἐφάνη δὲ πλήρης ἀγάπης πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ τοσοῦτον φιλικῆ πρὸς τὸν Ἐρλ, ὥστε τὸ γλυκὸ πρόσωπον τῆς ἀδελφῆς της ἔλαμψεν ὑπὸ ἐντελοῦς χαρῆς.

Ὁ γάμος ἐγένετο μετὰ τινὰς ἡμέρας, μέχρι δὲ τέλους ἡ Ἑλένη εἰδείχθη ἀληθῆς μήτηρ πρὸς τὴν ὀρφανὴν Μαρίαν. Ἐκαμε τὸν Ἐρλ νὰ ἐνοήσῃ ὅτι τὸν παρεδέχετο ὡς ἀδελφόν της συγχωροῦσα τὸ πρὸς τὴν ἀδελφὴν της σφάλμα του, καὶ ζητοῦσα συγγνώμην μόνον διὰ τὸν σκληρὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον τὸν εἶχεν ἀποβάλει.

Ἦτο τρομερὰ ἡ ὥρα, καὶ ὅμως ἡ Ἑλένη διήλθεν αὐτὴν ἐγέμισε τὴν φιλικὴν τῆς εὐτυχίας τῆς Μαρίας μέχρι τῶν χειλέων, προσέφερε τὴν θυσίαν της ὅσον ἐντελῆ ἠδύνατο, καὶ τὴν προσέφερε μετ' εὐχαριστήσεως καὶ καρτερίας. Εἶχε λοιπὸν ὑποφέρει! ὄχι, ὑπέ-

φερε πάντοτε! Τὸ πῦρ ἐκείνο εἶναι τοιοῦτον ὥστε καίει ἀργὰ μὲν (καὶ ἐξέρχονται αἱ γυναῖκες μάρτυρες ἀγναὶ καὶ λευκὴν ἐσθήτα φέρουσαι), ἀλλὰ καίει πολλὰκις καθ' ὅλην τὴν ζωὴν.

Ὅτε τὰ πάντα ἐτελείωσεν ἡ Ἑλένη ἀνεχώρησεν· ἀνέπνεεν εὐκολώτερον καθόσον ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸν τόπον τῆς καταδίκης της· ἐνόμιζεν ὅτι ὁ νέος ἀὴρ θὰ τὴν ἐζωογονεῖ· ἠσθένησεν ὅμως μεταξὺ τῶν ζένων, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸν θάνατον πλὴν δὲν ἀπέθανεν.

Ἡ ὑγεία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ συναίσθησις τῆς δυνάμεώς της ἐπανῆλθον· εἶχε δὲ μεγίστην ἀνάγκην αὐτῶν εἰς τὸν βίον τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκλέξει.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ μάθωμεν καὶ ποῖος ἦτο ὁ βίος οὗτος· ἀρκεῖ μόνον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ Ἑλένη Γράυ ἔζησεν εὐγενῶς, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς καλὴ μόνον ὑπ' ἐκαίειν, οἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ πλήρη προτερημάτων γυναῖκα.

ΒΙΩΝ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΩ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 401.)

Ζ'.

Ἐπὶ πλακῶς σπιθαμιαίας τό τε μήκος καὶ πλάτος, κατὰ τὸ πρὸς ἀριστερὰν δὲ τῷ ἑλέποντι μόνον μέρος ἠκρωτηριασμένης. Τελευτὰ δὲ καὶ κάτωθεν μένει ἱκανὸν διάστημα κενόν. Εὐρέθη ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως ἀγροτικῷ καίσῳ τοῦ Ἁγίου Γαβριήλ.

ΠΑΝΘΙΑ ΚΛΑΥ
ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗ
ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ

Η'.

Ἐπὶ βωμοῦ ἀκραίου, μετρίου δὲ τὴν καλλονὴν κατὰ τὰ λεγόμενα Χαλουδαζιά, τουρκικὴν συνοικίαν τοῦ προαστείου τοῦ ἐπικαλουμένου Νάσπα.

Ἄνωθεν τῶν κερκλῶν τοῦ βωμοῦ κύκλῳ γράφεται.

ΛΕΥΚΙΕ
ΓΕΧ

Κάτωθεν δὲ τῶν κερκλῶν τὰ ἐξῆς σφρέστατα.

ΤΕΡΤΙΑΣ ΟΜΒΡΙ
ΚΙΑΣ ΛΕΥΚΙΟΥ
ΜΕΓΙΣΤΗΣ
ΛΕΥΚΙΟΣ ΟΜΒΡΙΚΙΟΣ
ΛΕΥΚΙΟΥ ΓΙΟΣ
ΤΕΡΤΙΑΣ ΟΜΒΡΙΚΙΑΣ
ΛΕΥΚΙΟΥ ΠΑΜΦΙΑΣ.

Θ'.

Ἐπὶ μαρμάρου πανταχόθεν ἀκραίου, ἐντετειχισμένου δὲ εἰς τὴν γωνίαν μαγαζίου παρὰ τὸν κλειστόν τῆς νήσου λιμένα.

Ποπλίου Σεζτιλίου
Ποπλίου Γίου Εὐσεβοῦς
Ροπλίας Ποπλίου θυγα-
τρὸς Φαυ . . . Ποπλίου
Σεζτιλίου Ποπλίου
υἱοῦ ΠΩΑ . . . ΟΥ .

Ι'.

Ἐπὶ πλακῶς σπιθαμιαίας τὸ πλάτος συντετριμμένης δὲ τὸ μήκος, ἐντετειχισμένης εἰς τὸν πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως ἔσχατον μῆλον, ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου βρεχόμενον.

Ο

ΤΙΒΕΡΙΟΣ
ΚΛΑΥΔΙΟΣ
ΟΚΤΑΙΟ . . .
ΒΙΒΕΙ . . .
ΝΟC

ΙΑ'.

Ἐπὶ βωμοῦ ἐξ ἄλλου καλλονῆς.
Ἀνουβίωνος τοῦ Δημητρίου.

ΙΒ'.

Κατὰ τὴν πρὸς τὸ χωρίον Ἀσφενδιοῦ ὁδὸν τῷ βραίνοντι ἀριστερὰ, ὅθεν ὀλίγω μακρὰν βλέπει τις τὸ ὀθωμανικὸν χωρίον Κερμετές.

Ἐνταῦθα πλείστοι τάφοι ἀνεσκάφησαν, καὶ ὁ ἀγρὸς βρῖθει ἐγκειχασμένων θησαυρῶν.

. . . Θ]εσσαλὸς ΚΑΗΝ . . .

. . . ΓΑΙ ΑΠΑΣΙ ΑΝΤ . . .

Σημ. Ἡ ἐπιγραφή μοι ἐφάνη λίαν ἀρχαία. Θεσσαλὸς δὲ Κῆος, ἀναξ Ἡρακλείδης, πατὴρ τοῦ Ἀντίφου καὶ Φειδίππου, οἵτινες ἐξεστράτευσαν εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον φέροντες 30 νῆας, μνημονεύεται παρ' Ὀμήρω (Ιλ. Β, 678). Καὶ κατὰ μὲν τὸν Ἀπολλόδορον (Β, 7, 8) καὶ Ἰλιάδα (ἀνωτ.) ἦν υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ Χαλκιδίπης θυγατρὸς Εὐρυπύλου τοῦ Κῶων βασιλέως, κατὰ δὲ τὸν Ἰγνίνον (Κερ. 97) ἡ Χαλκιδίππη ἦν σύζυγος αὐτοῦ. Ἴδε καὶ Σχολ. Ιλ. Ε, 255. Σχολ. Πινδ. Νεμ. 4, 42. Πανδώρας, τόμ. ΙΒ', σελ. 181 « περὶ τῆς ἐν Κῶ Βουρίνης ».

ΙΓ'.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Α. Πλατανίστου

. . . ΑΝΗ . . .
. Τ]ΟΥ ΘΕΟ[Υ . . .
. ΟΕΝΔΙΕΑ . . .
ΕΜΙΣΘΩΣ . . .
ΤΕΛΕΥΝΤ . . .

Η ΤΑΙ ΥΠΑΡΧΕ . . .
Α ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕ . . .
Ν ΜΙΣΘΩΣΑΝ Τ Ω
Α' ΓΡΑΦΑΝ ΠΟΗΣΑΣ
ΟΤΙ ΔΕΗΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ
/ ΦΕΣΘΩΝ ΑΙΡΕΘΕΝΕ.

ον. αρατίλας Χαρμίνου
κ]αί ὑπὲρ τῶν ὕδων Ἀριστο
ου Ἀρχιδάμαντος χιλία]ς
ὑοῦ πεντήκοντα.

Στ. μοξένου πεντήκοντα
ενης Δώρκωνος ἑκατὸν
ολοχος Σμενδρωνος.

δι]ακοσίας (nihil) Αἰσχύλος.
εἰ]κοσι (nihil) Ἀλέξανδρος Ἡρακλείτου
χιλίας (nihil) Ἀρεδείκης Ξενοδ . . .
τριακοσίας Ἀγήτωρ.
ατρὸς ἑκατὸν (nihil) Ἀρισταγόρας
αιρε να καὶ ὑπὲρ τῶν ὕδων τριακοσί]ας
λο . . . οἱ Πτολεμαῖος Λεόντιος
πεν]τήκοντα (nihil) Ἀρχωνίδας.
πεν]τήκοντα (nihil) Ἀρίστων Ἀριστίωνος
ς. Ἀριστόφιλος Λυκαίου πεντήκοντα
ς καὶ ὑπὲρ τῶν ὕδων ΕΠΙΚΛΕΥΣ

λου πεντήκοντα (nihil) Διόφαντος
ατριος Ἀλεξία ἑκατὸν. Διακοσίας
Δ]ικαιάρχου Καλύμνιος ἑκατὸν
οσίας.
Ἡρακλείτου ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ . . .

ΙΔ.

ΝΙ . . . Διονυσίου Ἀντιχεύς.

Ἐπὶ βωμοῦ ἐν ἐρειπίῳ παρὰ τὴν πηγὴν Βουρίαν, περὶ ἧς ἐγράψαμεν ἐν ἐκτάσει ἄλλοτε. (Πανδώρα ἐνωτ. ἀνωτ.)

ΙΕ'.

F. FRANCI. SANS. LOC.
TENENT. d. LANQON.

Παρὰ τὸν κλειστόν τῆς Κῶ λιμένα ἐπὶ τῆς θύρας ὑπογείου θαλάμου χρησιμεύοντος πρὸς διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων τοῦ παρακειμένου λουτροῦ. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην μόνην μοι φαίνεται ὅτι εἶδον ἄλλοτε εἰς τοῦ Ross τὸ σύγγραμμα *Reisen auf den griechischen Inseln*.

ΠΕΡΙ ΑΔΑΜΑΝΤΩΝ.

Ο αδάμας εύρισκεται εις οκταέδρους κρυστάλλους, έχοντας ειδικήν βαρύτητα 3,500, πολλήν σκληρότητα, μεγάλην στιλπνότητα και την του φωτός διαθλαστικήν δύναμιν· είναι δε εις άκρον διαυγής, και τριβόμενος αποκαθίσταται ηλεκτρικός, και είναι απρόσβλητος παρά πάντων των χημικών αντιδραστηρίων· όθεν ένεκα τούτου του τελευταίου ιδιώματος, ήτοι του μη διαμάζεσθαι, έλαβε την ονομασίαν αδάμας. Έκτεθεισ δέ εις Ισχυράν πυρωσιν φωσφοροβολεί, όλίγον κατ' όλίγον αναφλέγεται και καίων άνευ υπολείμματος μεταβάλλεται εις άνθρακόν όξύ. Απαντάται δέ εις βείθρα, απολαμβάνεται διά της εκπλύσεως της άμμου, και ως επί το πολύ είναι περιβεβλημένος υπό σκληρυνθείσας άργίλλου. Εύρίσκεται εις την Ινδίαν, εις το Βυζαπούρ, εις την Κολκόνδαν, εις την Βρασιλίαν και εις τινας άλλας επαρχίας. Ο αδάμας κατέχει μεταξύ των πολυτίμων λίθων την πρώτην θέσιν, και ουδεις άλλος τω όμοιάζει κατά την σκληρότητα και την διαθλαστικήν δύναμιν· εις τούτο το ώραϊον χαρακτηριστικόν συνίσταται το λεγόμενον πυρ του αδάμαντος.

Οί άρχαιοί δέν έγνωρίζον τον τρόπον της στιλπνώσεώς του, αλλά τον έφορον εις την φυσικήν του κατάστασιν· ή δέ τέχνη του καθιστάν αυτόν στιλπνόν, ήτις εκτελείται διά της ίδίας του κόνεως, έδιδάχθη το 1576.

Τά κυριώτερα σχήματα άτινα δίδονται εις τους αδάμαντας διά της στιλπνώσεως, είναι το Rosette και το Brillante.

Ο αδάμας πωλείται κατά το βάρος του, όπερ προδιορίζεται κατά καράτιον, έν δε καράτιον άντιστοιχεί προς τέσσαρας κόκκους· 72 δέ καράτια άντιστοιχοῦσι προς έν λόθιον. Η τιμή αυξάνει μετά του βάρους κατά γεωμετρικήν αναλογίαν· ώστε λίθος ενός καρατίου τιμάται 30 φιορίνια· αδάμας ζυγίζων 2 κόκκους της αυτης ποιότητος τιμάται 280 φιορίνια, και αδάμας των 4 καρατίων 1120.

Μεταξύ των σημαντικωτέρων αδαμάντων αναφέρονται τους εξής· ο ονομαζόμενος Pit ή Regent αδάμας, άνήκων εις τον βασιλέα των Γάλλων, ζυγίζει 136 καράτια, και ήγοράσθη 1,034,000 φιορίνια· σήμερον δέ τιμάται περισσότερο των 2,000,000.

Ο αδάμας της Τοσκάνης ή της Φλωρεντίας, όστις εύρίσκεται εις Βιέννην, ζυγίζει 132 1/2 καράτια· είναι όμως υποκιτρινού χρώματος· τιμάται 440,000 φιορίνια. Ο Ρώσσιος ήγοράσθη υπό της αυτοκρατορίσεως Αικατερίνης της Β' αντί 103,875 φιορίνιων, και αντί χρονιαίας συντάξεως 8000 φιορίνιων, ήλεγεται δε αξία 3,000,000.

Ο αδάμας του μεγάλου Mogul ζυγίζει 279 καράτια, ο δέ του Raja Matun εις την Borneon 300 καράτια· ο μόν τιμάται 7,000,000, ο δέ 9,000,000.

Οί αδάμαντες εύρίσκονται έντός άμίτου λίθου και προς αποχώρησιν τρίβονται οί λίθοι, ή δε λειοτριβηθείσα μάζα εκπλύνεται επί λοξών σανίδων δι' επιχύσεως ύδατος ή δι' έποχτεύσεως ρέοντος ύδατος. Οί την εκπλυσιν επιφορτισμένοι μαυροί θεωρούνται ακριβώς υπό πολλών πρευσκομένων επιστατών, οτινες προς πλειοτέραν ακρίβειαν και επιμέλειαν ένθαβρόνται διά βραχείων ή άλλων μικρών δωρημάτων. Εάν τις εκ των άνδραπόδων τούτων επιτύχη αδάμαντα ζυγίζοντα 47 καράτια, λαμβάνει την έλευθερίαν του και ο κύριός του ζημιούται. Εις έκαστον της αδαμαντοφόρου άμμου εκπλυντήριον ένασχολούνται είκοσι μαυροί και τινες επιστάται, οτινες προς εύκολωτέραν επιθεώρησιν κάθηνται επί ύψηλών σκιμπόδων. Οσάκις δουλός τις εύρη αδάμαντα πρέπει να φανερώση αυτόν διά χειροκροτήσεως, παραδίδων αυτόν εις τον επιστάτην, όστις τίθησιν αυτόν επί τινος έντός του έργαστηρίου κρεμαμένου άγγείου ξυλίνου, όπερ καθ' έκάστην έσπέραν παραδίδεται εις τον άνωτερον επιστάτην· ούτος δέ ζυγίσας και σταθμίσας τους αδάμαντας τους σημειοί έντός ιδιαιτέρου βιβλίου.

Οί πλειότεροι αδάμαντες εύρίσκονται εις την Βρασιλίαν και τα γειτνιαζόντα βασίλεια, και εξ αυτών μεταφέρονται μέχρι των 40,000 καρατίων ή 44—18 λιτρών εις την Ευρώπην, οτινες διά τονεύσεως και στιλπνώσεως φθείρονται κατά το ήμισυ. Η των αδαμάντων άνόρυξις είναι προνόμιον της Κυβερνήσεως. Σημειώσεως άξιον είναι συγχρόνως και το λαθρεμπόριον, όπερ συμποσοῦται μέχρις ενός τρίτου του όλικου ποσού της εξαγωγής ως έγγιστα. Τέλος προσθέτομεν προς γνώσιν έκάστου ότι ο αδάμας είναι άνθραξ καθαρός, και εάν καη ή εις τον άέρα ή εις το όξύγονον, μεταβάλλεται εις άέρα κκλούμενον άνθρακικόν όξύ, εις άέριον θανατηφόρον προς τα ζώα και τον ίδιον τον άνθρωπον. Οί έχοντες αδάμαντες, έχουσι πολυτίμους άνθρακας. Διά τεχνητής μεθόδου ή επιστήμη δέν έφθασεν εις το να κατασκευάζη αδάμαντας, οτινες ούτε αναγεννώνται πλέον έντός της γης.

Αυτοκράτωρ τις ειχεν εις το θησαυροφυλάκιόν του άπειρον πληθος μικρών αδαμάντων και ως εκ του μικρού βάρους έκάστου όχι μεγάλον θησαυρόν γνωρίσας όμως ότι ή αξία αυτών αυξάνει με το μέγεθος και με το βάρος, ώκοδόμησε κλίβανον έξεπίτηδες και διέταξε την σύντηξιν αυτών όπως αποτελεσθη μέγας αδάμας. Τί δέ συνέβη; Οί αδάμαντες

εξήσαν, και μετεβλήθησαν εις άέρα, οί αδάμαντες έκατομμυρίων φραγκών αξίας έγιναν άηρ και ή χοάνη έντός της οποίας ή σύντηξις έγινετο, εύρέθη κενή, ο δέ αυτοκράτωρ έχασε τους πολυτίμους του λίθους.

Έν παρόδω ειρήσθω ότι κατά τους τελευταίους χρόνους απεχωρίσθη εκ τινος άλλου ονομαζόμενου συνήθως Χρυσόκολλα (Bogax), στοιχείον τι ονομαζόμενον βόριον, το όποϊον κατά πάντα τα χαρακτηριστικά του έχει μεγίστην όμοιότητα με τους αδάμαντας, και ένεκα τούτου εκλήθη Bog Diamanten. Οί επιστήμονες λέγουσιν, ότι εάν του βορίου ή κατασκευή άπλοποιηθ, ύπάρχει φόβος μήπως ελαττωθ ή των αληθινών αδαμάντων ή αξία.

ΑΑΝΔΕΡΕΡ.

ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΣΚΗΝΗ.

ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ.

Την πέμπτην του λήξαντος Νοεμβρίου περιεργάμην ασκόπως εις Whitechapel μετά τινος φίλου μου, γνωστού εις το κοινόν. Η έσπέρα ήτο άθλια, σκοτεινή, βορβορώδης και εις άκρον βροχερά.

Εις το μέρος εκείνο του Λονδίνου, το όποϊον έγνωρίζα άριστα πρό πολλών χρόνων υπό πολλας έψεις, βλέπει τις εις άκρον θλιβερά θεάματα. Είχομεν λησμονήσει και βροχην και λάσπην περιπατούντες άργά και παρατηρούντες περίξ ήμών, ότε εύρέθημεν περι την όγδόην ώραν έμπροσθεν του Πτωχοκομείου.

Πέντε σωροί βρακών κατέκειντο πλησίον του τοίχου του Πτωχοκομείου, επί του βορβορώδους εδάφους της ζοφερής εκείνης όδοῦ, και κατεβρέχοντο υπό της βραχθαίης βροχής. Όλοι ήσαν ακίνητοι και ουδ' ειχον ανθρωπινήν μορφήν. Πέντε μεγάλοι κυψέλι σκεπασμένοι με βράχ, πέντε πτώματα έξαχθέντα των τάφων και έχοντα τον λαϊμόν δεμένον με τους πόδας, θά ειχαν την αυτην μορφήν με τους πέντε αυτους σωρους, τους όποιους ή βροχή κατέβρεχεν εις την δημοσίαν όδόν.

— Τί είναι αυτό! ήρώτησεν ο σύντροφός μου. Τί είναι αυτό!

— Δυστυχείς ίσως άνθρωποι.

Και σταματήσαντες ένώπιον του σωρού εκείνου έμείναμεν έκστατικοί ιδόντες τρομερόν θεάμα. Πέντε φοβερά σφίγγες έκαιντο επί της όδοῦ, και έφαινοντο φωνάζουσαι εις τους διερχομένους· « Σταθήτε και μαντεύσατε! Όποϊον θά είναι το τέλος κοινωνίας τοιαύτης, ήτις μάς άφίνει εδώ! »

Ένώ δέ παρετηρούμεν αυτους, εύπρεπής εργάτης ήγγισε τον ώμόν μου και ειπεν·

— Είναι τρομερόν να βλέπη τις τοιούτον θεάμα εις Χριστιανικόν Κράτος.

— Τρόντι, φίλε μου, τω άπεκρίθην.

— Πολλάκις επιστρέφων από την εργασίαν μου εις τον οίκόν μου, είδα τρομερωτέραν σκηνήν, διότι έμέτρησα συχνά δεκαπέντε, είκοσι και είκοσιπέντε άνθρωπους. Είναι αποτρόπαιον πρᾶγμα.

— Ναί, αποτρόπαιον, είπομεν ένταυτώ ο σύντροφός μου και εγώ.

Ο εργάτης έμεινεν ακόμη όλίγας στιγμάς με ήμας, μάς έκαλονόκτιτε και ανεχώρησε.

Μας έφάνη βάρβαρον να αφήσωμεν τα πράγματα όπως ήσαν, και επειδή ύπήρχε πιθανότης να εισακουσθώμεν περισσότερο από τον εργάτην, εκρούσαμεν την θύραν του Πτωχοκομείου. Αμα δε ως ήνοιχθη από ταλαίπωρον γέροντα, εισήλθα συνοδευόμενος από τον σύντρόφόν μου. Δέν έχασα καιρόν αλλά διεβην έμπροσθεν του γέροντος θυρωρού, διότι είδα εις τον ύγρον οφθαλμόν του διάθεσιν να μάς κλείση έξω.

— Δός τουτο το χαρτί εις τον διευθυντήν του Πτωχοκομείου, και ειπέ ότι επιθυμώ πολύ να όμιλήσω με αυτόν όλίγα λεπτά.

Εύρισκόμεθα τότε έντός σκεπασμένης αυλής, διά της οποίας διαβάς ο γέρονθ θυρωρός εισήλθεν εις θύραν, ήτις ήτο εις το άριστερόν μέρος του κτιρίου. Μόλις δέ εισήλθε και είδαμεν άνθρωπον φέροντα πλον και επανωφόριον αναπηδήσαντα αποτόμως, ως να ειχε την συνήθειαν να άπειληται την νύκτα, όστις πλησιάσας·

— Αί! κύριοι, ήρώτησε με χονδρήν φωνήν, τί ζητείτε εδώ;

— Πρώτον σε παρακαλώ, άπεκρίθην, κάμε με την χάριν να κυττάξης το χαρτί το όποϊον κρατείς εις το χέρι σου. Ίσως γνωρίζεις το όνομά μου.

— Μάλιστα, άπεκρίθη, αναγνώσας το χαρτίον, γνωρίζω αυτό το όνομα.

— Πολύ καλά. Επιθυμώ να σε κάμω εύγενικώς άπλην έρώτησιν, και δέν βλέπω διατί ήμπορεί τις από ήμας να θυμώση. Θά ήμην πολύ άνόητος άν σε κατηγορούην, και δέν σε κατηγορώ. Ίσως εύρίσκω το σύστημά σου ελαττωματικόν, αλλά σε παρακαλώ νόησον καλώς ότι γνωρίζω ότι είσαι εδώ διά να εκτελής χρέος το όποϊον σε ύποδεικνύουν, και δέν άμφιβάλλω ότι το εκτελείς. Ελπίζω λοιπόν ότι τώρα θά με ειπής, ότι θέλω να μάθω.

— Βέβαια, άπεκρίθη εκείνος, καθησυχάσας και πραϋνθείς. Τί επιθυμείς;

— Γνωρίζεις ότι εδώ έξω είναι πέντε δυστυχή πλάσματα;

— Δέν τα είδα, αλλά ίσως είναι.

— Το άμφιβάλλεις;

— Όχι, διόλου δυνατόν νά ἦσαν καὶ περισσό-
τερα.

— Ἄνδρες εἶναι ἢ γυναῖκες;

— Γυναῖκες, νομίζω. Μία ἢ δύο ἐξ αὐτῶν πι-
θανὸν νά εὐρίσκοντο ἐκεῖ καὶ χθές καὶ προχθές.

— Πῶς! ὄλην τὴν νύκτα;

— Ὀλην.

Ὁ σύντροφός μου καὶ ἐγὼ ἠτενίσσαμεν ἀλλήλους·
ὁ δὲ διευθυντὴς τοῦ Πτωχοκομείου ἐπρόσθεσε ταχέως·

— Τί νά κάμω; Θεέ μου! τί νά κάμω; Τὸ κα-
τάστημα εἶναι γεμάτον... κάθε νύκτα. Δὲν πρέπει
νά προτιμῶ τὰς γυναῖκας αἱ ὁποῖαι ἔχουν καὶ παι-
διά; Τί νομίζετε σεις;

— Βέβαια νά προτιμᾶς αὐτάς, ἀπεκρίθη. Ἡ
ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι φιλόανθρωπος καὶ δικαία, καὶ χαίρω
δι' αὐτὸ τὸ ὅποιον ἀκούω. Μὴ λησμονῆς ὅτι δὲν κα-
τηγορῶ σέ.

— Καλὰ, ὑπέλαβε, καὶ καθησύχασεν ἐκ νέου.

— Ἐπιθυμῶ νά σ' ἐρωτήσω, ἠκολούθησα, ἀν
γνωρίζεις τίποτε ἐναντίον τῶν δυστυχῶν αὐτῶν
ὄντων.

— Δὲν γνωρίζω τίποτε, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἀνυ-
ψώσας τὸν βραχίονά του.

— Ἐρωτῶ διότι θά τοῖς δώσωμεν κᾶτι διὰ νά
εὐρουν οἴκημα· μήπως εἶναι κλέπται; Νομίζεις ὅτι
εἶναι κλέπται;

— Δὲν γνωρίζω τίποτε περὶ αὐτῶν, ἐπανέλαβεν
ἐμφατικῶς.

— Λοιπὸν εἶναι ἀποκλεισμένοι μόνον, διότι τὸ
κατάστημα εἶναι πλήρες;

— Βέβαια, μόνον δι' αὐτό.

— Καὶ θά ἔχουν ἀνάγκην στέγης διὰ τὴν νύκτα
καὶ ὀλίγου ψωμίου τὸ πρῶτ', νομίζω;

— Μάλιστα. Ἐλέησέ τας μὲ προσοχὴν, ἀλλὰ
ἐνόησε κελῶς ὅτι ἐγὼ δὲν γνωρίζω τίποτε περὶ
αὐτῶν.

— Πολὺ καλὰ, ἔμαθα ὅ,τι ἤθελα νά μάθω. Μὲ
ἀπεκρίθης εὐγενῶς καὶ προθύμως, καὶ σὲ εἶμαι πολ-
λὰ ὑπόχρεως. Δὲν σὲ κατηγορῶ διόλου· τὸ ἐναντίον
μάλιστα. Καλὴν νύκτα.

— Καλὴν νύκτα, Κύριοι. Καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς
τὸν δρόμον. Πλησιάζας, δὲ εἰς τοὺς σωρούς τῶν
βραχίων ἤγγισα ἕνα ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠσθάν-
θη, τὸν ἐσπρωξά εὐλαφῶς. Τὰ βράκη ἤρχισαν νά
σειώνται, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνεφάνη κεφαλή
γυναίκος, εἰκοσιν ἕως εικοσιπέντε ἐτῶν, ὡς διέκρινα,
ισχνὴ ἀπὸ τὴν πείναν καὶ δυσώδης ἀπὸ τὴν ρυπα-
ρότητα, ἀλλὰ ὄχι ἄσχημος ἐκ φύσεως.

— Εἰπέ μας, ἠρώτησα, διατί καίτεσαι ἐδῶ;

— Διότι δὲν δύναμαι νά εἰσέλθω εἰς τὸ Πτωχο-
κομεῖον.

Ἐμίλει δὲ μὲ ἀδύνακτον καὶ ἠλιθίαν φωνὴν, καὶ

δὲν ἠσθάνετο περιέργειαν. Ἐκύτταξε βραδέως τὸν
μαῦρον οὐρανὸν καὶ τὴν πίπτουσαν βροχὴν, ἀλλὰ
οὔτε κἀν ἐβρίψε βλέμμα ἐπὶ τοῦ συντρόφου μου καὶ
ἐμοῦ.

— Ἐδῶ ἦσο χθές βράδῳ;

— Καὶ χθές καὶ προχθές.

— Γνωρίζεις καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἄλλας;

— Ναί, ἐκείνην τὴν τρίτην. Ἦτον ἐδῶ χθές βρά-
δῳ καὶ μὲ εἶπεν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ἔσσεξ. Τίποτε
ἄλλο.

— Ἦσο ἐδῶ χθές ὄλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ ὄχι καὶ
τὴν ἡμέραν;

— Ὄχι ὄλην τὴν ἡμέραν.

— Ποῦ εὐρίσκεσο λοιπὸν;

— Εἰς τοὺς δρόμους.

— Τί ἔφαγες;

— Τίποτε.

— Ἐλα! εἶπα ἐγὼ, σκέψου ὀλίγον. Εἶσαι κου-
ρασμένη καὶ κοιμισμένη καὶ δὲν συλλογίζεσαι τί
λέγεις. Κᾶτι πρέπει νά ἔφαγες σήμερον, ἔλα! σκέ-
ψου!

— Ὄχι δὲν ἔφαγα παρὰ ὅ,τι ἠμπόρεσα νά ἀρ-
πάξω ἀπὸ τὴν ἀγοράν. Ἴδου κύτταξέ με.

Καὶ ἐγύμνωσε τὸν λαϊμὸν τῆς, τὸν ὅποιον εὐθὺς
ἐκάλυψεν.

— Ἐάν εἶχες ἐν σελίνι διὰ νά ἀγοράσης ὀλίγον
ψωμί καὶ νά πληρώσης κατοικίαν, θά ἤξευρες ποῦ
νά τὰ εὔρης;

— Ναί, θά ἤξευρα.

— Πρὸς Θεοῦ, λοιπὸν, πήγαινε.

Ἐβάλα τὰ χρήματα εἰς τὴν χεῖρά της καὶ μόλις
σηκωθεῖσα ἀπῆλθε χωρὶς κἀν νά μὲ εὐχαριστήσῃ
οὔτε νά μὲ κυτᾶξῃ, ἀλλ' ἀνελήθη μεταξὺ τῆς ζο-
φερᾶς ἐκείνης νυκτός. Πολλὰ παράδοξα πράγματα
εἶδα ἐπὶ ζωῆς μου, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἀφῆκε βαθυ-
τέραν ἐντύπωσιν εἰς τὴν μνήμην μου, ὡς ὁ θλιβερός
καὶ ἀπαθὴς τρόπος μὲ τὸν ὅποιον τὸ ἄθλιον ἐκεῖνο
πλάσμα ἔλαβε τὸ ἀργύριον καὶ ἐχάθη.

Ἐμίλησα πρὸς ὅλας χωριστά· καὶ εἰς ὅλας ἤρα
ἐντελῆ ἔλλειψιν περιεργείας· ἦσαν ἠλιθία καὶ νευρα-
κωμένα. Καμμία δὲν παρεπονέθη, οὔτε μὲ περιεργά-
σθη, οὔτε μὲ εὐχαρίστησεν. Ὅτε ἐπλησιάζαμεν εἰς τὴν
τρίτην, φαίνεται ὅτι εἶδεν ὅτι ὁ σύντροφός μου καὶ
ἐγὼ παρετηρήσαμεν μὲ μεγαλητέραν φρίκην τὰς δύο
τελευταίας, αἵτινες κοιμώμενοι εἶχαν πέσει ἢ μία
ἐπὶ τῆς ἄλλης καὶ ἔκειντο ὡς συντετριμμένα ἀγάλ-
ματα. Μᾶς εἶπε δὲ ὅτι τὰς ἐνόμιζεν ἀδελφάς. Αὐ-
ταὶ ἦσαν αἱ ὀλίγαι λέξεις τὰς ὁποίας ἠκούσαμεν
ἀπὸ τὰς πέντε.

Ἐς τελειώσω τὴν τρομερὰν αὐτὴν περιγραφὴν
διηγούμενος πρᾶξιν λαμπρὰν τῶν πτωχοτάτων με-
ταξὺ τῶν πτωχῶν, ἀποζημιώνουσαν τὸν ἀναγνώστην

διὰ τὰ ἄνω ἐκτεθέντα θλιβερά γεγονότα. Ἐξε-
θόντες τοῦ Πτωχοκομείου καὶ εὐρεθέντες ἄνευ ἀρ-
γυρίου, ὑπήγαμεν νά ἀλλάξωμεν νόμισμά τι εἰς πα-
ρακείμενον ἐργαστήριον. Ἐκράτουν δὲ τὰ χρήματα εἰς
τὴν χεῖρά μου ἐνόσω ὀμίλου με τὰ πέντε φαντά-
σματα. Ἡ ἀσχολία μου αὕτη εἴκυσεν τὴν προσο-
χὴν πολλῶν ἐκ τῶν πτωχοτέρων τᾶς συνοικίας, καὶ
καθόσον ἐπροχωροῦμεν πρὸς τὸν σωρὸν τῶν βραχίων,
ἐπροχώρουν καὶ ἐκεῖνοι διὰ νά ἴδωσι καὶ νά ἀκούσω-
σιν. Ὅτι ἐκράτουν εἰς τὴν χεῖρά μου, ὅ,τι ἔκαμνα
καὶ ὅ,τι ἔλεγα ἦτο καταληπτὸν σχεδὸν εἰς ὄλους. Ὅ-
τε ἡ ἐσχάτη ἐσηκώθη καὶ ἔγινεν ἄφαντος οἱ θεαταὶ
παρεμέρισαν· καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶτε διὰ λέξεως, ἢ
βλέμματός, ἢ χειρονομίας μᾶς ἐζήτησεν ἐλεημοσύνην.
Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀρκετὰ ἐξυπνοὶ ὥστε νά ἐν-
νοήσωσιν ὅτι θὰ εὐχαριστούμεθα πολὺ νά τοῖς δώσω-
μεν τὰ ἐπίλοιπα τῶν χρημάτων μας, ἐλπίζοντες ὅτι
αὐτὸ θὰ τοὺς ἐσοῖται. Ἀλλὰ πάντες ἠσθάνοντο ὅ,τι
αἱ ἀνάγκαι τῶν δὲν ἠδύναντο νά συγκριθῶσι μὲ
τὰς τῶν ἄλλων· καὶ ἀνοίξαντες τὸν δρόμον μᾶς ἀ-
φῆκαν νά ἀναχωρήσωμεν.

Ὁ σύντροφός μου μὲ ἔγραψε τὴν ἐπιούσαν ὅτι
ὠνεῖρετο δι' ὅλης τῆς νυκτός τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα
πλάσματα. Ἐσχεδιάξα πῶς νά προσθέσω τὴν μαρ-
τυρίαν μας εἰς τὰς μαρτυρίας πολλῶν ἄλλων, οἵτινες
ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναγκάζονται νά γράψωσιν εἰς
τὰς ἐφημερίδας, ὅτι εἶδαν ἰδίους ὀφθαλμοῖς αἰτῆρα
καὶ φρικώδη θεάματα τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Ἀπεράσισα
λοιπὸν νά εἶπω ὀλίγας λέξεις διηγούμενος ἀκριβῶς
ὅσα εἶδαμεν· ἀλλὰ ἠθέλησα νά περιμεινώ τὰ Χρι-
στούγεννα, ὥστε νά γράψω μὲ ὀλιγώτερον πάθος.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣ.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.

Ἴδου τί περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας
καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐξάγομεν ἐκ τῆς
ἀρτίως δημοσιευθείσης ἐπισήμου ἐκθέσεως ἐν τῇ
Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν.

1866

Πανεπιστήμιον	1	Μαθ.	1182
Γυμνάσια	46	»	4908
Ἑλληνικὰ Σχολεῖα	125	»	6675
Ριζάρειος Σχολῆ	1	»	70
Ἱερατικὰ Σχολεῖα	5	»	45
Δημοτικὰ ἀρρέτων	942	»	44102
» κορασίων	125	»	8481
Ὁργανοτρ. ἀρρέτων	2	»	78
» κορασίων	1	»	80

Ἰδιωτ. μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀρρέτ.	6	»	550
» » κορ.	7	»	680
» Ἀλληλοδιδασκικὰ ἀρρέτ.	59	»	2140
» » κορ.	41	»	2082

67,875

Σημείωσις. Ἐπάρχουσι καὶ γραμματοδιδασκα-
λεῖα ἰδιωτικὰ πολλαχού, ἀλλὰ ταῦτα ἐκλείπουσι
καθ' ὅσον συσταίνονται νέα δημοτικὰ Σχολεῖα·
ἐπολογίζεται δὲ ὅτι φοιτῶσι καὶ εἰς ταῦτα ἕως
8000 μαθηταὶ ὥστε τὸ ὅλον τῶν ἐν Ἑλλάδι μα-
θητῶν ἀνέρχεται κατὰ τὸ ἔτος 1866 εἰς σχεδὸν
76,000.

Ἀπὸ τοῦ 1837 ἔτους, ὅτε ἰδρύθη τὸ Πανεπιστή-
μιον, μέχρι τῆς σήμερον ἐφοίτησαν εἰς αὐτὸ 4631
μαθηταί, ἦτοι ἐκ μὲν τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος 2969
ἐκ δὲ τῆς δούλης 1662. Ἐξητάθησαν δὲ, πλὴν τῶν
ἀπελθόντων εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἵνα λάθωσιν ἐκεῖ δι-
πλώματα, 6 φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας, 448 τῆς Ἰα-
τρικῆς, 415 τῆς Νομικῆς, 46 τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς,
158 τῆς Φαρμακευτικῆς καὶ 17 ὅπως γίνωσιν Ἑλ-
ληνικῶν διδάσκαλοι.

Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκουσι 50 καθηγηταί,
ἦτοι 3 Θεολογίαν, 17 Ἰατρικὴν, 10 Νομικὴν, 20
Μαθήματα τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς πρὸς τούτοις δὲ
καὶ 9 ὑφηγηταί.

Εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πανεπιστημίου ἐδαπανή-
θησαν 800,000 δραχ. περίπου· ἔχει δὲ περιουσίαν
κτηματικὴν τε καὶ χρηματικὴν 500,000 δραχμῶν,
ἀποφέρουσαν ἐτήσιον εἰσόδημα 50,000. Αἱ δαπά-
ναι τοῦ Πανεπιστημίου (δραχ. 260,000 κατ' ἔτος)
γίνονται ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου.

Τὸ Πανεπιστήμιον ἔχει καὶ παραρτήματα, τὸ φυ-
σιογραφικὸν καὶ τὸ νομισματικὸν μουσεῖον, τὸν βο-
τανικὸν κήπον, τὸ ἀστεροσκοπεῖον, τὴν ἀστυκλι-
κὴν, τὸ μαιευτήριον καὶ τὴν βιβλιοθήκην· τὸν δὲ
ἀριθμὸν τῶν βιβλίων δὲν μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐκθέ-
σεως.

Ὅστις ἐπιθυμεῖ νά ἴδῃ τὴν πρόοδον τῆς παιδείας
ἐν Ἑλλάδι, ἀνάγκη νά μελετήσῃ καὶ τὰς πρότερον
δημοσιευθείσας εἰδήσεις (1) ἕνεκα τούτου μάλιστα
αἱ ἐκθέσεις τοῦ ὑπουργείου ἔπρεπε νά καταρτίζωνται
πληρέστεραι, συγκρίνουσαι πρὸ πάντων τὴν ἐνεσῶσαν
κατάστασιν τῆς παιδείας πρὸς τὴν προλαβοῦσαν,
καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν πληθυσμὸν
τῆς ἐπικρατείας. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὅρος εἶναι ἀ-
παραίτητος. Διὰ τοῦτο τὸ 1855 ἀνακαλύψαντες
ἀδικοιολογήτους διαφορὰς μεταξὺ τοῦ πρώτου πί-
νακος τοῦ 1853 καὶ τοῦ δευτέρου τοῦ 1855, κῆ-
τοςχεδιάσαμεν τινὰς παρατηρήσεις, αἱ κρίνομεν κα-

(1) Ὁρα Πανδ. Τόμ. Δ', σελ. 226· ε'. 358. Θ'. 496, καὶ
ΠΕ'. 149, 161. Ἐκ τῆς ἐν τῷ τελευταίῳ τόμῳ ἐκθέσεως
τοῦ Κ. Γ. Γ. Παπαδοπούλου, φαίνεται ὅτι αἱ εἰδήσεις τοῦ ὑ-
πουργείου δὲν εἶναι ἀκριβεῖς.

λὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν(1). Ὑπάρχουσι, παραδείγμα-
τος χάριν Νομοὶ ὀλιγωτέροις μὲν κατοίκους ἄλλων,
πλείονας δὲ μαθητὰς ἔχοντες· ὑπάρχουσιν καὶ Νο-
μοὶ, τῶν ὁποίων, κατὰ τοὺς ἐπισήμους πίνακας
τοῦλάχιστον, ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἦτο τὸ παρ-
ελθὸν ἔτος πολλὸ ἀνώτερος τοῦ σημερινοῦ. Πόθεν ἡ
ταυτῆ διαφορά; Ὁ νομαθέτης ἀνάγκη νὰ γνωρί-
σῃ αὐτὴν ἵνα ἐπιφέρῃ θεραπείαν εἰς τὰς ἐλλείψεις.

Ἐάν, κατὰ τὸν πίνακα, τὸ ὅλον τῶν μαθητῶν
ἀνέρχεται εἰς 76,000, ἐπεδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς
Ἑλλάδος σύγκριται ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ τρια-
κοσίων πεντήκοντα χιλιάδων κατοίκων, προκύπτει
ὅτι ἀναλογουσι πρὸς ἐκάστην χιλιάδα 56 μαθηταί,
ὑπερ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ παιδεία μετρίαν ἔλαβεν ἐπί-
δοσιν. Καὶ τῷ ὄντι, ὅταν περιερχόμενός τις τὰ περὶ
αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος χωρία, καὶ τὶ
λέγομεν χωρία; αὐτὰς τὰς συνοικίας τῶν Ἀθηνῶν,
ἀκούη ὁμιλουμένην κοινῶς τὴν ἀλθανικὴν, ἐννοεῖ,
ὅτι ἡ περὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐκπαιδεύσεως πρό-
νοια ἐγένετο ἐλαχίστη.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

4.

Μικρὸς ὁπότεν ἦμην, εὐτυχία
Τὸ πᾶν τριγύρω ἦτο δι' ἐμέ·
Παντοῦ χαρὰ, φαιδρότης μ' ἐμειδί-
καὶ τάχιστα παρήρχοντ' αἱ στιγμαί.

2.

Ἐκυλιόμην ἄφροντις καὶ χαίρων
Εἰς χλόην ποῦ ἐδρόσιζ' ἡ αὐγή,
Μετὰ ἀρνίων ἐπαιζα ἡμέρων
Κ' εἰς λίμνην ἐλουόμεν διδυγῆ.

3.

Πρωίαν πᾶσαν τῶν πτηνῶν τὰ πλήθη
Μὲ ἐχαίρειτον ἄδοντα φαιδρῶς,
Ἐγὼ χαρὰν ἀπῆλαυ ἀσυνήθη
Ἐνῶ πιδῶντα μ' ἔλουεν ἰδρῶς.

4.

Καὶ τὸν χειμῶνα πάλιν αἱ χιόνες
Μ' ἐφαίνετ' ὅτι λάμπουν δι' ἐμέ...
Καὶ μαραμὲν ἂν ἦσαν οἱ λειμῶνες
Τρισευτυχεῖς παρήρχοντ' αἱ στιγμαί.

5.

Ὡ φίλη τρυφερὰ, καλὴ μου φίλη!
Ἐνθύμισέ με σὺ τὸ παρελθόν,
Καὶ ποίαν γλώσσαν τότε μᾶς ὠμίλει
Ἡ θάλασσα, τὸ δένδρον, ὁ ἀνθῶν.

6.

Ὡ! ἦσο τότε ὅλη εὐθυμία,
Χαρὰ κατεῖχε πάντοτε κ' ἐμέ,

Καὶ αἱ ψυχαί μας ἦσαν ψυχὴ μία,
Καὶ ἔφρουγον πτερόεσσ' αἱ στιγμαί...
7.

Πτερόεσσαί παρήλθον... Καταιγὶς βιαία
Παρέσυρεν αὐτὰς μακρὰν ἡμῶν,
Καὶ τὰ καλὰ μᾶς ῥόδα, τὰ ὠραῖα
Ἐμάρανε σκληρῶς ψυχρὸς χειμῶν...
8.

Καὶ τὴν ἀνθεὶ ἡ φύσις ὡς καὶ τότε
Καὶ τώρα ψάλλει χαίρον τὸ πτηνόν·
Πλὴν αἱ χαραὶ ἀπέπτησαν αἱ πρώται
Καὶ μᾶς πληροῖ ἀπαίσιον κενόν...
9.

Καὶ τὸ πτηνὸν ποῦ τώρα κελαρύζει
Μοὶ φαίνεται ὅτι ψάλλει θλιβερά,
Καὶ τὸ νερὸν ποῦ τρέχον μορμυρίζει
Ὅτι θρηνεῖ πικρά.

Ἐν Μαρσιουπόλει

τῆ 15 Νοεμβρίου 1866.

Π. Α. ΑΕΙΩΤΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—•••••

ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΣ. Τὸ μεγαλύτερον τηλεγράφημα
ὑπερ μέχρι τοῦδε μεταβιβάσθη διὰ τοῦ ὑποβρυχίου
ἀτλαντικοῦ τηλεγράφου ἦτο τῆς Κυβερνήσεως τῶν
Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς πρὸς τὸν ἐν Παρι-
σίοις Ἀμερικανὸν πρέσβυν, σταλὲν περὶ τὰς ἀρχὰς
Δεκεμβρίου καὶ συνιστάμενον ἐκ περίπου 4000 λέ-
ξεων. Πρὸς μεταβίβασιν ἠναλώθησαν 40 ὥραι, με-
ταβιβαζομένων κατὰ μέσον ὄρον 7 λέξεων ἀνὰ πᾶν
λεπτόν. Ἐπληρώθησαν δὲ πλέον τῶν 2,000 λιρῶν
στερλινῶν. Ἐάν τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐτυποῦτο
ἤθελε καταλάβει περὶ τὰς τρεῖς στήλας ἀγγλικῆς
ἐφημερίδος. (Guardian.)

Δόσις τοῦ ἐν τῷ 401 φυλλαδίου
Γρίφου,

Φίλει ὡς μισήσω, μίσει ὡς φιλήσω.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

—

Φυλλ. 401.

Σελ. 421 στήλ. β'. στίχ. 27 γράφει Ἰλαρὰν
Σελ. 422 στήλ. β'. στίχ. 23 καὶ 24 γράφει ἐστίας-
τις ἐ φώτιζε σοβαρὸν πρόσωπον, εὐγενὲς
τλ.

Σελ. 423, στήλ. β'. στίχ. 2 γράφει αὐ τοῦ
Σελ. 424, στήλ. α. στίχ. 33. ἀντὶ ἀχρεΐα γρ. εὐρεΐα
Σελ. 424, στήλ. β'.

στίχ. 15, γράφει κατακοπισμένη.
στίχ. 17. γρ. Ταῦτα.
στίχ. 18. γρ. μετὰ.

(1) Πανδ. Τόμ. ζ', σελ. 358.